

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
	1.1 Lausunnonantajat.....	1
	1.2 Kielilain uudistaminen.....	1
	1.3 Yleisarvio annetuista lausunnoista.....	2
2	INLEDNING	3
	2.1 Remissinstanser.....	3
	2.2 Språklagsreform.....	3
	2.3 Allmänt omdöme om utlåtandena	4
3	KIELILAKIEHDOTUSTA KOSKEVAT KANNANOTOT JA HUOMAUTUKSET	5
	3.1 Keskeiset kannanotot	5
	3.2 Yksityiskohtaiset huomautukset	15
	1 LUKU YLEISET SÄÄNNÖKSET	15
	1 § Kansalliskielet.....	15
	2 § Lain tarkoitus	15
	3 § Lain soveltamisala	16
	4 § Lain suhde kieltä koskeviin muihin säännöksiin	18
	5 § Kielellinen jaotus	18
	6 § Yksi- ja kaksikielinen viranomainen.....	20
	7 § Ahvenanmaata koskevat kielisäännökset.....	22
	8 § Saamen kieli.....	22
	9 § Muut kielet	22
	2 LUKU KIELELLISTEN OIKEUKSIEN TURVAAMINEN	23
	10 § Viranomaisen velvollisuus toteuttaa kielellisiä oikeuksia	23
	11 § Liikelaitoksen sekä valtion ja kunnan omistaman yhtiön kielelliset velvollisuudet	25
	12 § Yksityisten kielelliset velvollisuudet.....	27
	3 LUKU OIKEUS KÄYTTÄÄ SUOMEA JA RUOTSIA VIRANOMAISISSA	29
	13 § Yksityishenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa	29
	14 § Oikeus tulkkaukseen ja käännökseen.....	33
	15 § Oikeushenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa	34
	4 LUKU ASIAN KÄSITTELYKIELI VIRANOMAISISSA	35
	16 § Asian käsittelykieli hallintoasiassa	35
	17 § Asian käsittelykieli ensi asteen hallintolainkäytössä	36
	18 § Asian käsittelykieli rikosasiassa	37
	19 § Asian käsittelykieli riita- ja hakemusasiassa.....	38

20 § Asian käsittelykieli muutoksenhakuviranomaisessa.....	39
21 § Tuomio, päätös ja viranomaisen antama muu asiakirja	39
22 § Asiakirjan antaminen vieraalla kielellä.....	40
23 § Toimituskirjan laillinen käännös.....	41
5 LUKU VIRANOMAISTEN PÖYTÄKIRJA- JA TYÖKIELI	42
24 § Valtion viranomaisten pöytäkirja- ja työkieli	42
25 § Edustukselliset toimielimet.....	43
26 § Kunnalliset kokouskutsut, pöytäkirjat ja johtosäännöt	44
27 § Viranomaisten kirjeenvaihto	45
28 § Suomen ulkomaan edustustot	46
29 § Sotilasviranomaiset, joukko-osastot ja komentokieli.....	47
6 LUKU LAINSÄÄSÄNNÖSSÄ SEKÄ YLEISESSÄ TIEDOTTAMISESSA KÄYTETTÄVÄT KIELET	48
30 § Lait ja muut säädökset	48
31 § Säädosehdotukset ja mietinnöt.....	49
32 § Viranomaisten tiedottaminen.....	51
33 § Kilvet, liikennemerkit ja paikannimet.....	54
34 § Kulutushyödykkeestä annettavat tiedot	56
7 LUKU KIELELLISTEN OIKEUKSIEN EDISTÄMINEN JA SEURANTA	57
35 § Toimenpiteet kielellisten oikeuksien edistämiseksi.....	57
36 § Valvonta ja seuranta.....	58
37 § Kielilainsäädännön soveltamista koskeva kertomus.....	59
8 LUKU ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	61
38 § Tarkemmat säännökset.....	61
39 § Voimaantulo.....	61
40 § Siirtymäsäännökset	61
2.3 Muita huomautuksia.....	62
4 NS. KIELITAITOLAKIEHDOTUSTA KOSKEVAT KANNAN- OTOT JA HUOMAUTUKSET	73
4.1 Keskeiset kannanotot	73
4.2 Yksityiskohtaiset huomautukset	76
1 LUKU YLEISET SÄÄNNÖKSET.....	76
1 § Lain soveltamisala.....	76
2 § Henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen.....	77
2 LUKU KIELITAITOVAATIMUSTEN ASETTAMINEN JA KIELIT AidON HUOMIOON OTTAMINEN HENKILÖSTÖÄ PALVELUKSEEN OTETTAESSA.....	78
3 § Kielitaitovaatimuksista ilmoittaminen.....	78
4 § Kielitaitovaatimusten vahvistamistapa	78
5 § Kielitaidon varmistaminen palvelukseen otettaessa	79

6 § Hakuajan jälkeen jätettävä todistus kielitaidosta	80
7 § Erivapaus.....	81
3 LUKU SUOMEN JA RUOTSIN KIELEN TUTKINNOT	82
8 § Valtionhallinnon kielitutkinnot.....	82
9 § Yleisten kielitutkintojen rinnastaminen valtionhallinnon kielitutkintoihin.....	83
10 § Kielitutkinnon suorittaminen tai korvaaminen muulla koulutuksella	84
4 LUKU VALTION HENKILÖSTÖLTÄ VAADITTAVA SUOMEN JA RUOTSIN KIELEN TAITO	84
11 § Yleiset kielitaitovaatimukset.....	84
12 § Loppututkinnon suorittamista koskevat virat.....	84
13 § Yksityiskohtaisten kielitaitovaatimusten asettaminen.....	86
5 LUKU ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	88
14 § Voimaantulo.....	88
15 § Siirtymäsäännökset	88
3.3 Muita huomautuksia.....	88
5 MUTA LAKIEHDOTUKSIA KOSKEVAT HUOMAUTUKSET.....	89

1 JOHDANTO

1.1 Lausunnonantajat

Oikeusministeriö pyysi lausuntoa kielilakikomitean mietinnöstä Uusi kielilaki (komiteanmietintö 2001:3) valtioneuvoston kanslialta ja ministeriöiltä, eduskunnan kanslialta, ylimmiltä laillisuusvalvojilta, korkeimmilta oikeuksilta ja eräiltä muilta tuomioistuimilta, usealta keskusvirastolta, lääninhallitukselta ja kunnalta, poliittisilta puolueilta, eri kielellisiltä eturyhmiltä, eri alojen asiantuntijatahoilta sekä sellaisilta yrityksiltä, jotka osittain ovat valtion omistamia. Kaikkiaan lausuntoja pyydettiin 155 viranomaiselta ja yhteisöltä.

Oikeusministeriölle on 21.1.2002 mennessä toimitettu 119 lausuntoa.

1.2 Kielilain uudistaminen

Pääministeri Paavo Lipposen II hallituksen ohjelmaan sisältyi nimenomainen maininta kielilain uudistamisesta. Tämän seurauksena valtioneuvosto asetti 26 päivänä elokuuta 1999 komitean, jonka tehtävänä oli laatia ehdotus uudeksi Suomen kansalliskieliä, suomea ja ruotsia, koskevaksi kielilaksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Uusi kielilaki korvasi vanhentuneen, vuodelta 1922 peräisin olevan kielilain (148/1922). Komitean tuli laatia mietintönsä hallituksen esityksen muotoon. Kielilakikomitea luovutti suomeksi ja ruotsiksi laaditun mietintönsä valtioneuvostolle 15 päivänä kesäkuuta 2001.

Kielilakiuudistuksen päätavoitteina on:

- selkeyttää voimassa olevan kielilain sisältöä ja kieliasua sekä ajanmukaistaa sitä lakiteknisesti
- varmistaa perustuslaissa säädettyjen kielellisten oikeuksien toteutuminen käytännössä niin, ettei niihin tarvitse erikseen vedota
- luoda edellytykset käytännössä ilmenevien epäkohtien korjaamiselle
- turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia
- taata jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon kielestä riippumatta ja
- vahvistaa kielellistä tasa-arvoisuutta ja edistää maan kaksikielisyyttä.

Uuden kielilain lisäksi komiteanmietintöön sisältyy ehdotus laiksi henkilöstön kielitaitovaatimuksista julkisissa palvelussuhteissa. Tämä laki korvasi nykyisen kielilain nojalla annetun lain valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta (149/1922). Lisäksi mietintöön sisältyy muutosehdotukset kymmeneen lakiin: oikeudenkäymiskaareen, lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa, esitutkintalakiin, lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, lakiin potilaan asemasta ja oikeuksista, sosiaalihuoltolakiin, kansanterveyslakiin, erikoissairaanhoidolakiin, kuntajakolakiin ja lakiin virallisista kääntäjistä.

1.3 Yleisarvio annetuista lausunnoista

Yleisesti ottaen lausunnonantajat ovat suhtautuneet erittäin myönteisesti komiteanmietintöön. Mietinnön lähtökohtia, periaatteita ja keskeisiä ehdotuksia kannatetaan laajasti. Komitean valmistelemiin säännösehdotuksiin on kuitenkin esitetty varsin paljon huomautuksia, joiden arvo tarkistetaan jatkovalmistelun yhteydessä.

Useat lausunnonantajat, jotka periaatteessa yhtyvät komitean tavoitteisiin, suhtautuvat kuitenkin kielteisesti ehdotuksen joihinkin osiin. Kielteisyys koskee lähinnä kielilakiehdotuksesta, muun muassa kääntämis- ja tulkkausvelvollisuuksista ja laajasta tiedottamisesta, aiheutuvia *kustannuksia*. Myös virkamiesten *kielitaidon* kohentamisesta todetaan seuraavan kustannuksia.

Muutamit lausunnonantajat arvostelevat kielilakiehdotuksen kasuistisuutta ja yksityiskohtaisuutta, ja epäilevät sen hämärtävän lain selkeyttä ja johtavan epäyhtenäiseen laintulkintaan. Valtaosa lausunnonantajista kuitenkin pitää ehdotusta uudeksi kielilaksi selkeänä ja näin ollen selvänä parannuksena voimassa olevaan lakiin verrattuna.

Osasta lausuntoja heijastuva kielteisyys ei sinänsä koske uutta lakiehdotusta, vaan nykyisen kielilain perusteella saatuja huonoja kokemuksia lain ja arkitodellisuuden välisestä kuilusta. Kokemukset ilmenevät kyynisenä suhtautumisena kielilakiehdotuksen käytännön toteutumismahdollisuuksiin ja epäluulona viranomaisten haluun toimia ja palvella molemmilla kansalliskielillä.

Lausunnonantajat luonnehtivat ehdotusta uudeksi kielilaksi kielellistä yhdenvertaisuutta ja kaksikielisyyttä edistäväksi laiksi. Useassa lausunnossa otetaan kuitenkin ennen kaikkea kantaa lain vaikutuksiin *ruotsin kielen kannalta*. Tämä viittaa siihen, ettei kielilakia, siinä ilmaistusta kansalliskielten tasavertaisesta kohtelusta huolimatta, mielletä yhtäläillä sekä suomen että ruotsin kielen asemaa säänteleväksi laiksi. Syynä tähän saattaa olla se, että suomen kielen asemaa ja sen hallitsemista pidetään itsestäänselvyytenä, eikä tällöin kiinnitetä huomiota esimerkiksi siihen, että kielilaki myös turvaa suomenkielisten kielelliset oikeudet.

Lausunnonantajat luonnehtivat lakiehdotusta henkilöstön kielitaitovaatimuksista julkisissa palvelussuhteissa pääosin onnistuneeksi, joskin säännösten keskinäiset suhteet vaativat selkeytystä. Useat lausunnonantajat huomauttavat kuitenkin, että lain toimivuuden edellytyksenä on, että lain nojalla annettavat asetukset valmistellaan huolellisesti.

Komitean muista lakiehdotuksista lausuntoihin sisältyy vain muutamia, teknisiä seikkoja koskevia huomautuksia.

Oikeusministeriö oli saatekirjeessään pyytänyt lausunnonantajia esittämään arvionsa ehdotusten organisatorisista ja taloudellisista vaikutuksista lausunnonantajan hallinnonalalla tai toimialalla. Mainittuihin vaikutuksiin on kuitenkin otettu varsin vähän kantaa tai esitetty tarkempaa selvitystä. Yleisesti voidaan kuitenkin todeta, että lausunnoista ilmenee nykyisten kääntäjäresurssien riittämättömyys ja että nimenomaan kääntämisestä, mm. tiedottamisessa, arvioidaan seuraavan lisäkustannuksia.

Lausunnonantajat eivät kuitenkaan ole verranneet kielilakiehdotuksen pykäliä nykyiseen kielilakiin ja lakiin valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta. Voimassa olevien lakien noudattamisesta seuraisi jo nyt velvollisuus huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestöryhmän kielellisten oikeuksien toteutumisesta esimerkiksi molemminkielisellä tiedottamisella. Vastaavasti virkamiesten kielitaitovaatimuksista on jo olemassa säännöksiä.

Lausunnonantajat ovat myös kiinnittäneet myönteistä huomiota komiteanmietinnön liitteessä ehdotettuihin käytännön toimenpide-ehdotuksiin. Ehdotusluettelo luonnehditaan ansiokkaaksi ja erityisesti kiitellään sitä, että jo varhaisessa valmisteluvaiheessa esitetään käytännön ehdotuksia lain täytäntöönpanon turvaamiseksi.

2 INLEDNING

2.1 Remissinstanser

De instanser som av justitieministeriet blev ombedda att avge utlåtande om språklagskommitténs betänkande Ny språklag (kommittébetänkande 2001:3) var: statsrådets kansli och ministerierna, riksdagens kansli, de högsta laglighetsövervakarna, de högsta domstolarna och vissa andra domstolar, flera centrala ämbetsverk, länsstyrelser och kommuner, de politiska partierna, olika språkliga intressegrupper, sakkunniginstanser inom olika branscher samt företag som delvis ägs av staten. Utlåtanden begärdes av sammanlagt 155 myndigheter och sammanslutningar.

Fram till 21.1.2002 hade 119 utlåtanden inlämnats till justitieministeriet.

2.2 Språklagsreform

I programmet för statsminister Paavo Lipponens II regering ingår ett direkt ställningstagande för en reform av språklagen. Till följd av detta tillsatte statsrådet den 26 augusti 1999 en kommitté med uppgift att utarbeta ett förslag till ny språklag om Finlands nationalspråk, finska och svenska, och lagstiftning som har samband med den. Den nya språklagen skulle ersätta den föråldrade språklagen från 1922 (148/1922). Kommittén skulle skriva sitt betänkande i form av en regeringsproposition. Språklagskommittén överlämnade sitt betänkande till statsrådet den 15 juni 2001. Det var avfattat på finska och svenska.

Det huvudsakliga syftet med språklagsreformen är att

- göra språklagen klarare med avseende på innehåll, lagteknik och språk
- säkerställa att de språkliga rättigheter som garanteras i grundlagen förverkligas också i praktiken utan att individen särskilt behöver hänvisa till dem
- skapa förutsättningar för att kunna rätta till de brister som förekommer i praktiken
- säkerställa envars grundlagsenliga rätt att hos domstolar och andra myndigheter använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska

- garantera allas rätt till rättvis rättegång och god förvaltning oberoende av språk och
- stärka den språkliga jämställdheten och främja landets tvåspråkighet.

I kommittébetänkandet ingår förutom förslaget till ny språklag också ett förslag till lag om den språkkunskap som krävs av offentligt anställda. Lagen skall ersätta den gällande lagen angående den språkkunskap som skall av statstjänsteman fordras (149/1922). I betänkandet finns också förslag till ändring av tio lagar: rättegångsbalken, lagen om rättegång i brottmål, förundersökningslagen, lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården, lagen om patientens ställning och rättigheter, socialvårdslagen, folkhälsolagen, lagen om specialiserad sjukvård, kommunindelningenslagen och lagen om auktoriserade translatorer.

2.3 Allmänt omdöme om utlåtandena

Allmänt taget har remissinstanserna förhållit sig mycket positivt till kommittébetänkandet. Utgångspunkterna, principerna och de centrala förslagen i betänkandet får ett brett stöd. Det har dock gjorts rätt många anmärkningar beträffande de lagförslag som kommittén lagt fram. Deras betydelse kommer att granskas i samband med den fortsatta beredningen.

Många av de remissinstanser som i princip omfattar kommitténs mål förhåller sig dock negativt till vissa delar av förslaget. De negativa omdömena gäller främst de *kostnader* som föranleds av förslaget till språklag, bl.a. översättnings- och tolkningsskyldigheten och den omfattande informationen. Också förbättrandet av tjänstemännens *språkkunskaper* väntas medföra kostnader.

Några remissinstanser kritiserar förslaget till språklag för att vara kasuistiskt och alltför detaljerat och befarar att detta kommer att göra lagen dunkel och leda till en oenhetlig lagtolkning. Merparten av dem som uttalat sig finner dock förslaget till ny språklag klart och redigt och följaktligen som en avsevärd förbättring jämfört med den gällande lagen.

Den negativa inställning som återspeglas i en del av utlåtandena gäller inte det nya lagförslaget i sig, utan de dåliga erfarenheter som inhämtats på basis av den nuvarande språklagen när det gäller klyftan mellan lag och vardagsverklighet. Erfarenheterna tar sig uttryck i en cynisk inställning till möjligheterna att genomföra den föreslagna språklagen i praktiken och i bristande tilltro till myndigheternas vilja att agera och betjäna allmänheten på de båda nationalspråken.

I utlåtandena karaktäriseras förslaget till ny språklag som en lag som främjar den språkliga jämställdheten och tvåspråkigheten. I många utlåtanden tar man dock framför allt ställning till lagens verkningar *ur svenskans synvinkel*. Detta tyder på att språklagen, trots att det i lagen sägs att nationalspråken skall behandlas lika, inte uppfattas som en lag som reglerar finskans lika väl som svenskans ställning. Orsaken till detta kan vara att finska språkets ställning och kunskaper i finska ses som en självklarhet och att man då inte tar i betraktande att språklagen också säkerställer de finskspråkigas språkliga rättigheter.

Förslaget till lag om den språkkunskap som krävs av offentligt anställda karakteriseras huvudsakligen som lyckat, även om förhållandet mellan bestämmelserna torde kräva ett visst klagörande. I flera av utlåtandena sägs dock att en förutsättning för att lagen skall fungera är att de förordningar som utfärdas med stöd av den bereds med omsorg.

I fråga om kommitténs övriga lagförslag innehåller utlåtandena endast några anmärkningar som gäller tekniska frågor.

Justitieministeriet hade i sitt följebrev bett remissinstanserna ge en bedömning av de organisatoriska och ekonomiska verkningarna av förslagen på respektive förvaltningsområde eller sektor. I utlåtandena tas dock inte i någon större utsträckning ställning till dessa verkningar och mer ingående redogörelser ges inte heller. På basis av utlåtandena kan dock allmänt konstateras att översättarresurserna redan i dagens läge är otillräckliga. Remissinstanserna utgår ifrån tilläggskostnader speciellt till följd av översättning, t.ex. information. Remissinstanserna har dock inte jämfört paragraferna i förslaget till språklag med den gällande språklagen och lagen angående den språkkunskap som skall av statstjänsteman fordras. Av gällande lagar följer redan nu en skyldighet att sörja för att de språkliga rättigheterna för den finsk- och svenskspråkiga befolkningsgruppen förverkligas, t.ex. genom att informera på båda språken. På motsvarande sätt existerar redan bestämmelser om språkkunskapskraven för tjänstemän.

De praktiska åtgärdsförslag som anges i bilagan till kommittébetänkandet uppmärksammas i positiva ordalag i utlåtandena. Förteckningen med förslag karakteriseras som förtjänstfull och det anses särskilt berömvärt att praktiska förslag för att trygga genomförandet av lagen presenteras redan i ett tidigt skede av beredningen.

3 KIELILAKIEHDOTUSTA KOSKEVAT KANNANOTOT JA HUOMAUTUKSET

3.1 Keskeiset kannanotot

Ministeriöt

Valtioneuvoston kanslia toteaa kielilakikomitean mietinnöllä olevan valtioneuvoston kansliassa vaikutuksia ennen kaikkea VNK:n käännoistoimistolle, sillä lakiehdotuksesta seuraisi uusi velvollisuus kääntää jo mietintövaiheessa ruotsinkielinen tiivistelmä ja varsinainen säädösehdotus. On myös odotettavissa, että ns. laillisten eli käytännössä tuomioistuinten toimintaan liittyvien käännoisten kääntämistyö lisääntyy uuden lainsäädännön myötä. Valtioneuvoston kanslia yhtyykin komitean ehdottamaan viiden uuden kääntäjäviran perustamiseen VNK:n käännoistoimistoon. VNK korostaa kuitenkin, että kaikissa ministeriöissä on oltava sellainen minimikapasiteetti käännoasioissa, jonka turvin ainakin ns. alemmanasteiset asiat – kuten ns. eduskuntavastaukset – voidaan hoitaa.

Ulkoasiainministeriö pitää uudistusta tarpeellisena ja komitean esitystä onnistuneena. Ulkoasiainministeriö kiinnittää huomiota muun muassa siihen, että kaksikielisyyden

edistämisellä on myönteinen merkitys sekä kansalaisten kielellisten oikeuksien kannalta että myös pohjoismaisessa yhteistyössä.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto pitää komiteamietintöä perusteellisesti valmisteltuna ja selkeästi kirjoitettuna. Edelleen kriminaalipoliittinen osasto pitää uudistusta välttämättömänä perustuslakiuudistuksessa kielellisille oikeuksille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja toteaa uusien säännöksiä selkeyttävän nykyistä epäselvää lainsäädäntöä. Nykyisen kielilain ja hallintomenettelylain perusteella ei aina ole ollut riittävän selvää, minkälaisissa asioissa ruotsinkielisillä vangeilla on oikeus käyttää omaa kieltään ja missä määrin vankeinhoitoviranomaiset ovat velvollisia käännättämään vankiloissa tehtyjä tai muun viranomaisen antamia asiakirjoja vangingidinkielelle.

Sisäasiainministeriö pitää kielilakikomitean mietinnössä esitettyjä periaatteita kannatettavina. Ministeriö kiinnittää erittäin myönteisesti huomiota komitean kannanottoihin, jotka tähtäävät kieliolojen ja kielenosaamisen tosiasialliseen parantamiseen. Ministeriö korostaa, että tätä varten tarpeelliset panostukset olisi otettava huomioon myös virastojen määrärahoissa. Se kuitenkin huomauttaa, että komiteamietinnössä on varsin vähän argumentoitu siihen sisältyviä ehdotuksia kuntien ja kuntayhtymien näkökulmasta, joten ehdotusten vaikutuksia näiden hallintoon on ministeriön näkemyksen mukaan vaikea arvioida mietinnön pohjalta.

Puolustusministeriö pitää komiteamietintöä huolitellusti laadittuna ja kieliasultaan selkeänä. Ministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota puolustusvoimia koskeviin säännöksiin, joiden keskinäiset suhteet kaipaavat täsmentämistä.

Valtiovarainministeriö toteaa kielilakikomitean valmistelleen perustuslain vaatimuksia vastaavan hallituksen esityksen kielilainsäädännön uudistamisesta. Pyrkimyksenä on ollut kansalaisten kielellisen tasa-arvoisuuden vahvistaminen sekä edellytysten luominen epäkohtien korjaamiseksi. Ministeriö toteaa, että nykyisestä käytännöstä poikkeavat muutokset on perusteltu hyvin. Se toteaa kuitenkin esityksen merkitsevän viranomaisten velvollisuuksien laajentumista siten, että keskushallintoon kuuluvan viranomaisen tulee antaa palvelua molemmilla kansalliskielillä kaikille Suomessa asuville.

Opetusministeriö pitää tarkoituksenmukaisena kielilakikomitean ehdotuksen linjausta, jonka mukaan kielilakia ei sovellettaisi yliopistoihin ja korkeakouluihin eikä muihin oppilaitoksiin. Ministeriö huomauttaa kuitenkin ammattikorkeakoulujen aseman jäävän ehdotuksessa epäselväksi ja ehdottaa säädösehdotusten täsmentämistä tältä osin. Edelleen ministeriön mielestä on hyvä, että julkisen alan virkamiesten ja henkilöstön kielitaitoa koskevat säännökset saatetaan ajan tasalle, ja toteaa tähän yhteyteen kuuluvan myös suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta annetun asetuksen uudistamisen.

Maa- ja metsätalousministeriö huomauttaa, ettei lakiehdotuksen viranomaiskäsite ole riittävän selkeä, ja että se ehkä poikkeaa eräissä muissa laeissa käytetystä käsitteestä. Ministeriö toteaa, että epäselväksi jää, kuuluvatko ns. välillisen julkishallinnon organisaatiot lakien soveltamispiiriin ja millä tavalla lait koskevat julkisia hallintotehtäviä hoitavia yksityisiä. Ministeriön hallinnonalalla on julkista valtaa sisältäviä tehtäviä, jotka lakiin perustuvan valtuutuksen mukaan voidaan antaa

yksityishenkilön tehtäväksi. Tällaisia tehtäviä ovat mm. eläinlääketieteellisiä rajatarkastuksia suorittavat valtuutetut rajaeläinlääkärit.

Myös *liikenne- ja viestintäministeriö* pitää kielilakikomitean mietinnössä esitettyjä kannanottoja periaatteessa kannatettavina. Ministeriö toteaa kuitenkin, että viranomaisten antamien oikeussääntöjen julkaisemisesta molemmilla kansalliskielillä koskevalla ehdotuksella ehdotetussa muodossaan olisi huomattavat kustannusvaikutukset esim. Ilmailulaitokselle. Ehdotus liikelaitosten sekä valtion omistamien yhtiöiden kielellisistä velvollisuuksista ei ministeriön näkemyksen mukaan ole tarkoituksenmukainen sen asettaessa palveluja tarjoaville yhtiölle erilaisia velvoitteita yhtiön omistuspohjan perusteella. Ministeriö huomauttaa, että vaikka eri kieliryhmien hyvä palvelu voi olla myönteinen kilpailutekijä, saattaa velvoite kuitenkin muodostaa kustannustekijän, jolloin keskenään kilpailevia yhtiöitä kohdellaan lainsäädännössä asetettavin velvoittein eri tavoin. Tarkoituksenmukaisempaa olisi ministeriön näkemyksen mukaan, että kaikki palveluun liittyvät velvoitteet asetettaisiin yhtäläisin perustein regulatiivisesti eikä omistuspohjan perusteella.

Kauppa- ja teollisuusministeriö toteaa hallinnonalaansa kuuluvan kielilakiehdotukseen sisältyvän säännöksen kulutushyödykkeistä annettavista tiedoista. Ministeriön mukaan säännöksen ottaminen kielilakiin on kannatettavaa. Se esittää kuitenkin harkittavaksi, tulisiko säännösehdoitukseen lisätä maininta käyttöohjeista ja varoituksista ja muusta tiedonantovelvollisuudesta myös kuluttajapalveluksia tarjottaessa.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että esityksen vaikutuksia on tarkasteltu monipuolisesti ja vakuuttavasti, ja pitää perusoikeuksien toteutumisen edistämiseksi erittäin kannatettavana ja perusteltuna ehdotusta, jonka mukaan kielelliset oikeudet ulotetaan koskemaan tahdonvastaisten toimenpiteiden kohteena olevan vajaavaltaisen henkilön huoltajaa. Ministeriö pitää myös myönteisenä, että komitea on mietinnössään kiinnittänyt huomiota viittomakielisten oikeuksiin saada päivähoito- ja mielenterveyspalveluja omalla kielellään.

Työministeriö pitää kielilakiehdotusta selkeänä ja luettavana. Ministeriö pitää erityisen tärkeänä, että tavoitteena on kaksikielisyyden toteutuminen *käytännössä*. Se toteaa edelleen, että Euroopan unioniin liittymisen myötä seurasi välttämätön vaihe, jolloin vieraiden kielten opiskelu asetettiin etusijalle ruotsin kieleen verrattuna. Tämän vaiheen nyt päädyttyä on hallinnossa syytä panostaa kansalaisten palveluun suomen ja ruotsin kielellä.

Ympäristöministeriö toteaa kielilakikomitean tehneen laadukasta lainsäädännön kehittämistyötä ja pitää ehdotettua kielilakia kokonaisuutena kannatettavana uudistuksena ympäristöministeriön toimialan toiminnan kannalta.

Ylimmät laillisuusvalvojat

Valtioneuvoston oikeuskansleri kannattaa ehdotusta ja korostaa pitävänsä tärkeänä, että komitean esittämät taloudelliset edellytykset kielellisten oikeuksien turvaamiseksi toteutuvat.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että komitean keskeiset tavoitteet ovat sopusoinnussa perustuslain säännösten ja erityisesti sen julkista valtaa velvoittavan säännöksen kanssa, jonka mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Lakia, joka myötävaikuttaa perustusoireuksien toteutumiseen käytännössä, on pidettävä erityisen tärkeänä.

Eduskunta

Eduskunnan kanslia toteaa komitean ehdotusten muodostavan kokonaisuuden, joka luo hyvän pohjan kielellisten oikeuksien huomioon ottamiseksi ja turvaamiseksi entistä paremmin. Eduskunnan kanslia toteaa kuitenkin, että sääntelyn yksityiskohtaisuus ehdotetulla tavalla saattaa hämärtää lain selkeyttä, ja että tarkempia säännöksiä voitaisiin tarpeen mukaan ottaa lakia alemmalle tasolle.

Oikeuslaitos

Korkein oikeus pitää kielilakikomitean ehdotuksen taustalla olevia tavoitteita tärkeinä ja ehdotusta uudeksi kielilaksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi kannatettavana. Ehdotus on korkeimman oikeuden näkemyksen mukaan omiaan selkiyttämään nykyisen kielilain vanhentuneita, vaikeaselkoisia ja osin tulkinnanvaraisia säännöksiä, ja tämä jo sellaisenaan edistää kansalaisten kielellisten oikeuksien huomioon ottamista viranomaistoiminnassa. Korkein oikeus toteaa, että komitean ehdottaman järjestelmän joustavuuteen, jonka mukaan kunkin viranomaisen tulee omalla toimialallaan valvoa kielilain noudattamista, liittyy monia etuja. Toimivuus kuitenkin edellyttää avointa suhtautumista ongelmiin ja rakentavaa keinojen etsimistä niiden ratkaisemiseksi. Jatkuva omatoiminen huolehtiminen tästä kansalaisten perusoikeudesta on saatava luonnolliseksi osaksi hyvää hallintotapaa ja hyvää oikeudenhoitoa.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että esitys on kielelliseen yhdenvertaisuuteen tähtäävä laki, joka ilmaisee kielilakikomitean päämäärät toteuttaa perustuslain säännökset ja saattaa kielilainsäädäntö ajan tasalle. Korkein hallinto-oikeus toteaa uutta olevan vähimmäisvaatimukset, jotka antavat viranomaisille vapaat kädet myös parempaan kielelliseen palveluun, viranomaisten velvollisuus oma-aloitteisuuteen ja kaksikielisyyden näkyväksi tekemiseen. Korkein hallinto-oikeus korostaa, että vaikka kielilaki olisikin jatkossakin yleislaki, on esityksen tarkoitus, ettei erityislainsäädännössä vähennettäisi kielilaissa määriteltyjä kielellisiä vähimmäisoreuksia. Laaja soveltamisala seuraa perustuslain 17 §:n ”julkisen vallan” käsitteestä. Korkein hallinto-oikeus toteaa edelleen, että ehdotettu kielilaki sisältää entistä selkeämmät säännökset, ja että se tähtää selkeästi viranomaisten kielellisen palvelutason kohottamiseen siten, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat myös käytännössä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää hyvänä, että ehdotukseen sisältyy erityinen säännös syyttäjän käsittelykielestä, samoin kuin ehdotukseen sisältyviä oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain täydennyksiä tulkkausta koskevilla säännöksillä. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja Pohjoismaisen kielisopimuksen tulkkaussäännösten sisällyttämistä kansalliseen lainsäädäntöön kiitettävänä.

Vaasan hovioikeus pitää komiteanmietintöä perusteellisena ja yhtyy kaikin puolin komitean lakiehdotusten tavoitteisiin ja päämääriin. Lakiehdotusten yhdeksi todennäköisesti suurimmaksi ansioksi hovioikeus arvioi niiden asenteita muokkaavan merkityksen. Hovioikeus toteaa kuitenkin, että asennemuutoksen lisäksi tarvitaan ehdottomasti myös käytännön toimenpiteitä, joiden onnistumisesta jää ratkaisevasti riippumaan kielellisten oikeuksien toteutuminen käytännössä. Tuomioistuimia koskevista ehdotuksista hovioikeus toteaa, ettei kielellisten oikeuksien toteuttaminen jatkossakaan aiheuttane ongelmia ottaen huomioon, että lakiehdotuksen mukaan tulkin käyttö vähemmistökielellä käsiteltävissä asioissa edelleen olisi mahdollista. Ongelmat kulminoitunevat kaksikielisiin tuomioistuimiin, joissa erityisesti ruotsin kieltä taitavia tuomareita ja muita virkamiehiä ei tällä hetkellä ole riittävästi. Vaasan hovioikeus kiinnittää erityistä huomiota Vaasassa annettavaan kaksikieliseen juristikoulutukseen ja sen merkitykseen riittävän suuren kaksikielisen lakimieskunnan turvaamiseksi toteamalla muun muassa, että tällä 1990-luvun alussa alkaneen koulutuksen avulla on jo voitu parantaa hovioikeuspiirissä tuolloin vallinnutta ruotsin kieltä taitavien lakimiesten puutetta. Koulutus rahoitetaan kuitenkin edelleen pitkälti Vaasan kaupungin ja muiden huomattavien lahjoitusvarojen turvin, joten ensiarvoisen tärkeätä olisi luoda pysyvät taloudelliset takeet koulutuksen jatkumiselle.

Helsingin hallinto-oikeuden arvion mukaan komitea on onnistunut hyvin pyrkimyksessään ajanmukaistaa ja selkeyttää kielilainsäädäntöä. Esimerkiksi kaksikielisten tuomioistuinten käsittely- ja päätöskielen määräytymistä koskevat periaatteet ovat aikaisempaa selkeämpiä.

Helsingin käräjäoikeus pitää mietinnössä ehdotettuja säännöksiä oikeudesta käyttää suomea ja ruotsia tuomioistuimessa tarpeellisina ja pääosin onnistuneina.

Vaasan käräjäoikeus toteaa toimivan kaksikielisyyden tosin merkitsevän tiettyjä lisätehtäviä käräjäoikeuden päivittäisessä työssä, mutta toisaalta myös rikastuttavan työtä. Käräjäoikeuden päivittäiseen todellisuuteen kuuluu, että yksi tai useampi henkilö ilmoittaa, ettei hän hallitse maan toista kieltä. Tämän seurauksena tuomarit toimivat tulkkeina, eikä tätä järjestelyä voida pitää kaikin puolin onnistuneena.

Paraisten käräjäoikeuden näkemyksen mukaan tuomioistuimille ja muille viranomaisille annetaan esityksessä liian paljon valtaa yksittäistapauksessa päättää asiankäsittelykielestä. Asianosaisen etu ja oikeus kielen määräytymisperusteena on käräjäoikeuden mukaan liian väljä. Käräjäoikeus suhtautuu myös kriittisesti suurten viranomaisten muodostamiseen pienempien yksikköjen kustannuksella, ja perustelee kantansa sillä, ettei perustuslain 17 §:n vaatimukset toteudu, jos suurissa, suomenkielisissä viranomaisissa on vain harvoja ruotsin kieltä taitavia virkamiehiä.

Helsingin oikeusaputoimisto toteaa, että kieliongelmat kärjistyvät pienissä yksiköissä, sillä jos esimerkiksi tietyn tyyppisiä tehtäviä hoitaa vain yksi henkilö, ei ole helppo saada kielitaitoisia henkilöitä joka tehtävään.

Valtion keskus- alue ja paikallishallintoviranomaisia

Kirkkohallitus pitää komitean lakiehdotuksia huolellisesti ja perusteellisesti valmisteltuina ja asianmukaisina. Tämän lisäksi kirkkohallitus puoltaa linjausta, jonka pääpaino on kielisäännösten toimimaan saaminen erilaisin toimenpitein, esimerkiksi koulutusta lisäämällä.

Maanmittauslaitos arvioi, että uusi kielilaki yhtäältä johtanee hallintokulttuurin merkittävään muutokseen, mutta toisaalta, että laki saattaisi osaltaan lisätä sekä kansalaisten luottamusta viranomaisiin että viranomaistoiminnan arvostusta. Maanmittauslaitos toteaa kuitenkin sekä omalta osaltaan että muiden viranomaisten osalta, että uuden kielilain merkitys tulee näkymään ennen kaikkea henkilöstön ruotsin kielen taidon kohentamisen panostamisessa, ja että vaikutukset ovat ennen kaikkea taloudellisia. Maanmittauslaitos huomauttaa, ettei ole realistista, että viranomaisten palvelukseen hakeutuisi molempia kotimaisia kieliä hallitsevia henkilöitä, ja että kunkin viranomaisen tästä syystä on pyrittävä vaikuttamaan oman henkilökuntansa asenteisiin sekä lisäämään valmiutta kielitaidon kohentamiseen mahdollistamalla tehokkaan kielenopiskelun varsinkin asiakaspalveluksessa toimiville henkilöille. Maanmittauslaitos arvelee kuitenkin, että koulutusmäärärahojen tarve kustannusvaikutuksena tulee olemaan suurin ensimmäisinä vuosina lain voimaantulosta.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus pitää esitystä kielilaksi esimerkkinä modernista lainsäädännöstä, jonka keskeisenä periaatteena on konkreettisen ja avoimen hallintokulttuurin vahvistaminen ja yksilön oikeuksien kunnioittaminen. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus toteaa, että kielellisten oikeuksien toteutuminen on paljolti sidoksissa siihen, miten hallinnossa toimivat henkilöt sisäistävät kieliympäristön vaatimukset. Tutkimuskeskus arvioi, että kielilaki tulee aktivoimaan Suomen eri kieliyhteisöjä ja eri toiminta-aloja kiinnittämään tulevaisuudessa entistä suurempaa huomiota kieltä ja kielellisiä oikeuksia koskeviin seikkoihin, sillä konkreettisen esityksen varaan on hyvä rakentaa tulevia kieliä ja kielenkäyttöä koskevia lakeja, asetuksia, säännöksiä ja ohjeita.

Etelä-Suomen lääninhallitus toteaa, että koska nykyaikaisen yhteiskunnan rakenne edellyttää kansalaiselta lukemattomia kontakteja eri hallintoviranomaisten kanssa, joten oikeudessa asioida omalla kielellään on todella kysymys perusoikeuksiin kuuluvasta asiasta. Lääninhallitus toteaa myös hyvään asiakaspalveluun kuuluvan, että molemmat kansalliskielet ja niiden käyttömahdollisuudet tulevat näkyvästi esiin mm. virastoissa, katukuvassa, nimikäytännössä, julkaisuissa, lomakkeissa, ohjeissa sekä Internetissä.

Länsi-Suomen lääninhallitus toteaa komiteanmietinnön olevan systemaattinen kokonaisuus, joka perustuu selkeästi muotoiltuihin määräyksiin viranomaisten vastuusta kielellisten oikeuksien turvaamisessa ja jossa myös ehdotetaan uusia keinoja lain noudattamisen seuraamiseksi. Länsi-Suomen lääninhallitus pitää myönteisenä yhtäältä sitä, että uudella kielilalla turvattaisiin suomen- ja ruotsinkielisen väestön kielelliset oikeudet nykyistä selkeämmin ja toisaalta sitä, että laissa korostettaisiin viranomaisen velvollisuutta oma-aloitteisesti huolehtia kielellisten oikeuksien toteutumisesta.

Uudenmaan TE-keskus ja TE-keskusten ruotsinkielinen työryhmä kannattavat komitean ehdotuksia ja toteavat, että käytännön ongelmat komitean esitykseen sisältyvien ehdotusten toteuttamiseksi on selvitettävä kussakin virastossa erikseen.

Länsi-Suomen ympäristökeskus toteaa, että kielilain uudistamiselle on nykyainsäädännön vanhentuneisuuden ja vaikeaselkoisuuden takia olemassa hyvät perusteet, mutta huomauttaa, että jatkovalmistelussa olisi kiinnitettävä enemmän huomiota sellaiseen arkirealismiin, jossa käytännön virkatoiminnan tarpeet ja kielelliset perusoikeudet ovat keskenään tasapainoisessa suhteessa.

Helsingin maistraatti pitää komitean ehdottamia pykäliä vaikeaselkoisia kansalaisten kannalta ja toteaa, että viranomaisten on helppo piiloutua oikeusnormien mutkikkuuden taakse. Maistraatti ehdottaa tämän vuoksi normien vähentämistä ja yksinkertaistamista.

Ahvenanmaa

Ahvenanmaan maakuntahallitus toteaa, ettei kielilaki suoranaisesti koske Ahvenanmaata, mutta että ruotsin kielen asema ja käyttö valtionhallinnon viranomaisissa on tärkeä Ahvenanmaan yksikielisesti ruotsinkielistä hallintoa ajatellen, ja että mm. terveydenhuollon ja oikeuslaitoksen kautta ehdotetuilla kielisäännöksillä tulee olemaan merkitystä myös yksittäisille ahvenanmaalaisille. Maakuntahallitus ilmaisee näin ollen tukensa ruotsin kielen vahvistamiselle komitean ehdotusten mukaisesti.

Suomen Kuntaliitto ja eräät kaupungit

Suomen Kuntaliitto pitää komitean työtä perusteellisena ja asiantuntevana, ja toteaa ehdotuksen hyvin vastaavan työlle asetettuja tavoitteita. Kuntaliitto toteaa myös, että sen aikaisemmin antamat, kuntia koskevat kommentit on otettu hyvin huomioon.

Helsingin kaupunki (lainopillinen osasto) huomauttaa, että kaksikielisen kunnan toimielimessä käsiteltävien asioiden osalta säännöksissä sanamuotonsa mukaan näyttäisi olevan ristiriitaisuuksia ja ne saattavat aiheuttaa epäselviä ja tulkinnanvaraisia tilanteita. *Helsingin kaupunki (lainopillinen osasto)* toteaa, että ehdotuksen 4 ja 5 lukujen säännökset olisi hyvä selkiinnyttää siten, että toisaalta turvataan asianosaisen oikeus saada kunnallisen viranomaisen päätös ja sen perustelut omalla kielellään ja toisaalta mahdollistetaan kaksikielisessä kunnassa selkeä ja toimiva käsittelyprosessi.

Turun kaupunki ja Lohjan kaupunki toteavat, että kielilakiehdotuksen tiukka sanamuoto edellyttäisi varsinkin sellaisilta kaksikielisiltä kunnilta, joissa ruotsinkielisen väestön osuus on suhteellisen pieni, melkoisia voimavarojen lisäystä nykyiseen verrattuna. *Turun kaupunki ja Lohjan kaupunki* katsovat muun muassa, että kaikkien johtosääntöjen kääntäminen ruotsiksi kuluttaisi turhaan voimavaroja, jotka kaupungit haluaisivat käyttää parempaan palveluun esimerkiksi sosiaali- ja terveyssektoreilla sekä toteaa myös, että todellisen ja käytännössä säännöksiä merkittävämmän ongelman kunnissa muodostaa Internetpalvelujen tuottaminen kahdella kielellä ja esimerkiksi nettisivujen pitäminen päivitettyinä. *Lohjan kaupungin* näkemyksen mukaan olisi tämän vuoksi perusteltua jättää kuntien itsensä päätettäväksi lakiehdotuksessa tarkoitettujen asioiden toteuttamistaso.

Vaasan kaupunki toteaa uuden kielilain selkeyttävän sekä viranomaisten velvollisuuksia että yksilöiden oikeuksien määrittelyä, vaikkei laki tuokaan olennaisia muutoksia nykyisiin käytäntöihin.

Yliopistot, korkeakoulut ja oppilaitokset

Helsingin yliopisto kannattaa komitean esitystä todeten, että vaikka yliopistoilla on oma lainsäädäntönsä myös kielten osalta, on yliopistolaitoksen merkitys erittäin keskeinen ehdotetun kielilainsäädännön toteutuksessa, sillä akateemisten virkamiesten kouluttajana yliopiston tulee huolehtia siitä, että perustuslailliset kielelliset oikeudet voivat toteutua ehdotetulla tavalla. Tämän lisäksi yliopistojen vastuulla on järjestää kaikille opiskelijoille tutkintoon kuuluva kielikoe toisessa kotimaisessa kielessä ja siihen liittyvä opetus. Helsingin yliopisto korostaa myös kielitaidon kehittämisen edistämistä eri tavoin sekä tähän tarvittavien resurssien varaamisen tarpeesta ja yhtyy täysin komitean mietinnön liitteenä olevaan käytännön toimenpide-ehdotukseen, jonka mukaan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistykselliset ja yhteiskunnalliset tarpeet olisi turvattava varmistamalla myös korkeamman koulutuksen toimintaedellytykset molemmilla kielillä mm. ottamalla huomioon ruotsinkielisen opetuksen lisäkustannukset, jotka johtuvat ryhmien pienemmästä koosta. Yliopiston lakisääteinen velvollisuus ruotsinkielisen juristi- ja lääkärikoulutuksen järjestämiseen tulisi ottaa huomioon myös yliopiston rahoituksessa.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta toteaa, että nykyisenä globalisaation ja EU:n aikana kieli on jälleen enemmän *kansallisen* identiteetin symbolina kuin esimerkiksi 1990-luvulla, ja että kielen merkitys alueellisen identiteetin vahvistajana on keskeinen.

Turun yliopisto painottaa, että komiteamietinnön lähtökohta, ettei kielellisiä oikeuksia laajenneta, vaan että keskeisenä tavoitteena on lain sisältämien oikeuksien toteutuminen käytännössä ja että virkamiesten kielitaitoa parannetaan jatkokoulutuksella ja muilla toimenpiteillä, edellyttää lain käytännön toteutumisen seuranta. Yliopisto kiinnittää kuitenkin huomiota Suomen nopeaan kansainvälistymiseen ja siihen, että lain tiukka soveltaminen saattaa johtaa siihen, että Euroopan unionin kansalaiset joutuvat eriarvoiseen asemaan ja että työvoiman vapaan liikkuvuuden periaate vaarantuu. Yliopisto on komitean kanssa eri mieltä siitä, että kaksikielisyyden korostaminen luo siltaa useampien kielten oppimiseen ja avaisi ovia muiden kulttuurien ymmärtämiseen. Edelleen yliopisto kiinnittää huomiota siihen, että uudistuksesta aiheutuisi varsin merkittäviä taloudellisia vaikutuksia, joita kuitenkin on vaikea yksityiskohtaisesti arvioida.

Åbo Akademi toteaa kielilakiehdotuksen olevan suurimmilta osin ongelmaton Åbo Akademin kannalta, mutta kiinnittää kuitenkin huomiota asemaansa ruotsinkielisten virkamiesten kouluttajana, josta seuraa, että molempien kansalliskielten opetukseen on yksinkielisesti ruotsinkielisessä Åbo Akademiassa kiinnitettävä erityistä huomiota. Valtion olisi tuettava tätä tehtävää samoin kuin niitä kaksikielisiä yliopistoja, joilla on valtakunnallinen tehtävä ruotsinkielisen yliopisto-opetuksen järjestämisessä.

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet yhtyy komitean tavoitteisiin ja lähestymistapaan kielilainsäädännön uudistamiseksi, mutta korostaa kuitenkin, että vaaditaan myös viranomaisten aloitteellisuutta, jotta uusi kielilaki todella

johtaisi parempaan kielelliseen palveluun. Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet pitää lain soveltamisalan rajoitusta siten, ettei laki koskisi korkeakouluja, perusteltuna, mutta huomauttaa, etteivät lakiin sisältyvät myönteiset säännökset esimerkiksi kielellisten oikeuksien toteuttamisesta ilman niihin vetoamista tai viranomaisten oma-aloitteellisuudesta täten suoraan soveltuisi yliopistoihin. Tämän vuoksi olisi tärkeää selvittää, missä määrin yliopistolakiin olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää viittaussäännöksiä kielilakiin.

Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada pitää myönteisenä varsinkin sitä, ettei komitea oli käsitellyt kieltä vain instrumenttina, vaan on omaksunut kielen kulttuurihistoriallisen merkityksen yhteisen taustan tukipilarina, ja toteaa tämän näkemyksen harvoin tulevan ilmi julkisessa keskustelussa.

Puolueet

Suomen keskusta rp. puoltaa kielilakikomitean esityksen periaatteita ja toivoo kaksikielisyyttä edistettävän käytännössä. Keskusta toteaa, että kielilainsäädännön kautta voidaan edesauttaa myös omaleimaisen kulttuurin säilymistä, kielellisen identiteetin vahvistumista sekä erilaisuuden hyväksymistä. Keskusta pitää välttämättömänä, että käännoistyöhön valtioneuvostossa ja ministeriöissä varataan riittävät voimavarat ja toteaa, että ministeriöiden on kyettävä yhtäläiseen tiedottamiseen sekä suomeksi että ruotsiksi.

Kansallinen kokoomus rp. pitää kielilakikomitean esitystä onnistuneena ja korostaa ennen kaikkea mietinnön lähtökohtia: yksilön kielellisiä oikeuksia ja arkipäivän tilanteita. Kokoomus toteaa myös maamme suomen- ja ruotsinkielisyyden merkinneen ja merkitsevän monia etuja, esimerkiksi maamme tiiviit yhteydet muihin Pohjoismaihin, joiden merkitystä Suomen jäsenyys Euroopan unionissa ei ole vähentänyt. Kokoomus toteaa kuitenkin suurimman haasteen olevan lain käytännön toteuttamisessa.

Sosialidemokraattinen puolue yhtyy komitean näkemyksiin kielilain uudistamisen tarpeesta. Puolue huomauttaa, että esityksellä tulisi olemaan myös budjettivaikutuksia, jotka olisi uudistustyön yhteydessä huolellisesti selvitettävä. Tämän lisäksi lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisi puolueen näkemyksen mukaan vielä pohtia kaikkien vähemmistökieltemme asemaa tulevaisuudessa.

Vasemmistoliitto katsoo, että komitea on tehnyt erittäin perusteellisen työn ja tukee komitean ehdotuksia todeten muun muassa, ettei kaksikielisyys ole vain kieltä ja hallintoa, vaan myös kulttuuria ja jokapäiväistä elämää.

Vihreä liitto rp. kannattaa komitean laatimaa ehdotusta nykyaikaisena ja selkeyttävänä. Puutteena Vihreä liitto kuitenkin pitää sitä, ettei uudistuksessa juuri oteta huomioon kansallisia vähemmistökieliä ja maahanmuuttajien kielellisiä oikeuksia ja toteaa lain perusteluissa mainitun symboliarvon kääntyvän kielilakiuudistusta vastaan tämän puutteen johdosta.

Svenska folkpartiet i Finland rp. puoltaa komitean ehdotusta todeten sen antavan hyvät mahdollisuudet paremman kielellisen palvelun toteutumiselle. Puolue korostaa kuitenkin, että ehdotus luo johdonmukaisen kokonaisuuden, jonka pääperiaatteet ovat

yhtäältä viranomaisten velvollisuudet ja toisaalta entistä parempi seuranta. Ehdotus on tämän vuoksi puolueen kannan mukaan hyväksyttävä kokonaisuudessaan.

Kielelliset etujärjestöt

Svenska Finlands Folkting korostaa esityksen muodostavan tasapainoisen kokonaisuuden, joka olisi hyväksyttävä kokonaisuudessaan. Svenska Finlands Folkting kiinnittää myös erityistä huomiota julkisissa palvelussuhteissa oleville henkilöille asetettaviin kielitaitovaatimuksiin kielilain toimivuuden edellytyksenä.

Suomalaisuuden liitto kiinnittää huomiota siihen, että lakiesitys rikkoo aikaisemmassa kielilainsäädännössä noudatettua selkeää alueperiaatetta ja toteaa, että henkilöperiaatteeseen nojautuva lainsäädäntö tulee lisäämään kielilain soveltamisesta aiheutuvien valitusten määrää. Liitto pitää tärkeänä, ettei kielilain rikkomisesta rangaista, vaan että rangaistuksena toimisi edelleen oikeuskanslerin tai eduskunnan oikeusasiamiehen antama huomautus.

Finlandssvensk samling pitää kielilakikomitean työtä kiitettävänä ja toteaa, että mietinnöstä ilmenevät ajatukset ja kannanotot ratkaisuksi käytännön tilanteihin muodostavat erinomaisen tiedonlähteen niille viranomaisille, jotka suhtautuvat vakavasti kielellisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseen. Finlandssvensk samling kiinnittää kuitenkin huomiota ennen kaikkea siihen, että toimivan kielilain edellytyksenä on hyvä kielenopetus, toisin sanoen molempien kansalliskielten pakollinen kouluopetus. Finlandssvensk samling toteaa myös, että tietyt ryhmät ovat erityisen suojan tarpeessa ja että kielilain toteutumisen siksi edellyttää lain seuranta, joka puolestaan edellyttää erillisen kieliasiamiehen toimen perustamista sekä sitä, että kunnalliset ja valtion tilintarkastajat veloitetaan valvomaan kielilain toteutumista kaksikielisissä kunnissa. Seuranta ja valvonta koskisi luonnollisesti molempien kieliryhmien kielellisiä oikeuksia.

Muut etujärjestöt

Suomen asianajajaliitto, Suomalainen lakimiesyhdistys ja Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry pitävät kielilain uudistamista tarpeellisena ja esitystä kannatettavana.

Keskuskauppakamarin näkemyksen mukaan kielilakikomitean esitys edistää myönteisellä tavalla kaksikielisyyttä Suomessa.

3.2 Yksityiskohtaiset huomautukset

1 luku Yleiset säännökset

1 §

Kansalliskielet

Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi. Tässä laissa säädetään oikeudesta käyttää suomen ja ruotsin kieltä viranomaisissa sekä julkisen vallan velvollisuudesta toteuttaa ja edistää kielellisiä oikeuksia.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta toteaa mietinnöstä seuraavan ymmärrettävästi, miksi kielilaissa käytetään termiä *kansalliskieli*.

2 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on turvata perustuslaissa säädetty jokaisen oikeus käyttää tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa omaa kieltään, joko suomea tai ruotsia.

Tavoitteena on, että jokaisen oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja hyvään hallintoon taataan kielestä riippumatta sekä että yksilön kielelliset oikeudet toteutetaan ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota.

Viranomainen voi antaa parempaa kielellistä palvelua kuin tässä laissa edellytetään.

Länsi-Suomen lääninhallitus toteaa ehdotuksen mahdollistavan nykyistä kielilakia paremman joustavuuden.

Helsingin yliopisto pitää hyvänä myönteistä lähtökohtaa, joka ilmenee säännöksestä viranomaisen oikeudesta antaa parempaa kuin lain edellyttämää kielellistä palvelua.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ja *Helsingin kaupunki (terveyslautakunta)* pitävät erittäin kannatettavana säännöstä, jonka mukaan yksittäisten henkilöiden ei tarvitsisi joutua vaatimaan kielellisiä oikeuksiaan. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus toteaa tämän ehdotuksen toteutumisen vaativan viranomaisilta sekä vahvaa kielellistä tietoisuutta että riittävää kielitaitoa. Nämä vaatimukset edellyttävät, että kullakin työpaikalla on täsmällistä tietoa siitä, millainen kielitaidon parantaminen kulloinkin on tarpeen. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus korostaa myös johdon sitoutumisen välttämättömyyttä kielitaidon parantamisessa ja ylläpidossa.

3 §

Lain soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan tuomioistuimissa ja muissa valtion viranomaisissa, itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä kunnallisissa viranomaisissa (*viranomainen*), jollei erikseen toisin säädetä. Eduskuntatyössä käytettävistä kielistä säädetään perustuslaissa ja eduskunnan työjärjestyksessä.

Jollei asianomaisissa laeissa muuta säädetä, tätä lakia ei sovelleta:

1) yliopistoihin ja korkeakouluihin sekä muihin oppilaitoksiin, joiden kielistä säädetään niitä koskevilla laeilla;

2) evankelis-luterilaisen kirkkoon, jonka kielistä säädetään kirkkolaissa (1054/1993); eikä

3) ortodoksiseen kirkkokuntaan, josta säädetään ortodoksisesta kirkkokunnasta annetussa laissa (521/1969).

Liikelaitosten, yhtiöiden ja yksityisten kielillisistä velvollisuuksista säädetään 11 ja 12 §:ssä.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että perusteluissa tulisi selventää, ettei laki sovellu julkisoikeudellisiin yhdistyksiin kuten metsänhoitoyhdistyksiin, riistanhoitoyhdistyksiin ja -piireihin, kalastuskuntiin, tiekuntiin ja uskonnollisiin yhdyksuntiin.

Opetusministeriö huomauttaa, että pykälän 2 momentin 1 kohta jättää ammattikorkeakoulujen aseman epäselväksi näiden ollessa lainsäädännön mukaan korkeakoulujärjestelmässä ei-yliopistollinen osa. Ministeriö ehdottaa kohdan kirjoitettavaksi siten, että lakia ei sovelleta yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin eikä muihin oppilaitoksiin.

Maa- ja metsätalousministeriö huomauttaa, ettei lakiehdotuksen viranomaiskäsite ole riittävän selkeä, ja että se mahdollisesti eroaa esimerkiksi julkisuuslain ja hallintolakiehdotuksen vastaavista käsitteistä. Epäselväksi jää ministeriön näkemyksen mukaan se, kuuluvatko ns. välillisen julkishallinnon organisaatiot lain soveltamispiiriin ja millä tavalla ne koskevat julkisia hallintotehtäviä hoitavia yksityisiä. Lisäselvitystä edellyttäisi myös kysymys, onko valtion liikelaitoksia kohdeltava lain soveltamisessa toisin kuin varsinaisia hallintoviranomaisia niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä. Maa- ja metsätalousministeriö kiinnittää huomiota siihen, että sen hallinnonalalla *julkista valtaa* sisältäviä tehtäviä voidaan antaa lakiin perustuvan valtuutuksen nojalla myös *yksityishenkilöille* (esim. valtuutetut rajaeläinlääkärit). Tällaisissa tapauksissa olisi ministeriön näkemyksen mukaan hallinnollisesti yksinkertaisempaa, jos vaatimus kielilain mukaisesta palvelusta sisältyisi suoraan kielilakiin eikä jokaiselta tehtävään valtuutetulta tarvitsisi erikseen pyytää palvelusitoutumusta.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää ehdotettua laajaa soveltamisalaa tarkoituksenmukaisena ja korostaa, ettei erityislainsäädännöllä voitaisi vähentää kielilain vähimmäisoikeuksia.

Eduskunnan kanslia kiinnittää huomiota siihen, että laki soveltuisi myös eduskunnan kansliaan ja eduskunnan yhteydessä oleviin virastoihin, käytännössä eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan, valtioneuvoston tarkastajien kansliaan ja valtioneuvoston tarkastusvirastoon. Eduskunnan kanslia ehdottaa tämän vuoksi pykälän selvempää muotoilua ja perustelujen täydentämistä näiltä osin.

Vaasan yliopisto huomauttaa, että julkista tehtävää hoitavan tai julkista valtaa käyttävän organin tai viime kädessä jopa yksittäisen henkilön velvollisuudesta soveltaa kielilakia tulisi olla maininta soveltamisalasäännöksessä. Yliopiston näkemyksen mukaan ehdotuksen mukainen viittaussäännös 12 §:ään on julkisten tehtävien ja julkisen vallan käytön nykytilanteen kannalta vanhakantainen ja mahdollisesti myös riittämätön.

Helsingin kaupunki (terveyslautakunta) toteaa, että lain soveltamisalan laajentaminen ehdotetulla tavalla, että se kattaisi valtion ja kunnan viranomaisten ohella muutkin julkista tehtävää hoitavat, on perusteltua ja välttämätöntä kansalliskielisten viranomaispalvelujen turvaamiseksi niiden tuottajatahosta riippumatta.

Suomen teatteriliitto toteaa, että lain soveltuminen ns. kunnalliseen teatteritoimintaan on joissakin tilanteissa ainakin teoriassa epäselvää. Kunnallisella teatteritoiminnalla tarkoitetaan ammattiteattereita, jotka ovat kuntien tai kuntayhtymien omistuksessa sekä näiden alaisuudessa toimivia, muodollisesti julkisoikeudellisia laitoksia. Suomen teatteriliitto huomauttaa, ettei komiteanmietinnössä ole pohdittu sitä, missä määrin uudella kielilaillla on mahdollisesti tarkoitus puuttua kaksikielisessä kunnassa toimivan kunnallisen teatterin ohjelmistoon ja siitä tiedottamiseen ym. toimintoihin.

Suomalainen lakimiesyhdistys huomauttaa, että lain soveltamisalan tulisi kattaa hallintomenettelylain ja tulevan hallintolain koko soveltamisala ja toteaa, että lakiehdotuksessa näyttäisi tässä suhteessa olevan epätasällisyyttä. Valtion liikelaitokselle, esimerkiksi Metsähallitukselle, saattaa liikelaitostehtävien ohella lainsäädännön nojalla kuulua myös varsinaisia julkisen vallan käyttämistä merkitseviä hallintotehtäviä. Näissä liikelaitosten tehtävissä kielilain tulisi jo oikeussuojajasyistä soveltua sellaisenaan eli samalla tavoin kuin valtion varsinaiseen hallintoviranomaiseenkin. Lakimiesyhdistys kiinnittää huomiota siihen, että sama soveltamisalan selvennystarve koskee kaikkia niitä tehtäviä, joissa julkisen vallan käyttöä on, usein jo suoraan laissa, osoitettu muulle viranomaiselle tai julkisoikeudelliselle laitokselle. Esimerkiksi kansalaisten kannalta on keskeistä kielilain nimenomainen ja johdonmukainen soveltaminen julkista valtaa ja jopa osin hallintopakkeinoja käyttävissä metsäkeskuksissa, riistanhoitopiireissä ja kalastusalueissa, jotka näyttäivät ehdotetuissa soveltamisalasäännöksissä tulleen kategorianakin sivuutetuiksi. Lakimiesyhdistys korostaa, että lakiehdotuksen soveltamisalaa olisi näiltä, jo kielilain järjestelmänkin kannalta keskeisiltä osin, välttämätöntä täsmentää jättämättä asiaa vain mahdollisen erityissäätelyn varaan. Lakimiesyhdistyksen näkemyksen mukaan olisi myös ilmeisen tarpeen säätää, että niissä kielilain säännöksissä, joissa säädetään ”viranomaisesta” tarkoitetaan myös muita julkista valtaa käyttäviä toimielimiä.

4 §

Lain suhde kieltä koskeviin muihin säännöksiin

Tämän lain lisäksi erityislainsäädännössä säädetään muun ohella:

- 1) opetuskielystä, kielestä oppiaineena ja tutkintokiellestä koulutusta koskevassa lainsäädännössä;
- 2) sivistystoimintaan liittyvistä kielellisistä oikeuksista yleisradiotoimintaa, teattereita, kirjastoja, nuorisotyötä ja liikuntaa koskevassa lainsäädännössä;
- 3) potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaan kielellisistä oikeuksista terveydenhuolto- ja sosiaalilainsäädännössä;
- 4) esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä käytettävästä kielestä esitutkintaa ja oikeudenkäyntiä koskevassa lainsäädännössä; sekä
- 5) julkishallinnon henkilöstön kielitaitovaatimuksista siitä annetussa erillisessä laissa.

Ulkoasiainministeriö huomauttaa, että 5 kohdasta voi saada sen virheellisen käsityksen, että kielitaitovaatimuksia voitaisiin säätää vain *yhdessä* erillisessä laissa, joka sisältyy annettavaan hallituksen esitykseen.

Opetusministeriö huomauttaa 1 kohdan perustelujen osalta (mietinnön s. 171), että ammattikorkeakoulut puuttuvat esitetystä luettelosta. Opetusministeriö toteaa 2 kohdan osalta, että myös elokuvataiteen edistämisestä annetun lain (28/2000) 4 §:n mukaan tukipäätöksiä tehtäessä Suomen elokuvasäätiön tulee muun ohella noudattaa kielilakia.

5 §

Kielellinen jaotus

Kielellisen jaotuksen perusyksikkö on kunta. Kunta on joko *yksikielinen* tai *kaksikielinen*. Valtioneuvoston asetuksella säädetään joka kymmenes vuosi virallisen tilaston perusteella, mitkä kunnat ovat kaksikielisiä ja mikä on näiden kuntien enemmistökieli sekä mitkä kunnat ovat suomen- tai ruotsinkielisiä.

Kunta on säädettävä kaksikieliseksi, jos kunnassa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä asukkaita ja vähemmistö on vähintään kahdeksan prosenttia tai vähintään 3 000 asukasta. Kaksikielistä kuntaa ei saa säätää yksikieliseksi, ellei vähemmistön osuus ole laskenut alle kuuden prosentin. Kunnan valtuuston esityksestä valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää kunta kaksikieliseksi seuraavaksi kymmenvuotijaksoksi, vaikka kunta muuten olisi yksikielinen.

Jos kuntajakoa muutetaan, valtioneuvoston asetuksella on samalla säädettävä muutoksen vaikutuksesta kuntien kielelliseen asemaan.

Oikeusministeriön yleinen osasto ehdottaa, että 2 ja 3 momentista poistettaisiin sanat ”valtioneuvoston asetuksella”, koska kuntajakolain mukaan valtioneuvosto päättää kuntajaon muuttamisesta silloin, kun päätetään uuden kunnan perustamisesta tai kunnan lakkauttamisesta, ja koska sisäasiainministeriö voi eräin edellytyksin päättää muunlaisista kuntajaon muutoksista. Edelleen 2 momentista voisi poistaa sanat ”seuraavaksi kymmenvuotijaksoksi”, koska tämä ilmenee jo 1 momentista. Yleinen osasto huomauttaa myös, ettei 2 momentista käy ilmi, että prosenttiluvut lasketaan

kunnan asukasluvusta, ei siis suomen- ja ruotsinkielisten yhteenlasketusta lukumäärästä, ja että ehdotuksen kieliversiot eroavat toisistaan tässä kohdassa.

Sisäasiainministeriö toteaa, että 3 momentin muotoilu johtaisi siihen, että kuntien kielellisestä asemasta tulisi päättää valtioneuvoston asetuksella myös kuntajaon muutostapauksissa, vaikka kuntien kielellinen asema on muutoksen kohteena olevien kuntien osalta elimellinen osa kuntajaon muutospäätöstä, joka kuntajakolain mukaan oikeudelliselta luonteeltaan on valituskelpoinen hallintopäätös.

Ahvenanmaan lääninhallitus ehdottaa, että mannermaalla sijaisevien, perinteisesti ruotsinkielisten alueiden kielistatus tulisi pykäläehdotuksesta poiketen säätää kielilaissa.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta pitää lain sisältämää kielten tasavertaisuuden periaatetta hyvänä mutta huomauttaa, että näin laskien pienet ruotsinkieliset kunnat muuttuvat herkästi kaksikielisiksi.

Maalahden kunta pitävät myönteisenä, että kunta voi säilyttää kaksikielisyytensä vaikka kunnan säädösten mukaan tulisi muuttua yksikieliseksi. Maalahden kunta kiinnittää huomiota hallinnollisten jaotusten kautta muodostettavien yksiköiden, esim. kuntayhtymien ja pelastuskeskusten kielellisen johdonmukaisuuden tarpeeseen.

Tammisaaren kaupunki ja *Houtskarın kunta* ehdottavat, että pykälään lisättäisiin säännös kielen merkityksestä hallinnollisissa jaotuksissa, esimerkiksi kuntayhtymiä, sairaanhoitopiirejä ja pelastuskeskuksia muodostettaessa ja että näissä hallinnon muutoksissa olisi pyrittävä kielellisesti yhtenäisiin kokonaisuuksiin.

Houtskarın kunta toteaa, että kuntien kielellisen aseman määräytyminen pykälän mukaisella tavalla saattaa varsinkin pienissä kunnissa johtaa sattumanvaraisiin muutoksiin, ja huomauttaa, että muutokset kunnan kielellisessä ja kulttuurisessa identiteetissä tulisi mittaattaa luotettavammalla tavalla kuin prosentteina.

Kansallinen kokoomus rp. pitää myönteisenä, että kunta voi säilyttää kaksikielisyytensä vaikka kunnan säädösten mukaan tulisi muuttua yksikieliseksi.

Svenska Finlands Folkting esittää, että Lohjan kaupungin päätös pysyä kaksikielisenä vaikka lain vähemmistömääreet eivät enää täytyneet, olisi hallituksen esityksessä mainittava myönteisenä esimerkkinä ehdotuksen 2 momentin tueksi. Folktinget viittaa ehdotuksen 3 momentin osalta perustuslakivaliokunnan mietintöön koskien uutta perustuslakia (PeVM 10/1998 vp), jonka mukaan kuntajaon muutokset eivät saa vaikuttaa kuntien kielelliseen asemaan eivätkä vaikuttaa kielteisesti kieliryhmien mahdollisuuksiin toimia omalla kielellään, ja esittää, että tämä muotoilu mainittaisiin selventävänä tekijänä hallituksen esityksessä uudeksi kielilaiksi. Svenska Finlands Folkting ehdottaa edelleen, että hallituksen esityksessä mainittaisiin, että kielelliset olot voisivat olla sellainen tekijä, joka oikeuttaa *poikkeukseen* yhtenäisiä alueita muodostettaessa.

Finlandssvensk samling esittää alueperiaatteen vahvistamista siten, että nykyinen kielellinen jaotus vahvistettaisiin lailla, toisin sanoen että kielilakiin sisältyisi luettelo kuntien kielellisestä asemasta. Järjestön näkemyksen mukaan tämä parantaisi yksilön kielellisiä oikeuksia ja olisi omiaan helpottamaan suunnittelua kunnissa. Finlandssvensk

samling ehdottaa, että perustuslakivaliokunnan mietintöön 10/1998 sisältyvät, perustuslain 122 §:ään viittaavat, hallinnollisten alueiden muodostamista koskevat kannanotot sisällytettäisiin esitykseen.

Suomalaisuuden liitto kiinnittää huomiota siihen, että komitea on työssään lähtenyt koko maan kaksikielistämisestä ottamatta huomioon sitä, etteivät kaikki halua olla kaksikielisiä. Suomalaisuuden liitto pitää myös selkeästä alueperiaatteesta luopumista koko maan kattavan henkilöperiaatteen hyväksi ongelmallisena ja esittää, että kuntien kaksikielisyyden rajoja tulisi nostaa, sillä syynä monien kaksikielisten kuntien kykenemättömyydelle toimia ja palvella molemmilla kielillä on Suomalaisuuden liiton mukaan liian pieni kielivähemmistö. Suomalaisuuden liitto pitää 20 %:n vähemmistön rajaa kunnan kaksikielisyydelle kansainvälisesti perusteltuna. Edelleen Suomalaisuuden liitto huomauttaa, että pyrkimys ”yhteensopiviin aluejaotuksiin” on liian tulkinnanvarainen.

6 §

Yksi- ja kaksikielinen viranomainen

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *yksikielisellä viranomaisella* valtion viranomaista, jonka virka-alueeseen kuuluu ainoastaan samankielisiä kuntia, sekä yksikielisen kunnan viranomaista samoin kuin kuntayhtymän viranomaista, jos kuntayhtymään kuuluu ainoastaan samankielisiä kuntia;

2) *kaksikielisellä viranomaisella* valtion viranomaista, jonka virka-alueeseen kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta, sekä kaksikielisen kunnan viranomaista samoin kuin kuntayhtymän viranomaista, jos kuntayhtymään kuuluu erikielisiä kuntia taikka vähintään yksi kaksikielinen kunta.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto toteaa, että rikosseuraamusvirasto olisi ehdotuksen mukaan kaksikielinen, ja huomauttaa, että pääperiaate, jonka mukaan valtion keskusviranomaiset ovat aina kaksikielisiä, tulisi kirjata itse pykälätekstiin. Perusteluissa tulisi tarkentaa esimerkkejä mainitsemalla, mitkä valtion viranomaiset katsotaan keskushallintoviranomaisiksi ja miltä osin. Erityisesti pitäisi selventää sitä, onko vankeinhoitolaitoksessa sekä yksi- että kaksikielisiä rangaistuslaitoksia. Kriminaalipoliittisen osasto ei pidä tarkoituksenmukaisena, että rangaistuslaitokset voitaisiin määritellä yksi- tai kaksikielisiksi. Sen sijaan kriminaalihuoltolaitoksen aluetoimistojen alueellinen toimivalta on määritelty kuntajaotuksen perusteella, joten ne voitaisiin ilmeisesti määritellä yksi- tai kaksikielisiksi.

Puolustusministeriö huomauttaa, että 2 kohdan määritelmän mukaan muun muassa pääesikunta sekä osa sen alaisista aluehallintoviranomaisina toimivista maanpuolustusalueen esikunnista ja sotilasläänin esikunnista olisivat kaksikielisiä viranomaisia, mutta toisaalta 29 §:n mukaan sotilasviranomaisten kieli olisi, nimenomaisesti ruotsinkielistä joukko-osastoa lukuun ottamatta, suomi. Ministeriö, jonka näkemykseen *pääesikunta* yhtyy, toteaa säännösten keskinäisen suhteen jäävän epäselväksi.

Valtiovarainministeriön mielestä ehdotus selkeyttää viranomaisen asemaa. Valtiovarainministeriö toteaa kuitenkin eräiden suositusten ja velvoitteiden voivan osoittautua hankalasti toteutettaviksi, näin esimerkiksi samanaikainen tiedottaminen nopeatempoisessa käsittelyssä ja käännöstyöhön tarvittavien resurssien varaaminen.

Työministeriö puoltaa ehdotuksen määritelmiä ymmärrettävinä.

Ympäristöministeriö huomauttaa, että pykälän sanamuodossa olisi selvemmin ilmaistava että valtion keskushallintoviranomaiset olisivat aina kaksikielisiä.

Länsi-Suomen lääninhallitus pitää säännöstä yksi- ja kaksikielisistä viranomaisista huomattavasti selkeämpänä ja yksinkertaisempänä kuin nykyisin voimassa olevia säännöksiä, sekä toteaa, että lääninhallitus olisi selkeästi kaksikielinen viranomainen koko alueensa osalta.

Merenkululaitos huomauttaa, että sen viranomaisyksikkö on keskitetty Helsinkiin, mutta että alueellisia toimipisteitä on mm. Lappeenrannassa. Merenkululaitoksen näkemyksen mukaan tällaisten epäitsenäisten yksiköiden muuttumista kaksikieliseksi sekä piirihallinnon organisoimista yleensä tulisi laissa selkeyttää.

Lounais-Suomen ympäristökeskus toteaa, että velvollisuus antaa palvelua molemmilla kansalliskielillä kaikille Suomessa asuville henkilöille heidän kotikuntansa kielellisestä asemasta riippumatta tulisi kiistatta lisäämään viranomaisten työmäärää ja hallinnon kustannuksia.

Kansaneläkelaitos huomauttaa, ettei säännösehdotuksen määritelmästä selkeästi ilmene, miten suhtaudutaan Kansaneläkelaitoksen tyyppiseen viranomaiseen, jolla on maan kattava palveluverkko, toisin sanoen onko se katsottava yhdeksi kaksikieliseksi viranomaiseksi vai olisivatko Kansaneläkelaitoksen alue- ja paikallishallinnon eri toimiyksiköt lain tarkoittamassa mielessä eri viranomaisia, joiden yksi- tai kaksikielisyys määräytyy yksiköihin kuuluvien kuntien kielen mukaan. Kansaneläkelaitos esittää, että säännöstä olisi tältä osin täsmennettävä. Lisäksi olisi tärkeä selventää, millä perusteella kieli määräytyisi viranomaisen eri yksiköissä, kun niissä käsitellään samaa yksittäistä asiaa, joka on alun perin tullut vireille joko yksi- tai kaksikielisessä toimipisteessä.

Vaasan yliopisto huomauttaa, että koko lakiehdotus rakentuu pitkälti ”joko/tai” –asetelman varaan, joka sinänsä voi olla hyvä hallinnollisen selkeyden vuoksi, mutta joka ei riittävässä määrin huomioi sellaista elävää kaksikielisyyttä, jota Pohjanmaalla monin paikoin harjoitetaan. Samanaikainen, kaksikielinen viestintä voi myös monesti olla toimiva ratkaisu ja Vaasan yliopisto esittää tämän vuoksi, että joustava kaksikielisyyden malli huomioitaisiin paremmin jatkovalmistelussa.

7 §

Ahvenanmaata koskevat kielisäännökset

Ahvenanmaan maakuntaa koskevat kielisäännökset sisältyvät Ahvenanmaan itsehallintolakiin (1144/1991).

Ahvenanmaan lääninhallitus puoltaa säännöstä ja sen perusteluja ja toteaa yleisesti, että Ahvenanmaan lääninhallituksen asema on kuvailtu kiitettävästi.

8 §

Saamen kieli

Oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisissa ja julkiselle vallalle kuuluvaa tehtävää muutoinkin hoidettaessa säädetään saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa (516/1991).

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että laissa saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa säädetään muun ohella saamelaisten kotiseutualueella kilvissä ja opasteissa käytettävistä kielistä. Säädös voitaisiin tämän vuoksi kirjoittaa esimerkiksi ”Saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa ja julkiselle vallalle kuuluvaa tehtävää hoidettaessa säädetään saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa (516/1991)”.

Lapin lääninhallitus ja *Saamelaiskäräjät* pitävät viittauspykälän sisällyttämistä kielilakiin hyvänä ja selkeänä ratkaisuna.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta pitää ehdotusta selvänä parannuksena aiempaan kielilakiin.

Suomalaisuuden liitto huomauttaa, että ilmaisu ”saamen kieli” on harhaanjohtava, sillä Suomessa on kolme erilaista saamen kieltä.

9 §

Muut kielet

Oikeudesta käyttää viranomaisissa muita kieliä kuin suomen, ruotsin ja saamen kieltä säädetään oikeudenkäyntiä, hallintomenettelyä ja hallintolainkäyttöä koskevassa lainsäädännössä, koulutusta koskevassa lainsäädännössä, terveydenhuolto- ja sosiaalilainsäädännössä sekä muussa eri hallinnonaloja koskevassa lainsäädännössä.

Vihreä liitto pitää sääntelyä muiden kielten osalta riittämättömänä ja esittää, että saamelaiset ja romanit tulisi selkeästi määritellä kansallisiksi vähemmistöiksi ja heidän kielensä kansallisiksi vähemmistökieliksi.

2 luku Kielellisten oikeuksien turvaaminen

10 §

Viranomaisen velvollisuus toteuttaa kielellisiä oikeuksia

Viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä.

Kaksikielisen viranomaisen tulee palvella yleisöä suomeksi ja ruotsiksi sekä huolehtia molempien kielten näkyvyydestä toiminnassaan.

Kaksikielisen viranomaisen tulee yhteydenotoissaan yksityishenkilöihin ja oikeushenkilöihin käyttää näiden omaa kieltä, suomea tai ruotsia, jos se on tiedossa, taikka molempia.

Valtioneuvoston oikeuskansleri, Verohallinto, Etelä-Suomen lääninhallitus, Helsingin kaupunki (terveyslautakunta) ja Loviisan kaupunki puoltavat viranomaisten oma-aloitteisuuden periaatteen kirjaamista lakiin tarkoituksenmukaisena ja kannatettavana uudistuksena.

Oikeusministeriön yleinen osasto ehdottaa, että perusteluihin voisi lisätä viittauksen väestörekisterilain 4 §:n 1 momentin 1 kohtaan, jonka mukaan ulkomaalaisen asiointikieli voidaan ilmoittaa merkittäväksi väestörekisterijärjestelmään.

Ympäristöministeriö toteaa, että säännös tulee käytännössä vaikuttamaan *virastojen toiminnan järjestämiseen*, sillä asiakaspalvelun kannalta keskeisten palvelupisteiden, kuten neuvonnan ja puhelinvaihteen, tulee kyetä palvelemaan asiakkaita molemmilla kielillä.

Vaasan hallinto-oikeus toteaa, että avustajan tai asiamiehen ja hänen päämiehensä erikielisyys on tuottanut ongelmatilanteita, mutta että käytäntö on johtanut siihen, että käytettävän kielen valinta on tosiasiaa tapahtunut jo silloin, kun asianosainen on valinnut avustajansa. Hallinto-oikeus arvioi 1 momentin todennäköisesti parantavan tilannetta.

Helsingin käräjäoikeus huomauttaa, ettei huomattavassa määrässä asioita asianosaisten kielestä ole varmaa tietoa alkuvaiheen yhteydenotoissa, ja että jos näissä asioissa olisi kirjallisissa yhteydenotoissa pakko käyttää sekä suomea että ruotsia aiheutuisi siitä henkilökunnan kannalta turhauttavaa lisätyötä, joka ei käytännössä lisäisi oikeusturvaa. Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan ko. säännökset tulisi tämän vuoksi kirjoittaa siihen muotoon, että kaksikielisen viranomaisen on käytettävä perustellusti oletettavaa vastaanottajan omaa kieltä taikka muissa tapauksissa sekä suomea tai ruotsia.

Paraisten käräjäoikeus huomauttaa, ettei ehdotuksesta ilmene, mitä seurauksia pykälän soveltamatta jättämisellä olisi. Käräjäoikeus kiinnittää myös huomiota pykälän suhteeseen ehdotettuun 6 §:ään ja siihen, että viranomaisen toiminnan vaikutukset voivat ulottua viranomaisen omien toimivaltarajojen yli, yksikieliselle alueelle.

Kansaneläkelaitos toteaa 1 momentin käytännössä merkitsevän aktiivisempaa roolia ruotsin kieltä tukevista toimenpiteistä.

Suomen Kuntaliitto toteaa, että Kuntaliiton hallintosäntömalliin sisältyy säännös, joka koskee sekä asiointia viranomaisissa että toiminnan järjestämistä kaksikielisissä kunnissa. Kuntalain sääntelyyn komitean esitys ei vaikuttaisi.

Länsi-Suomen lääninhallitus toteaa 2 momentin säännöksen molempien kielten näkyvyydestä viranomaisen toiminnassa vahvistavan lääninhallituksessa jo vakiintunutta käytäntöä.

Tammisaaren kaupunki pitää pykälää lain tärkeimpänä ehdotuksena todeten samalla, että säännös asettaa korkeat vaatimukset viranomaisille ja virkamiehille. Pykälästä aiheutunee kunnille lisäkustannuksia, jotka tulisi ottaa huomioon kaksikielisten kuntien valtionosuusien laskennassa.

Suomen asianajajaliitto huomauttaa, ettei 2 momentin sanamuoto tue tavoitetta, että viranomaisen tulisi oma-aloitteisesti selvittää asianosaisen oma kieli. Suomen asianajajaliitto toteaa, että käytännössä syyttäjillä ja tuomioistuimilla on mahdollisuus tarkistaa asianosaisen kieli väestörekisteristä; poliisilla puolestaan ei aina ole oikeutta tietojen hankkimiseen, muun muassa taloudellisista syistä. Suomen asianajajaliitto ehdottaa ”jos se on tiedossa” -ilmaisun jälkeen lisättäväksi ilmaisun ”tai jos se on kohtuudella selvitettävissä”. Lisäksi Suomen asianajajaliitto ehdottaa kielilakiin erillistä säännöstä, joka velvoittaisi tuomioistuimet kirjaamaan haasteisiin, kutsuihin ja lausumapyyntöihin maininnan siitä, että asianosaisella on oikeus käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, asioidessaan tuomioistuimissa.

Finlandssvensk samling huomauttaa 3 momenttiin viitaten, että kaksikielinen viranomaisen voi epäselvissä tapauksissa selvittää asianosaisen kielen väestörekisteristä ja katsoo sen vuoksi, että momentin sanamuotoa tulisi muuttaa siten, että kaksikielisen viranomaisen olisi yhteyksissään yksityishenkilöihin ja oikeushenkilöihin käytettävä näiden omaa kieltä tai sekä suomea että ruotsia. Ilmaisun ”jos se on tiedossa” ei järjestön näkemyksen mukaan tue 1 momentin säännöstä, joka nojalla viranomaisten on oma-aloitteisesti huolehdittava siitä, että yksilön kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä.

Suomalaisuuden liitto tulkitsee 1 momenttia niin, ettei viranomaisen saisi pyytää yksilöä käyttämään toista kuin haluamaansa kieltä ja toteaa, ettei tämä voi toimia käytännössä, koska asiointista syntyy ”kilpailutapahtuma”. Suomalaisuuden liitto kiinnittää 2 momentin osalta huomiota toisaalta epäselvään muotoiluun (esim. millä perusteilla mitattaisiin ”selkeästi pienempi teksti”) ja toisaalta liian pikkutarkkaan kieliolojen sääntelyyn. Suomalaisuuden liitto kiinnittää myös huomiota 3 momentin säännöksen ristiriitaan mietinnön s. 148 toteamuksen kanssa, että ”tietyissä tilanteissa yksilö eri syistä saattaa haluta käyttää toista kieltä kuin omaa kieltään eikä tätä oikeutta häneltä tulisi evätä”. Suomalaisuuden liitto pitää tätä ongelmallisena viranomaisen kannalta, joka ei voisi luottaa yksilön rekisteröintikielen ohjenuoranaan ja toteaa säännöksen antavan liikaa mahdollisuuksia kverulointiin ja lisäävän turhia valituksia oikeuskanslerille jne.

11 §

Liikelaitoksen sekä valtion ja kunnan omistaman yhtiön kielelliset velvollisuudet

Valtion liikelaitoksen sekä sellaisen palvelua tuottavan yhtiön, jossa valtiolla taikka yhdellä tai useammalla kaksikielisellä kunnalla taikka erikielisillä kunnilla on määräämisvalta, on annettava palvelua ja tiedotettava yleisölle suomeksi ja ruotsiksi, jollei se ole toiminnan laadun vuoksi tarpeetonta.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että ehdotus tulisi sovellettavaksi myös kuntalain 2 § 3 momentissa tarkoitettujen *palvelujen tuottajiin*.

Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa pykälän sen hallinnonalalla koskevan Ilmailulaitosta, kun taas Tieliikelaitos ei tarjoa palveluja suoraan yleisölle, eikä näin ollen ministeriön näkemyksen mukaan olisi pykälän soveltamisalan piirissä. Liikenne- ja viestintäministeriö ei pidä pykälää tarkoituksenmukaisena valtion omistamienyhtiöiden osalta sen asettaessa palvelua tarjoaville yhtiöille erilaisia velvoitteita yhtiön omistuspohjan perusteella. Tarkoituksenmukaisempaa olisi, että kaikki palvelun sisältöön liittyvät velvoitteet asetettaisiin yhtäläisin perustein regulatiivisesti eikä omistuspohjan perusteella. Ministeriö toteaa, että vaikka eri kieliryhmien hyvä palvelu voi olla myönteinen kilpailutekijä, saattaa velvoite kuitenkin muodostaa myös kustannustekijän, jolloin keskenään kilpailevia yhtiöitä kohdellaan lainsäädännössä asetettavin velvoittein eri tavoin. Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että pykälän otsikossa käytetään ilmaisua ”valtion omistama” ja pykälätekstissä puolestaan ilmaisua ”yhtiö, jossa valtiolla on määräämisvalta”.

VR-Yhtymä Oy:n mukaan nykyisen kielilain 17 b §:n mahdollisuudelle poiketa kielellisestä palveluperiaatteesta, jos sen vaatiminen kokonaisuudessaan arvioiden olisi kohtuutonta, on edelleen tarvetta. Edelleen se toteaa, etteivät perustelut esitä vakuuttavia syitä nykymuotoilusta luopumiselle ja ettei uusi ehdotus ole nykyistä selkeämpi. Ehdotuksen soveltamisalan rajaaminen kaksikielisiin kuntiin, joka ilmenee vain perusteluista, ei yhtiön mukaan poista poikkeamismahdollisuuden tarvetta. Yhtiö toteaa myös, että sen on mahdotonta – tai ilman suhteettomia kustannuksia – täyttää ehdotuksen ehdotonta täydellisen kielellisen palvelun vaatimusta lipunmyynnissä ja junissa sekä arvelee saman pätevän esim. pääkaupunkiseudun bussiliikenteeseen. VR-Yhtymä Oy pitää ehdotettua lainsäädäntöä suhteellisuusperiaatteen vastaisena, sillä samat velvollisuudet eivät ulottuisi esim. kaksikielisten alueiden takseihin tai yksityisten omistamiin bussiyhtiöihin, joiden palvelu sisällöltään kuitenkin on samanlaisia.

Ilmailulaitos kiinnittää huomiota pykäläehdotuksen sivulauseeseen ”jollei se toiminnan laadun vuoksi ole tarpeetonta”, joka Ilmailulaitoksen näkemyksen mukaan on muotoiltu siten, että sen määräämän velvoitteen täyttäminen ei muodostune kohtuuttomaksi. Ilmailulaitos ehdottaakin lausetta täydennettäväksi siten, että se kuuluisi ”jollei se toiminnan laadun ja asiayhteyden vuoksi ole tarpeetonta”.

Finnair toteaa ehdotuksen laajentavan lainkohdan alkuperäistä soveltamisalaa, jonka nykyisen lain esitöiden perusteella tuli rajautua yhteiskunnallisesti merkittäviin peruspalveluihin. *Finnair* toteaa myös, että suhteellisuusperiaatteen sisältävä lause tulisi edelleen säilyttää. *Finnairin* näkemyksen mukaan soveltamisalaa tulee rajoittaa myös sen kilpailua vääristävän vaikutuksen vuoksi, sillä valtion tai kunnan määräysvallassa oleville yrityksille ei pidä asettaa lainkohdassa tarkoitettuja velvoitteita, jos kyseessä on sellainen toimiala, jolla on yksityinen tai muun kuin suomalaisen julkisyhteisön määräysvallassa olevia kilpailevia toimijoita. *Finnair* huomauttaa myös, että määräysvaltaan sidottu velvoite ei ole tarkoituksenmukainen, sillä julkisyhteisön mahdollisesti muuttuessa yksityiseksi aikaisempi velvoite lakkaa, vaikka tuotetun hyödykkeen yhteiskunnallisesti ehkä merkittävä luonne säilyykin. Pykälän muotoilusta *Finnair* huomauttaa edelleen, ettei siitä ilmene, että sitä sovellettaisiin vain kaksikielisissä kunnissa, ja etteivät pykälän otsikon ilmaisu ”omistus” ja tekstin ilmaisu ”määräysvalta” ole johdonmukaisia. *Finnair* ehdottaakin, että lakiehdotuksia muutetaan niin, että soveltamisala ei määräydy määräysvallan vaan toiminnan luonteen mukaan ja alueellinen soveltamisala ilmenee pykälästä.

Suomen Posti Oyj:n näkemyksen valtionenemmistöisiä yrityksiä ei voida kategorisesti rinnastaa viranomaisiin eikä kielitaitovaatimuksia ulottaa kaikkiin postiyhtiöihin ja kaikkiin vuoden 2002 alussa voimaan tulevan postipalvelulain soveltamisalaan kuuluviin postipalveluihin. Säädösehdotus merkitsisi Postin osalta, että sen ja muiden konserniin kuuluvien yhtiöiden harjoittama muu liiketoiminta (esim. sähköisen viestivälityksen palveluratkaisut, kuljetus- ja varastointipalvelut, kuriiritoiminta) joka jää postipalvelulain ulkopuolelle, pitäisi hoitaa kielilain mukaisesti. *Posti* huomauttaa, että kilpailluilla markkinoilla toimiville *Suomen Posti Oyj:n* tytäryrityksille asetetut erityisvelvoitteet voivat vääristää kilpailutilannetta ja esittää tämän vuoksi, että pykälässä todettaisiin selvästi velvollisuuden koskevan vain viranomaisilta siirtyneitä peruspalveluita tai julkisia tehtäviä.

Paraisten käräjäoikeus kaipaava selvennystä sen suhteen, milloin tiedottaminen ruotsiksi olisi ”toiminnan laadun vuoksi tarpeetonta” ja vetoaa siihen, ettei tarpeetonta tietoa jaeta suomeksikaan.

Hallinnon kehittämiskeskus (HAUS) tulkitsee, ettei lakia automaattisesti, ilman nimenomaisia säännöksiä, sovellettaisi valtion liikelaitoksiin ja valtion omistamiin yhtiöihin. *HAUS* kiinnittää myös huomiota nykyisen kielilain 17b §:n esitöissä mainittuihin kilpailunäkökohtiin (HE 233/1994, LaVM 233/1994 vp) ja toteaa, etteivät uudet säännökset saa tuoda liikelaitoksille ja yhtiöille kohtuuttomina pidettäviä velvoitteita.

Maalahden kunta puoltaa ehdotusta ja esittää asiaa erittelemättä sen mahdollista selventämistä.

Tammisaaren kaupunki ja *Houtskarın kunta* toteavat, että pykälän tulisi kattaa myös tilanteet, joissa *kunta ostaa palveluja*.

Svenska Finlands Folkting ehdottaa, että ilmaisu ”määräämisvalta” määriteltäisiin hallituksen esityksessä saman määritelmän mukaan kuin osakeyhtiölaissa (734/1978). *Svenska Finlands Folkting* huomauttaa myös, että lain voimaantulon yhteydessä olisi kiinnitettävä huomio liikelaitosten niiden laista seuraaviin velvollisuuksiin.

Finlandssvensk samling pitää pykälän muotoilua onnistuneena mutta huomauttaa kuitenkin, että komitean mietinnössä on kappale (ruotsinkielisen version s. 178, toinen kappale), jota voidaan tulkita niin, että sellaiset valtion liikelaitokset, joille kuuluu viranomaistoimintaa, olisivat yksikielisissä kunnissa toiminnan laadusta riippumatta vapautettuja kielellisistä velvoitteista. *Finlandssvensk samling* ehdottaa myös, että väärinkäsitysten välttämiseksi sana ”määräämisvalta” olisi määriteltävä esityksessä.

Suomalaisuuden liitto esittää, että kielellisen palveluvaatimuksen yhteydessä tulisi ottaa huomioon maahanmuuttajien mahdollisuudet työnsaantiin joukkoliikenteen toteuttamisessa, esim. bussinkuljettajina. *Suomalaisuuden liitto* kiinnittää myös huomiota siihen, että säännös on puutteellisesti muotoiltu, sillä *määräämisvalta* voi olla yhtiössä vaikei omistusoikeus ylitä 50 %:ia.

12 §

Yksityisten kielelliset velvollisuudet

Mitä tässä laissa säädetään viranomaisista, koskee annettavan palvelun osalta yksityisiä yhtiöitä, järjestöjä ja säätiöitä sekä henkilöitä, jotka viranomaisen toimeksiannosta tarjoavat palvelua yleisölle. Viranomaisen on varmistettava, että tehtävän vastaanottaja sitoutuu antamaan tässä laissa edellytettyä kielellistä palvelua.

Jos viranomainen antaa julkisia hallintotehtäviä muulle kuin viranomaiselle, viranomaisen on varmistettava, että tehtävien vastaanottaja antaa 1 momentissa tarkoitetun palvelusitoumuksen.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että ehdotus tulisi sovellettavaksi myös kuntalain 2 § 3 momentissa tarkoitettujen *palvelujen tuottajiin*.

Länsi-Suomen ympäristökeskus toteaa, että ehdotettu säännös käytännössä karsisi viranomaisten sopimuskumppaneita ja saattaisi asettaa yritykset eriarvoiseen asemaan suhteessa viranomaiseen. *Länsi-Suomen ympäristökeskus* toteaa edelleen, että paljon toimeksiantotehtäviä käyttävälle viranomaiselle pykäläehdotuksen sisältämän kontrollivastuun toteuttaminen saattaisi olla hankalaa ja myös, että epäselväksi jää, mitkä olisivat säädösehdotuksessa tarkoitetun palvelusitoumuksen rikkomisen oikeusvaikutukset, kun mahdollisia olisivat ainakin toimeksiantotehtävän vastaanottajan siviilioikeudellinen vastuu tai viranomaisen virkavastuu toimeksisaajan rikkomuksen johdosta.

VR-Yhtymä Oy huomauttaa sekä kilpailuneutraliteetin toteuttamisen tarpeesta (valmisteilla oleva rautatielaki ei sisällä kielellisen palvelun periaatetta) että ostopalvelujen sääntelyn täsmentämisen tarpeesta. *VR-Yhtymä Oy* kiinnittää huomiota siihen, että jos YTV ehdotuksen mukaan tulkitaan viranomaiseksi, tulisivat ehdotetun 12 §:n mukaan palvelua myyvän yhtiön kielelliset velvoitteet 10 §:stä, ei 11 §:stä, kuten *VR-Yhtymä Oy* arvelee tarkoituksen olleen, ja peräänkuuluttaa tämän vuoksi selvennystä. *VR-Yhtymä Oy* kiinnittää huomiota siihen, että jos YTV:tä *ei* tulkittaisi viranomaiseksi, jäisi sen ostoliikennepalvelu kokonaan lain sääntelyn ulkopuolelle aiheuttaen eriarvoisuutta.

Suomen Posti Oyj esittää, että Postin rinnastamisesta viranomaiseen tulisi luopua tai, jollei tämä ole mahdollista, kielivaatimus tulisi rajata siten, että se ei ulottuisi julkiseen palvelutehtävään eli peruspalveluihin.

Vaasan yliopisto huomauttaa, että 2 momentin kielilain noudattamista koskeva viranomaisvelvoite voi julkisen hallinnon nykytilaa silmällä pitäen olla riittämätön. Yliopiston näkemyksen mukaan laissa tulisikin säätää tarkemmin varmistamismenettelystä sekä velvoitteen rikkomisesta aiheutuvista seurauksista, ts. kielellisten velvoitteiden ja toisaalta kielellisten oikeuksien toteutuminen tulee varmistaa ehdotusta tehokkaammilla keinoilla myös yksityisten hoitamien viranomaistehtävien alueella. Vaasan yliopisto korostaa, että kielellisen tehokkuuden pitäisi ulottua selvästi kaikkeen julkiseen toimintaan riippumatta siitä, mikä velvoitetuksi organin oikeudellinen perusta on. Yliopisto toteaa lopuksi, että ehdotetun 10 §:n 1 momentin velvoite viranomaisten oma-aloitteellisuudesta kielellisten oikeuksien toteutumiseksi voi jäädä teholtaan vajaaksi, jos 12 §:n tarkoittamista varmistamisvelvollisuuksista on säädetty turhan väljästi ja epätarkasti tai tulkinnanvaraisesti.

Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada kannattaa kielilain soveltamisalan ulottamista yksityisoikeudellisiin julkisten palvelujen tuottajiin, mutta toteaa säännöksestä jäävän epäselväksi, kuuluisivatko esim. yksityiset ammattikorkeakoulut lain soveltamisalan piiriin silloin, kun se hoitavat viranomaistehtäviä. Esimerkki tällaisesta toiminnasta on vuonna 2003 lääninhallituksilta ammattikorkeakouluille siirtyvä vastuu oppilasvalinnoista.

Kansallinen kokoomus rp. ja *Vasemmistoliitto* katsovat lakiesityksen selkeyttävän tilannetta yhteiskunnan hankkimien ostopalvelujen osalta ja pitää tärkeänä, että siirrettäessä julkisen vallan tehtäviä yksityiselle sektorille on huolehdittava siitä, ettei kielellisten palvelujen taso heikkene.

Svenska Finlands Folkting ehdottaa, että hallituksen esityksessä todettaisiin, että säännös soveltuisi myös tilanteisiin, jolloin liikelaitokset ja valtion tai kunnan omistamat yhtiöt *ostavat palveluja yksityisiltä*. Säännös soveltuisi tällöin esimerkiksi tapauksiin, jolloin valtion liikelaitos Ilmailulaitos ostaa palveluja yksityiseltä Securitakselta Helsinki-Vantaan lentokentän turvallisuusvalvontaa varten. Svenska Finlands Folkting yhtyy komitean ehdotukseen kielellisen palvelusitoumuksen tarpeellisuudesta ja esittää, että tästä on otettava erillinen maininta viranomaisen ja palveluntuottajan väliseen sopimukseen.

Suomalaisuuden liitto toteaa, että säännös voi johtaa ongelmiin saada esim. asiamiespostien hoitajia, jonka seurauksena puolestaan olisi kielivalitusten lisääntyminen.

Lappeenrannan kaupunki pitää hyvänä sitä, että lakia sovellettaisiin myös kunnan ostopalveluihin, mutta toteaa tästä voivan seurata käytännön ongelmia palveluja hankittaessa mm. kilpailuttamisen osalta.

Lohjan kaupunki ja Turun kaupunki toteavat säännöksen edellyttävän kilpailutilanteissa tarjouspyynnön valintakriteerien määrittämisestä siten, että kielelliset palvelut otetaan

huomioon. Nykyinen jo mahdollinen menettely tulisi näin ollen lain nojalla velvoittavaksi.

Tampereen kaupunki toteaa, että velvollisuus varmistaa lain tarkoittamien kielellisten palvelujen saatavuus tarkoittaa yksikielisissä kunnissa esimerkiksi yksilön oikeutta tulla kuulluksi omalla kielellään sekä käyttää omaa kieltään asiassa, joka välittömästi kohdistuu häneen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin. Tampereen kaupungin näkemyksen mukaan ehdotettu 1 momentti rajoittaisi kunnan mahdollisuuksia tehdä ostopalvelusopimuksia esimerkiksi palvelukotien ja terveysasemien ylläpitäjien kanssa, koska sopimuksia voitaisiin tehdä ainoastaan niiden kanssa, joilla on edellytykset kaksikieliseen palveluun. Tällaisia palveluntarjoajia ei kuitenkaan yksikielisissä kunnissa useinkaan ole saatavilla, eikä niille Tampereen kaupungin arvion mukaan ole tarvettakaan. Säännös aiheuttaisi lisäkustannuksia kunnille, jotka pyrkisivät noudattamaan lakia.

Maalahden kunta puoltaa ehdotusta ja esittää asiaa erittelemättä sen mahdollista selventämistä.

Suomen Yrittäjät ry puoltaa säännöstä, jonka mukaan yksityiset velvoitettaisiin antamaan palveluja sekä suomen että ruotsin kielellä niissä tapauksissa, joissa yksityinen sektori hoitaa julkisia tehtäviä mutta korostaa samalla tarvetta perusteluissa selventää, ettei kielilaki muissa tapauksissa koske yksityistä sektoria.

3 luku Oikeus käyttää suomea ja ruotsia viranomaisissa

Suomalaisuuden liitto esittää 13-23 §:n osalta, että säännöksissä tulisi korostaa tulkkauksen merkitystä asioinnissa viranomaishenkilöstön kielitaitovaatimusten asemasta.

13 §

Yksityishenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa

Kaksikielisessä valtion ja kunnan viranomaisessa jokaisella on oikeus käyttää suomea tai ruotsia sekä saada toimituskirja käyttämällään kielellä. Jokaiselle on lisäksi järjestettävä mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään.

Yksikielisessä valtion viranomaisessa jokaisella on oikeus asiassaan käyttää suomea tai ruotsia ja saada toimituskirja käyttämällään kielellä sekä tulla kuulluksi omalla kielellään.

Yksikielisessä kunnallisessa viranomaisessa käytetään kunnan kieltä, jollei viranomainen asianosaisen pyynnöstä toisin päätä tai jollei muualla laissa toisin säädetä. Jokaisella on kuitenkin oikeus tulla kuulluksi omalla kielellään sekä käyttää omaa kieltään ja saada toimituskirja käyttämällään kielellä viranomaisen aloitteesta vireille tulevassa asiassa, joka välittömästi kohdistuu hänen tai hänen huollettavansa perusoikeuksiin tai joka koskee viranomaisen hänelle asettamaa velvoitetta.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa asiaa erittelemättä, että joissakin tapauksissa toimituskirja on myös yksikielisessä viranomaisessa annettava alkuperäisenä sekä suomeksi että ruotsiksi.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto huomauttaa, että 13 §:ssä tai sen perusteluissa tulisi tarkentaa, millaisia tilanteita pykälässä tarkoitettu kuulemisvelvoite koskisi rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa. Edelleen 1 momenttia tulisi ehdottomasti selventää siltä osin, koskeeko pykälä myös vankilan arkipäivään kuuluvia tilanteita, esimerkiksi urheilua, ruokailua, työnohjausta työpaikoilla, jumalanpalveluksia ja kaikille vangeille yhteisiä koulutustilaisuuksia. Kriminaalipoliittinen osasto esittää, että pykälässä tulisi myös tarkentaa, missä tilanteissa vangeilla olisi oikeus tulla kuulluksi omalla äidinkielellään tai valitsemallaan kielellä. Tämän lisäksi joko pykälässä tai perusteluissa olisi lisäksi selvennettävä, mitkä vankeinhoitolaitoksessa tai vankilassa käytössä olevissa kaavakkeista, lomakkeista ja erilaisista ilmoituksista ovat ”sellaisia toimituskirjoja”, jotka vangilla on oikeus saada ruotsin kielellä.

Sisäasiainministeriön näkemyksen mukaan 2 momentti näyttäisi laajentavan yksikielisten valtion viranomaisten velvollisuutta antaa toimituskirja asianosaisen käyttämällä kielellä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että 3 momentissa käytetään ilmaisua ”toimituskirja”, kun taas 14 §:n 2 momentissa säädetään mm. hallintoasian päätöksen kääntämisvelvollisuudesta ja huomauttaa, että käsitteet voivat olla hyvin lähellä toisiaan siten, että toimituskirja on usein juuri asianosaiselle annettu päätös asiassa. Ministeriö esittää, että koska perusteluista ei ilmene, miksi mainittujen säännösehdoitusten muotoilu on erilainen ja että jollei säännöksille ole tarkoitettu antaa käytännössä eroa, olisi ne hyvä muotoilla samalla tavoin.

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, ettei esityksestä tai sen perusteluista ilmene, miten käsite ”oma kieli” määritellään, toisin sanoen onko kyseessä väestötietoihin perustuva tieto äidinkielestä ja voiko henkilöllä olla kaksi ”omaa kieltä” (vrt. KKO 1993:153). Eduskunnan oikeusasiamies kiinnittää myös huomiota siihen, että oikeus vapaasti valita viranomaisessa käytettävä kieli saattaa antaa mahdollisuuden viranomaisen tai vastapuolen häirintään, ja ettei tätä asiaa ole kosketeltu mietinnössä.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että joustavuus ja yksilön kielellinen oikeusturva lisääntyisi merkittävästi, kun kaksikielisessä viranomaisessa asioidessa kielelliset oikeudet eivät olisi riippuvaisia yksilön kotikunnan kieliaseimasta. Korkein hallinto-oikeus toteaa myös, että säännös tulee lisäämään kielitaidon sekä käännösten laatimisen tarvetta hallintolainkäyttöelimissä.

Vaasan hovioikeus huomauttaa, että ehdotetun säännöksen 1 ja 2 momenttien pääasiallinen ero on se, että 2 momentti koskee ainoastaan yksityishenkilön ”asiaa”, mutta että epäselväksi jää, miten paljon momentit tosiasiallisesti eroavat toisistaan, sillä 2 momentin laaja tulkinta näyttäisi johtavan samaan lopputulokseen kuin 1 momentti. Hovioikeus huomauttaa myös, että momentit ovat ilman näkyvää syytä rakennettu hiukan eri tavalla, mikä myös on omiaan hankaloittamaan niiden tulkintaa. Hovioikeus toteaa erään ratkaisumallin olevan, että 1 ja 2 momentit kirjoitettaisiin yhdeksi momentiksi mahdollisesti siten, että kielellisten oikeuksien laajuutta kyseisessä

viranomaisessa ei rajattaisi omaan ”asiaan”. Vaasan hovioikeus toteaa, että 3 momentti sanamuodoltaan koskee ainoastaan riita-asioita, vaikka se perustelutekstin mukaan koskee myös hakemusasioita.

Vantaan käräjäoikeus toteaa, että nykyinen käytäntö, jonka mukaan tuomioistuimen puheenjohtaja huolehtii myös tulkkauksesta kielellisten oikeuksien toteuttamiseksi, soveltuu huonosti nykyiseen oikeudenkäyntimenettelyyn, ja että kielellisten avustajien käyttö ehdotuksessa esitetyllä tavalla saattaa olla oikea ja onnistunut ratkaisu.

Paraisten käräjäoikeus toteaa tuomioistuinten osalta, että mahdollisuus tulla kuulluksi omalla kielellään parhaiten toteutuisi erillisten *kielituomioistuinten* avulla. Käräjäoikeus kiinnittää huomiota sekä niihin kustannuksiin, joita perusteluissa mainituista kielellisistä avustajista koituisi, että tällaisten henkilöiden löytämisen vaikeuteen.

Helsingin hallinto-oikeus huomauttaa 2 momenttiin viitaten, että 14 §:stä ja 21 §:stä ilmenee, että tuomioistuimen päätös ja tuomio annetaan asian käsittelykielellä ja yksikielisenä. Ehdotuksen 2 momentin osalta tämä tarkoittaa, että muuta kuin viranomaisen kieltä käyttäneen yksityishenkilön oikeus omakieliseen toimituskirjaan tarkoittaa siten ainoastaan oikeutta saada *pyynnöstä käänös* yksikielisestä tuomioistuimen päätöksestä. Hallinto-oikeus ehdottaa, että säännöksen sanamuotoa tulisi tarkistaa siten, että se paremmin vastaisi tarkoitettua oikeustilaa.

Vaasan hallinto-oikeus huomauttaa, että 2 momentista käy selvästi ilmi, onko oikeus saada toimituskirja maksutta käyttämällään kielellä menetetty sen jälkeen, kun toimituskirja on lähetetty. Hallinto-oikeus katsoo, että asiasta olisi hyvä säilyttää erityinen informaatiovelvollisuus viranomaiselle ennen toimituskirjan antamista, vaikka ehdotettu 10 §:n 1 momentti epäsuorasti sivuaakin samaa asiaa.

Verohallinto toteaa, että asiakas saa asiakirjansa äidinkieleen perustuvan kielitunnuksen mukaan ja 1 momentin mukainen vaatimus saada toimituskirja *käyttämällään* kielellä monimutkaistaisi järjestelmää tarpeettomasti.

Kansaneläkelaitos toteaa, että ehdotuksella, jonka mukaan asianosaisen kielelliset oikeudet eivät rajoitu äidinkieleen, vaan hänellä on oikeus valita käyttääkö suomea vai ruotsia, on merkittäviä vaikutuksia Kansaneläkelaitoksen toimintaan. Jos kansaneläkelaitoksen eri toimiyksikköjä ehdotetun 6 §:n mukaan pidetään eri viranomaisina, olisi asian käsittelykieli kaksikielisessä yksikössä asianosaisen kieli ja yksikielisessä yksikössä pääsääntöisesti viranomaisen kieli. Kansaneläkelaitos toteaa, että lain noudattamiseksi olisi saatava selvyys siihen, millä kielellä esimerkiksi ratkaisun perusteeksi tuleva lausunto pitäisi laatia.

Länsi-Suomen ympäristökeskuksen näkemyksen mukaan ehdotuksesta seuraisi, että yksilön kielelliset oikeudet olisi jokaisessa yksittäistapauksessa toteutettava esimerkiksi sopivilla työvuorojärjestelyillä tai varmistamalla, että henkilöstössä on kielitaitoisia henkilöitä, ja että tulkkaukseen ja käänösapuun turvautuminen olisi ilmeisesti kaikissa tilanteissa lainvastaista. Ympäristökeskus pitää ehdotuksen toteutumista käytännössä epärealistisena.

Vaasan yliopisto huomauttaa, että 2 momentin yleishallinto-oikeudellinen asianosaiskäsite vaikuttaa riittämättömältä kielellisten oikeuksien asianmukaiseksi

varmistamiseksi ja että jatkovalmistelussa olisi syytä harkita ilmaisun muuttamista tai täydentämistä siten, että se olisi laajenevan modernin asianosaikäsitteen mukainen (esim. maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 6 §:n 1 momentti). Säännöksen suppeus voisi yliopiston näkemyksen mukaan sopia huonosti yhteen erityisesti ympäristöoikeudellisen uudistuneen asianosaisuuden kanssa (vrt. myös KHO 23.2.2000 t. 361).

Åbo Akademi toteaa ehdotuksen 2 momenttiin ja yliopistolain 3 §:ään, 9 §:n 2 momenttiin, 29 ja 30 §:ään viitaten, että jos yliopiston ulkopuolinen henkilö ottaa yhteyttä Åbo Akademihin, hänellä olisi kielilain ehdotuksen mukaan oikeus käyttää suomen kieltä. Tästä seuraisi Åbo Akademille tulkkaus- ja käännöskustannuksia.

Helsingin kaupunki (terveyslautakunta) toteaa ehdotuksen, jonka mukaan henkilö voi itse valita haluamukseen käyttökieliksi suomen tai ruotsin äidinkielestään riippumatta, olevan erinomainen uudistus erityisesti maahanmuuttajien kannalta. Säännöksen tarkoittamat tilanteet ja tarkoitus tulisi kuitenkin huolella selostaa lain perusteluissa, jottei säännöksen soveltamisessa käytännön tilanteissa tulisi ristiriitoja.

Lappeenrannan kaupunki puoltaa 3 momentin säännöstä oman kielen käyttämismahdollisuudesta yksikielisessä kunnassa todeten sen olevan hyvä ja tarpeellinen yksilön perusoikeuksien toteutumisen kannalta.

Suomen asianajajaliitto huomauttaa, että oikeus tulla kuulluksi omalla kielellään tulisi ymmärtää oikeutena tulla *ymmärretyksi* omalla kielellään.

Juridiska föreningen i Finland huomauttaa, että ehdotettu säännös useimmissa tapauksissa merkitsisi parempaa suojaa kielellisille oikeuksille, mutta myös kielellisten oikeuksien mahdollista heikentymistä sellaisissa tapauksissa, joissa valtion viranomaisen enemmistökieli on toinen kuin asianosaisen kotikunnan kieli. Yhdistys toteaa kuitenkin, ettei tällä mahdollisella heikentymisellä todennäköisesti tule olemaan suurta merkitystä koska lakiehdotuksessa turvataan jokaisen oikeus käyttää omaa kieltään ja saada toimituskirja omalla kielellään sekä annetaan viranomaisille mahdollisuus käyttää kielivähemmistön kieltä myös silloin, kun asianosaiset ovat erikielisiä.

Svenska Finlands Folkting esittää, että hallituksen esitykseen olisi otettava maininta siitä, että viranomaisten 2 §:n 3 momentin mukainen mahdollisuus antaa parempaa palvelua kuin kielilaki edellyttää, koskee myös yksikielisten kuntien oikeutta antaa palveluja toisella kansalliskielellä.

14 §

Oikeus tulkkaukseen ja käännökseen

Jos asianosaisella tai kuultavalla on lain mukaan oikeus käyttää omaa kieltään, mutta viranomaisen käyttämä kieli on toinen, viranomaisen on, jollei 3 momentista muuta johdu, järjestettävä maksuton tulkkaus, jollei se itse huolehdi tulkkauksesta.

Jos hallintoasiassa, hallintolainkäyttöasiassa ja rikosasiassa haastehakemus, tuomio, päätös, pöytäkirja tai muu asiakirja on laadittu toisella kuin asianosaisen kielellä, valtion viranomaisen ja kaksikielisen kunnallisen viranomaisen on hänelle pyynnöstä annettava maksuton laillinen käännös näistä asiakirjoista siltä osin kuin asia koskee hänen oikeuttaan, etuaan tai velvollisuuttaan. Yksikielisen kunnan on vastaavasti annettava käännös asiassa, joka koskee jonkun omaa tai hänen huollettavansa henkilökohtaista vapautta, koskemattomuutta tai turvallisuutta taikka tämän henkilökohtaista toimeentuloa.

Asianosaisen, joka riita-asiassa haluaa tulkkausta tai käännökseen, on huolehdittava tästä itse ja omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuimien asian laadun huomioon ottaen toisin määrää.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että ehdotus selventää yksilön oikeuksia, mutta että pykälästä puuttuu viittaus valmisteilla olevaan hallintolakiin. Edelleen todetaan, ettei 2 momentista ilmene, että tulkkaus- ja käännökset suoritettaisiin valtion varoista kunnallisissa viranomaisissa. Yleinen osasto huomauttaa, että pykälässä käytetään ilmaisua ”asiakirja”, ei ”toimituskirja” kuten 13, 22 ja 23 §:ssä.

Sisäasiainministeriön näkemyksen mukaan 2 momentti näyttäisi laajentavan valtion viranomaisten velvollisuutta pyynnöstä antaa asianosaiselle maksuton laillinen käännös. Sisäasiainministeriö kiinnittää myös huomiota siihen, että säännöksen täydellinen toteuttaminen perustelujen mukaisesti myös esitutkinnan osalta edellyttää virkamiesten kielitaidon parantamisen lisäksi riittävien kääntäjä- ja käännöskorvausresurssien varaamista poliisihallinnon eri tasoille. Poliisihallinnon tilanne olisi näin ollen ministeriön arvion mukaan samankaltainen kuin mitä perustelujen taloudellisia vaikutuksia koskevassa osassa syyttävien viranomaisten ja tuomioistuinten osalta on todettu.

Korkein hallinto-oikeus toteaa säännöksen 2 momentin selkeyttävän kysymyksiä asianosaisen oikeudesta maksuttomaan käännökseen ja täten vähentävän tulkintaongelmia. Korkein hallinto-oikeus esittää kuitenkin, että säännöksen soveltamisalan suhdetta hallintolainkäyttölain 77 §:ään ja uuden, valmisteltavan hallintolain vastaavaan pykälään voisi olla syytä selventää.

Vantaan käräjäoikeus toteaa säännöksen olevan asianmukainen ja mahdollistavan tulkkauksen järjestämisen erilaisissa tilanteissa joustavasti tilanteen kulloinkin vaatimin tavoin. Vantaan käräjäoikeus huomauttaa kuitenkin 2 momenttiin viitaten, että käännökseen laatiminen esimerkiksi jo pääkäsittelyvaiheessa olevassa rikosasiassa esitettävästä kirjallisesta todisteesta saattaa käytännössä olla hankalaa. Vantaan käräjäoikeus huomauttaa edelleen, että perusteluista saa sen käsityksen, että *tuomioistuimen* on huolehdittava käännösten laatimisesta rikosasiassa ja ehdottaa lakia selvennettäväksi siten, että syyttäjän tai muun viranomaisen olisi tuomioistuimen pyynnöstä huolehdittava laatimansa asiakirjan kääntämisestä.

Helsingin hallinto-oikeus esittää harkittavaksi sitä, pitäisikö säännöksen sanamuotoa väljentää siten, että käännös voitaisiin viranomaisen harkinnan mukaan antaa välittömästikin ilman erillistä pyyntöä, vaikka näin voitaneenkin menetellä jo 2 §:n 3 momentin nojalla.

Kansallinen kokoomus rp. toteaa olevan myönteistä, että ehdotus selkeyttää tulkkaussäännöksiä ja luo lisää mahdollisuuksia tulkkauksen käyttöön.

Suomen asianajajaliitto huomauttaa, ettei pykälässä ole määritelmää siitä, mitä tulkkaus pitää sisällään. Asianajajaliitto toteaa myös, että on huolehdittava siitä, että tulkkausta tarvitseva asianosainen tai kuultava pystyy seuraamaan ei vain vastapuolen vaan myös todistelun etenemistä omassa asiassaan, ja pitää näiden oikeuksien kirjaamista lakitekstiin suotavana, jottei oikeutta tulkkaukseen tulkittaisi liian suppeasti. Asianajajaliitto huomauttaa myös, että 3 momentti koskee perusteluiden mukaan sekä riita- että hakemusasioita, mutta että lakitekstissä mainitaan vain riita-asiat. Saman momentin kohtuullistamislausukkeeseen liitto huomauttaa, että sanamuodon epäselvyys ja perustelujen esimerkkitapaus ovat omiaan supistamaan lain soveltamisalaa merkittävästi, ja toivoo säännöksen sanamuodon ja perustelujen tekstin korjaamista siten, että ne mahdollistavat laajan soveltamisalan.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto esittää, että lakiin pitäisi sisällyttää vaatimus käännös- ja/tai tulkkaustaidon osoittamisesta silloin, kun nämä tehtävät kuuluvat viranomaisen toimenkuvaan tapauksissa, joissa he kääntävät tai tulkkavat tai joissa he joutuvat arvioimaan kääntäjän tai tulkin ammattitaitoa. Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto korostaa, että ammattitaitoisten tulkkien ja kääntäjien käyttämistä tulkkaus- ja käännöstehtävissä tulisi korostaa, jotta hyvä hallinto ja tasavertaisuus viranomaisissa asioitaessa taattaisiin. Viranomaisille tulisi myös järjestää koulutusta kääntämisen ja tulkkauksen alalla.

15 §

Oikeushenkilön kielelliset oikeudet viranomaisissa

Yhtiöllä, yhdistyksellä ja muulla oikeushenkilöllä on noudattaen soveltuvin osin, mitä yksityishenkilön kielellisistä oikeuksista säädetään, oikeus käyttää pöytäkirjakieltään, joko suomea tai ruotsia, viranomaisessa asioidessaan. Oikeushenkilön, joka yhtiöjärjestyksensä tai sääntöjensä mukaan on kaksikielinen, on kuitenkin tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa käsiteltävässä asiassa käytettävä sitä kieltä, jolla asia 16–20 §:n säännösten mukaan on käsiteltävä.

Yliopistolla, korkeakoululla ja muulla oppilaitoksella on yhteyksissään kaksikielisiin viranomaisiin oikeus käyttää opetuskieltään.

Helsingin hallinto-oikeus huomauttaa, että kysymys asian käsittelykielestä kaksikielisen oikeushenkilön kohdalla jää avoimeksi, ja että vaikka tarkoitus lienee ollutkin, että kaksikielinen oikeushenkilö voi valita käsittelykieleksi joko suomen tai ruotsin, kaipaavat säädösehdotukset tältä osin täsmentämistä.

Åbo Akademi huomauttaa, että 2 momentin säännös on ristiriidassa 27 §:n § momentin kanssa ja myös, etteivät yliopistot yliopistolaisissa tarkoin rajattuja tapauksia lukuun ottamatta ole oikeushenkilöitä. Åbo Akademin näkemyksen mukaan 2 momentin säännös on tämän vuoksi sijoitettu väärään yhteyteen ja ehdottaa, että säännös siirrettäisiin 27 §:ään.

4 luku Asian käsittelykieli viranomaisissa

Eduskunnan kanslia huomauttaa, että lakiehdotuksen säännökset asian käsittelykielestä eri lainkäyttötilanteissa vaikuttavat osin päällekkäisiltä. Esimerkiksi säännös tuomioistuimen/viranomaisen oikeudesta määrätä kielestä asianosaisten tai vastaajien erimielisyyden vuoksi toistuu useissa pykälissä.

Korkein oikeus pitää asian käsittelykieltä ehdotuksia selkeinä nykyisiin säännöksiin verrattuna ja toteaa, että ehdotetut säännökset antavat mahdollisuuden käsittelykielen valintaan joustavasti siten, että kuhunkin asiaan liittyvät erityispiirteet ja olosuhteet voidaan ottaa huomioon. Tätä voidaan asianosaisten kannalta pitää myönteisenä seikkana. Korkein oikeus pitää tärkeänä, että kielikysymys myös käytännössä ratkaistaisiin yksinomaan asianosaisten tarpeiden ja oikeuksien perusteella ja ettei kielivalinta saisi tapahtua kaavamaisesti. Tuomioistuimen omat intressit eivät saisi ohjata käytettävän kielen määräytymistä.

Helsingin kaupunki (lainopillinen osasto) toteaa, että ”asian käsittelyllä” tarkoitetaan kunnallishallinnossa vireillepanoa, valmistelua, esittelyä ja päätöksentekoa. Pääsäännön mukaan näissä tulisi käyttää asianosaisen kieltä eli valmistella, esitellä ja päättää asianosaisen kielellä. Helsingin kaupunki (lainopillinen osasto) huomauttaa kuitenkin, ettei kunnallisen toimielimen kokoukset valtuustoa lukuun ottamatta ole julkisia eikä asianosainen ole saapuvilla asiaa käsiteltäessä.

16 §

Asian käsittelykieli hallintoasiassa

Hallintoasiassa käsittelykielenä on kaksikielisessä viranomaisessa asianosaisen kieli. Jos asianosaiset ovat erikielisiä eivätkä sovi käytettävästä kielestä, viranomainen määrää käytettävän kielen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään viranomaisen virka-alueen enemmistön kieltä.

Yksikielinen viranomainen käyttää viranomaisen kieltä käsittelykielenä hallintoasiassa, jolle viranomainen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättää toisen kielen käyttämisestä.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto huomauttaa, että esityksestä jää epäselväksi, mitä tässä pykälässä ja 14 §:n 2 momentissa tarkoitetaan hallintoasialla. Suurin osa vangin kohteluun ja rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvistä päätöksistä on luokiteltavissa hallintoasioiksi, ja kriminaalipoliittinen osasto esittää, että pykälää tulisi tältä osin tarkentaa. Asialla olisi merkitystä myös ehdotetun 21 §:n säännösten soveltamisessa. Kriminaalipoliittinen osasto huomauttaa edelleen, että tulisi selventää,

miten pykälässä tarkoitettu virka-alueen enemmistö määräytyy valtion keskushallintoviranomaisten osalta. Esimerkkinä mainitaan kurinpitoasia vankilassa asianosaisten ollessa erikielisiä.

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, ettei ehdotuksessa ehkä kiinnitetä riittävästi huomiota siihen, kuinka hyvää kielitaitoa voidaan tarvita esimerkiksi vaativassa hallintoasiassa tai oikeudenkäynnin johtamisessa toisella kansalliskielellä.

Länsi-Suomen ympäristökeskus ehdottaa, että käsittelykielen määräytymisperusteet voisivat olla kaavamaisempia, sillä ehdotuksen analyttistä lähestymistapaa olisi erittäin vaikea soveltaa esimerkiksi ympäristölupa-asioissa, joissa voi olla kymmeniä, tavallisesti vielä tuntemattomia asianosaisia.

Uudenmaan TE-keskus ja TE-keskusten ruotsinkielinen työryhmä kannattavat hallintoasian kielenmääräytymissäännöksiä tarkoituksenmukaisina.

17 §

Asian käsittelykieli ensi asteen hallintolainkäytössä

Ensi asteen hallintolainkäyttöasiassa, jossa on vain yksi asianosainen, on kaksikielisen tuomioistuimen tai muun lainkäyttöelimen käytettävä asian käsittelykielenä asianosaisen kieltä. Yksikielisessä tuomioistuimessa tai muussa lainkäyttöelimestä käytetään asian käsittelykielenä virka-alueen kieltä, jollei tuomioistuin tai muu lainkäyttöelin asianosaisen oikeutta ja etua silmällä pitäen päättä toisen kielen käyttämisestä.

Jos hallintolainkäyttöasiassa on erikielisiä asianosaisia, käytetään asiassa aikaisemmin käytettyä kieltä, jollei asian ratkaiseva viranomainen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen muuta määrää. Jokaisella on kuitenkin oikeus hakea muutosta omalla kielellään asiassa aikaisemmin käytetystä kielestä riippumatta.

Hallintoriita-asiassa, jossa asianosaisina ovat viranomainen ja yksityishenkilö, on kaksikielisen tuomioistuimen käytettävä asian käsittelykielenä yksityishenkilön kieltä. Yksikielisessä tuomioistuimessa käytetään asian käsittelykielenä virka-alueen kieltä, jollei tuomioistuin yksityishenkilön etua ja oikeutta silmällä pitäen päättä toisen kielen käyttämisestä. Jos kaikki asianosaiset ovat viranomaisia, käytetään vireille panevan viranomaisen kieltä, jolle toisen kielen käyttäminen vastapuolen oikeutta ja etua silmällä pitäen ole perusteltua. Tuomioistuin, jossa hallintoriita tulee vireille, määrää käytettävän kielen.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa 1 momenttiin viitaten, että eräissä hallintolainkäyttöasioiden ryhmissä on tavallista, että asianosaisia on useita, jopa kymmeniä. Hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan olisi siksi luontevampaa ja säädösteknisesti asianmukaisempaa yksinkertaisesti lähteä siitä, että ovatko asianomaiset saman- vai erikielisiä. Tällainen ratkaisu sopisi myös yhteen 2 momentin kirjoitustavan kanssa, jossa tätä perustetta käytetään. Helsingin hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, etteivät säädösehdotuksen yksityiskohtaiset perustelut mietinnön sivulla 187 (ruotsinkielisessä s. 190) vastaa ehdotuksen sanamuodon mukaista sisältöä.

18 §

Asian käsittelykieli rikosasiassa

Rikosasiassa käytetään kaksikielisessä tuomioistuimessa asian käsittelykielenä vastaajan kieltä. Jos vastaajat ovat erikielisiä eivätkä sovi käytettävästä kielestä, tuomioistuin määrää käytettävän kielen vastaajien oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos ratkaisua ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään tuomioistuimen virka-alueen enemmistön kieltä. Erityisestä syystä tuomioistuin voi määrätä asian käsittelykieleksi asianomistajan kielen.

Yksikielisessä tuomioistuimessa käytetään asian käsittelykielenä tuomioistuimen virka-alueen kieltä, jollei tuomioistuin asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päätä toisen kielen käyttämisestä.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään tuomioistuimesta, koskee soveltuvin osin myös syyttäviviranomaisia. Esitutkinnassa käytettävästä kielestä säädetään tarkemmin esitutkintalaissa esitutkintalaissa (449/1987).

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto pitää tarpeellisena, että 18 ja 19 §:ssä tarkennetaan, miten *vankilaoikeuden* yksi- tai kaksikielisyys määräytyy.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että oman kielen käyttömahdollisuus on erityisen tärkeä rikosasiassa ja että rikosasiassa on tulevan kielivalinnan osalta ratkaisevaa, millä kielellä esitutkinta on toimitettu. Valtakunnansyyttäjänvirasto puoltaa komitean ehdotuksia, mutta toteaa kuitenkin ilmaisun ”asianosaisten etua ja oikeutta silmällä pitäen” olevan hyvin väljä ja mahdollistavan monenlaisia tulkintoja. Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää yhdenmukaisen oikeuskäytännön nimissä harkittavaksi, että jatkovalmistelussa nostettaisiin perusteluissa mainitut tärkeimmät harkintakriteerit suoraan lakitekstiin. Valtakunnansyyttäjänvirasto esittää 3 momentin osalta, että rikosasiassa olisi tärkeätä, että syyttäjä harkinnanvaraisissa asioissa ennakkoon keskustelisi tuomarin ja tarvittaessa asianosaisten kanssa asian käsittelykielestä, ja että olisi mahdollista hyvissä ajoin ennen pääkäsittelyn alkua saada päätös käytettävästä kielestä. Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että ehdotetut pykälät ilmeisesti mahdollistavat tämän, mutta esittää, että selkeyden vuoksi tulisi harkita, olisiko lakia tai ainakin perusteluja tältä osin selvennettävä.

Vantaan käräjäoikeus pitää säännöstä asianmukaisena ja joustavana, mutta toteaa, ettei käräjäoikeudella tosiasiallisesti ole mahdollisuuksia itse huolehtia siitä, että sillä on riittävä määrä molempia kansalliskieliä taitavia tuomareita. Kielellisistä oikeuksista huolehtiminen siten, että ruotsinkieliset asiat automaattisesti ohjataan ruotsinkielisille tuomareille saattaisi varsinkin niissä tuomioistuimissa, joissa muuten noudatetaan tiettyä asiajakoa, joissakin tapauksissa johtaa oikeusturvan heikkenemiseen. Tämän lisäksi käräjäoikeus huomauttaa, ettei tarve käyttää toista kansalliskieltä aina ole etukäteen tiedossa siten, että siihen voitaisiin työvuoro- ja muilla järjestelyillä varautua.

Kokkolan käräjäoikeus ehdottaa, että tuomioistuinten harkintavalta määriteltäisiin siten, että käsittelykielenä olisi virka-alueen enemmistön kieli, elleivät vastaajat sovi käytettävästä kielestä. Poikkeus enemmistön kielestä olisi tuomioistuinten harkinnassa ehdotettujen perusteiden mukaan. Käräjäoikeuden mukaan ehdotuksen mukainen tapauskohtainen harkinta kielenmääräytymistapana saattaisi johtaa oikeuskäytännön kasuistisuuteen ja olla omiaan lisäämään asianosaisten epäluuloja kielellisten oikeuksien toteutumisesta.

Paraisten käräjäoikeus huomauttaa, että säännös, jonka mukaan tuomioistuin määrää käytettävän kielen vastaajien oikeutta ja etua silmällä pitäen, antaa tuomioistuimille liian paljon valtaa, ja että säännöksen soveltamiselle tulisi asettaa selkeät kriteerit. Käräjäoikeus viittaa myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukaiseen oikeuteen oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja siihen, että syytetyllä on mainitun artiklan 3 a kohdan mukaan oikeus viipymättä saada yksityiskohtainen tieto häneen kohdistuneiden syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä. Paraisten käräjäoikeus esittää, ettei ehdotettu 18 § olisi sopuosinnussa mainitun oikeusturvatakeen kanssa, jos tuomioistuin käyttää pykäläehdotuksen suoma mahdollisuutta ”erityisistä syistä” määrätä asian käsittelykieleksi asianomistajan kielen.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että rikosasiassa järjestetään pääsääntöisesti esitutkinta, jossa vastaajan kieli selvitetään ja ettei ole tarkoituksenmukaista vaihtaa kieltä rikosasian eri vaiheissa. Säännös tulisi tämän vuoksi käräjäoikeuden näkemyksen mukaan kirjoittaa siten, että se vastaa ehdotettua esitutkintalain 39 §:n säännöstä, eli että asian käsittelykielenä käytetään vastaajan kieltä.

19 §

Asian käsittelykieli riita- ja hakemusasiassa

Riita-asiassa käytetään kaksikielisessä tuomioistuimessa asian käsittelykielenä asianosaisten sopimaa kieltä. Jos asianosaiset ovat erikielisiä eivätkä sovi käytettävästä kielestä, tuomioistuin määrää käytettävän kielen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen. Jos kielivalintaa ei voida tehdä tällä perusteella, käytetään tuomioistuimen virka-alueen enemmistön kieltä.

Yksikielisessä tuomioistuimessa käytetään tuomioistuimen virka-alueen kieltä, jolle tuomioistuin asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen päättää toisen kielen käyttämisestä.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, sovelletaan myös hakemusasioihin, joissa on erikielisiä asianosaisia. Jos asiassa on vain yksi asianosainen, käytetään kaksikielisessä tuomioistuimessa hakijan kieltä ja yksikielisessä tuomioistuimessa sovelletaan, mitä 2 momentissa säädetään.

Vaasan hovioikeus huomauttaa, että ehdotuksen 1 momentin sanamuodosta saa sen käsityksen, että asianosaisten sopimukseen perustuva kieli on pääsääntöinen käsittelykieli riippumatta siitä, ovatko he samankielisiä vai erikielisiä vaikka perustelutekstissä lähdetäänkin siitä, että samankielisten asianosaisten kieli on myös käsittelykieli. Hovioikeus ehdottaa, että perustelujen mukaista ratkaisua on tarkoitettu, tarkoitus olisi yksinkertaisesti saavutettavissa poistamalla momentin ensimmäisestä virkkeestä sana ”sopimaa”.

Kokkolan käräjäoikeus ehdottaa, että tuomioistuinten harkintavalta määriteltäisiin siten, että käsittelykielenä olisi virka-alueen enemmistön kieli, elleivät asianosaiset sovi käytettävästä kielestä. Poikkeus enemmistön kielestä olisi tuomioistuinten harkinnassa ehdotettujen perusteiden mukaan. Ks. perustelu 18 §:n kohdalla. Käräjäoikeus pitää kirjaamisasioiden rinnastamista hakemusasioihin riittämättömänä ja ehdottaa erillistä sääntelyä kirjaamisasioille.

Vantaan käräjäoikeus pitää säännöstä asianmukaisena ja joustavana ja viittaa muilta osin 18 §:ää käsiteltäessä esitettyyn. Toisin kuin perusteluista, lakitekstistä ei

kuitenkaan ilmene, että säännös soveltuisi myös muihin asioihin kuin riita- tai hakemusasioihin, jotka eivät ole rikosasioita.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että tuomioistuimella pitäisi olla mahdollisuus määrätä käsittelykielestä mikäli havaitaan, että asianosaisten perustelu kielivalintaan on epäasiallinen eikä asianosaisten oikeussuojan kannalta tarpeellinen.

Suomen asianajajaliitto huomauttaa, että kielen selvittämisvelvollisuus puuttuu riita- ja hakemusasioiden osalta.

Suomalainen lakimiesyhdistys huomauttaa, että hakemusasian käsite vaatinee sekaannusten välttämiseksi selvennystä, sillä vaikka säännösrakenteesta ilmeneekin, että pykälässä tarkoitetaan vain yleisessä alioikeudessa käsiteltävää hakemusasiaa, pannaan myös eräät hallintolainkäyttöasiat vireille hakemuksella.

20 §

Asian käsittelykieli muutoksenhakuviranomaisessa

Muutoksenhakuviranomaisessa käytetään asiassa alemmassa asteessa käytettyä kieltä, jolle hallintolainkäyttöasiassa muuta johdu 17 §:n säännöksistä tai jollei asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen toisin määrätä.

Korkein hallinto-oikeus puoltaa ehdotuksen mukaista mahdollisuutta asianosaisen oikeutta ja etua silmällä pitäen poiketa alemman asteen kielivalinnasta joustavana ja oikeusturvaa lisäävänä. Korkein hallinto-oikeus toteaa tästä kuitenkin seuraavan lisääntyneitä käännöstarvetta korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Korkein hallinto-oikeus toteaa edelleen, ettei esitys ota kantaa siihen, miten kieli määräytyy, jos asiamies käyttää muuta kuin asianosaisen kieltä. Korkeimman hallinto-oikeuden kannan mukaan asianosaisen voidaan katsoa suorittaneen kielivalintansa kääntymällä erikielisen avustajan puoleen.

21 §

Tuomio, päätös ja viranomaisen antama muu asiakirja

Tuomio, päätös ja muu viranomaisen 16–20 §:n mukaisessa asiassa annettava asiakirja laaditaan asian käsittelykielellä.

Asianosaisten ollessa erikielisiä asian valmisteluun ja käsittelyyn liittyvät asiakirjat voidaan viranomaisen harkinnan mukaan laatia osittain suomen ja osittain ruotsin kielellä. Päätös ja tuomio on kuitenkin annettava yksikielisenä.

Ilmoituksissa, kutsuissa ja kirjeissä, jotka ähetytään asianosaiselle tai sille, jolle lain mukaan on ilmoitettava vireillä olevasta tai vireille tulevasta asiasta, kaksikielisen viranomaisen on asian käsittelykielestä riippumatta käytettävä vastaanottajan omaa kieltä, jos se on tiedossa, taikka sekä suomea että ruotsia.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että pykälässä käytetään ilmaisua ”asiakirja”, ei ”toimituskirja” kuten 13, 22 ja 23 §:ssä.

Korkein oikeus toteaa ehdotuksen 1 momentin kielenmääräytymissäännöksen olevan johdonmukainen ratkaisu. Korkein oikeus toteaa edelleen, että 2 ja 3 momentin säännökset ilmentävät koko lakiehdotukselle ominaista joustavuutta kansalliskielten käytössä ja asianosaisten kielellisten oikeuksien huomioon ottamista viran puolesta.

Korkein hallinto-oikeus puoltaa 2 momentin suoma mahdollisuutta laatia muita asiakirjoja kuin päätöksiä osittain suomen ja osittain ruotsin kielellä, koska se helpottaisi esimerkiksi katselmuksista laadittavien pöytäkirjojen tekemistä.

Vantaan käräjäoikeus pitää 3 momentissa ehdotettua kaksikielistä yhteydenottoa periaatteessa hyväksyttävänä, mutta tarpeettoman pitkälle menevänä huomauttaen kaksikielisen kirjeenvaihdon merkittävästi lisäävän tuomioistuinten työmäärää. Käräjäoikeus esittää, että tuomioistuinten harkintavaltaa tulisi laajentaa siten, että asiakirja voitaisiin tuomioistuimen harkinnan mukaan laatia vain enemmistön kielellä silloin, kun olosuhteista on pääteltävissä, että se on myös vastaanottajan kieli, vaikka se ei varmuudella olisikaan tuomioistuimen tiedossa.

Paraisten käräjäoikeus toteaa 3 momentin kohdalta, että vastaanottajan kieli on ongelmitta selvitettävissä väestörekisteristä.

22 §

Asiakirjan antaminen vieraalla kielellä

Suomen viranomaisen ulkomaille tai ulkomaalaiselle annettava taikka maan ulkopuolella käytettäväksi aiottu päätös tai muu toimituskirja voidaan antaa muulla kuin suomen tai ruotsin kielellä, jollei erikseen toisin säädetä.

Jos muulla kielellä annettu toimituskirja koskee toisen oikeutta, etua tai velvollisuutta ja tällä tämän lain mukaan muuten olisi oikeus saada se suomen tai ruotsin kielellä, on hänelle pyynnöstä annettava siitä maksuton laillinen käännös.

Ulkoasiainministeriö toteaa ehdotuksen olevan nykyistä säännöstä selkeämpi ja sen olevan tarpeellinen sekä ministeriön että edustustojen kannalta.

Sisäasiainministeriö toteaa, että muiden kielten kuin suomen tai ruotsin käyttäminen esitutkinnan kuulustelupöytäkirjassa lähinnä määräytyisi tämän pykälän perusteella.

23 §

Toimituskirjan laillinen käännös

Tämän lain mukaan annettu laillinen käännös toimituskirjasta on voimassa alkuperäisenä.

Jos laillisessa käännöksessä ilmenee käännösvirhe, on viranomaisen korjattava se, jolle korjaaminen ole ilmeisen tarpeetonta. Asianosaiselle on tällöin annettava maksutta korjattu toimituskirja.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, ettei laissa ole säännöstä siitä, *miten* lain tarkoittama laillinen käännös annetaan, ja että asiasta olisi säädettävä joko itse kielilaissa tai 38 §:ssä tarkoitetussa valtioneuvoston asetuksessa. Tästä ehdotetaan mainintaa perusteluihin. Yleinen osasto ehdottaa pykälän lyhyempää muotoilua (lausunnon s. 8).

Eduskunnan kanslia kiinnittää huomiota siihen, ettei kielilaissa määritellä sitä, mikä on laillinen käännös, ja huomauttaa pykälän tältä osin olevan epäselvä. Nykyisin määritelmä on kielilain täytäntöönpanosta annetun asetuksen 3 §:ssä, joka kumoutuu uuden kielilain myötä. Eduskunnan kanslian näkemyksen mukaan perusteluissa käytetty ”laillisesti pätevä käännös” olisi selvempi ilmaisu kuin pykälätekstissä käytetty ”laillinen käännös”.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että 1 momentin selventävän nykylainsäädäntöön verrattuna sitä, että viranomaisen itse laatima käännös katsotaan viralliseksi käännökseksi.

Tammisaaren kaupunki toteaa, että pykälää tulisi selventää. Käytännössä toimituskirjan antaminen voi nimittäin viivästyä, jos käännös on teetettävä laillisella kääntäjällä. Tämä koskisi esimerkiksi kunnallisia sääntöjä ja voisi johtaa ongelmiin pienissä kunnissa.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto kiinnittää huomiota siihen, ettei käännösvirheen korjaamisen sääntelystä ilmene, miten *tulkkausvirheet* korjattaisiin.

5 luku Viranomaisten pöytäkirja- ja työkieli

Helsingin kaupunki (lainopillinen osasto) huomauttaa, että 21, 25 ja 26 §:n ja 27 §:n 2 momentin säännöksillä on merkitystä kaksikielisissä kunnallisissa toimielimissä ja että nämä säännökset saattavat aiheuttaa epäselviä ja tulkinnanvaraisia tilanteita.

24 §

Valtion viranomaisten pöytäkirja- ja työkieli

Kaksikielinen valtion viranomaisen käyttää pöytäkirjoissa sekä päätöksissä ja muissa toimituskirjoissa virka-alueen väestön enemmistön kieltä, jollei asian käsittelykieli ole ollut toinen.

Muussa kuin 1 momentissa tarkoitettussa toiminnassaan viranomaisen käyttää työkielenään virka-alueen väestön enemmistön kieltä, jollei toisen kielen tai molempien kielten käyttäminen asian laadun tai muun syyn vuoksi ole tarkoituksenmukaisempaa.

Jos viranomaisen tai sen yksikön toiminta liittyy ainoastaan toiseen kieliryhmään, tulee sen käyttää tämän kieltä.

Oikeusministeriön yleinen osasto huomauttaa, säännöksen merkitsevän sitä, että esittelylistat valtioneuvoston yleisistuntoon on laadittava ruotsin kielellä, jos käsittelykieli hallintoasiassa on ollut ruotsi.

Ympäristöministeriö huomauttaa, että ”pöytäkirjakieli”-käsite kuvaa huonosti käsitteen laajuutta ja esittää sen tilalle laajasisältöisempää käsitettä ”asiakirjakieli”. puoltaa ehdotusta työkielen joustavuudesta ja arjen kielikylvystä kannatettavana ja edullisesti toteutettavana.

Korkein hallinto-oikeus puoltaa ehdotusta joustavana.

Turun hallinto-oikeus kiinnittää huomiota siihen, että ruotsin kielen käyttäminen viraston sisäisenä työkielenä esim. diaareissa ja pöytäkirjoissa olisi otettava huomioon atk-pohjaisten järjestelmien muuttamisessa. Tällaisten järjestelmien kehittäminen ei ole yksittäisten virastojen vallassa.

Paraisten käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että pienempien viranomaisten yhdistäminen, esimerkiksi suunniteltu Paraisten käräjäoikeuden ja Turun käräjäoikeuden yhdistäminen, usein johtaisi siihen, että ja pöytäkirja- ja työkieli on suomi, mikä puolestaan on omiaan heikentämään ruotsinkielistä palvelua ja käsittelyä.

Verohallinto pitää 2 momentin työkielen valintatapaa hyvin käyttökelpoisena.

Lentoturvallisuushallinto toteaa olevansa kielilakiehdotuksen mukaan kaksikielinen viranomaisen, jonka virka-alue kattaa koko maan, mutta käyttävänsä pöytäkirja- ja työkielenään pääsääntöisesti suomea asiakaslähtöisen ruotsin kielen käytön ollessa harvinaista Lentoturvallisuushallinnon toimialaan kuuluvassa päätöksenteossa ja sitä edeltävässä valmistelutyössä.

Kansaneläkelaitos toteaa käytettävää kieltä koskevan rajanvedon jäävän hieman epäselväksi, varsinkin kun 21 §:n perustelujen kohdassa mainitaan, ettei käsittelykieli koske viranomaisten sisäisiä asiakirjoja, joita julkisuuslain mukaan ei ole tarkoitettu julkisiksi. Kansaneläkelaitoksessa syntyy asian valmistelussa paljon sellaisia asiakirjoja, jotka tulevat asianosaisjulkisiksi, mutta harvoin yleisöjulkisiksi, eikä säännösehdotuksesta selkeästi käy ilmi, ovatko nämä asiakirjat sellaisia, joihin on käytettävä pöytäkirja- eikä työkieltä.

Vaasan yliopisto huomauttaa, että suhteessa yksityisiin tahoihin kielellinen ”joko/tai” – asetelma voi toimia, mutta että se hallinnon sisäisen viestinnän kohdalla on turhan jäykkä ja perustuu näkemykseen kieliryhmien välisestä kamppailuasemasta, ei joustavasta ja toimivasta rinnakkainelosta.

Ahvenanmaan lääninhallitus ehdottaa, että 3 momentti muotoiltaisiin käyttäen ilmaisua ”pääasiallisesti”. Ahvenanmaan lääninhallitus toteaa myös, että laista tulisi ilmetä, että keskusviranomaisilla on vastuu huolehtia siitä, että ruotsinkieliset viranomaiset voivat käytännössä toimia ruotsin kielellä. Esimerkkinä lääninhallitus mainitsee työkuvausten ja atk-koulutuksen saatavuuden ruotsin kielellä.

Länsi-Suomen lääninhallitus pitää hyvänä, ettei viranomaisen työkieltä ole sidottu tiukasti virka-alueen työkieleen, koska joko toisen tai molempien kielten käyttö rinnakkain saattaa joskus käytännössä olla tarkoituksenmukaisempaa. Lääninhallitus yhtyy myös perusteluissa esitettyyn huomioon siitä, että arkipäivän työskentelyssä voidaan molempien kielten käytöllä jopa lisätä henkilökunnan kielitaitoa. Länsi-Suomen lääninhallitus pitää myös hyvänä, että yksityishenkilön kielelliset oikeudet korostuvat säännöksen myötä, mutta huomauttaa, että kielen perusteettomalta vaihtamiselta kesken asian viranomaiskäsittelyn olisi voitava välttyä.

Houtskarın kunta korostaa ruotsinkielisten käännösten merkitystä ja sitä, että valtion viranomaiset toimittavat nämä yhtäaikaaisesti suomenkielisten tekstiversioiden kanssa.

25 §

Edustukselliset toimielimet

Kaksikielisen kunnan toimielimen sekä valtion komitean, työryhmän ja vastaavan toimielimen jäsenellä on oikeus käyttää suomea tai ruotsia kokouksessa sekä pöytäkirjaan liitettävässä kirjallisessa lausunnossa. Jos toimielimen muu jäsen ei ymmärrä suullista puheenvuoroa, se on pyynnöstä hänelle lyhyesti selostettava.

Uudenmaan TE-keskus ja TE-keskuksien ruotsinkielinen työryhmä kannattavat esitystä kielilain periaatetta edistävänä.

Maalahden kunta pitää pykälä 25-27 selkeinä ja kannatettavina, mutta huomauttaa, ettei lakiin sisälly säännöstä, jonka mukaan valtion viranomaisilla on velvollisuus kuntien kanssa käymässään kirjeenvaihdossa käyttää kunnan enemmistökieltä. Saman tulisi koskea myös valtiollisia järjestöjä (esim. Stakes) ja valtion liikelaitoksia ja yhtiöitä. Enemmistökielellä käytävä kirjeenvaihto ei kuitenkaan saisi johtaa kuntien

epäyhdenvertaiseen kohteluun siten, että ruotsinkieliset kunnat saisivat käännöstyön johdosta kirjeenvaihdon suomenkielisiä kuntia myöhemmin.

Suomalaisuuden liiton arvion mukaan säännös sitoo puheenjohtajan valinnan kaksikielissä kunnissa liiaksi puheenjohtajan mahdollisiin ruotsin kielen taitoihin.

26 §

Kunnalliset kokouskutsut, pöytäkirjat ja johtosäännöt

Kaksikielisen kunnan valtuuston kokouskutsu ja pöytäkirja on laadittava suomen ja ruotsin kielellä. Kunnan muiden toimielinten kokouskutsujen ja pöytäkirjojen kielestä päättää kunta.

Kaksikielisen kunnan johtosäännöt ja vastaavat säännöt on annettava suomen ja ruotsin kielellä.

Suomen Kuntaliitto toteaa Kuntaliiton hallintosääntömallin menevän jo nyt pöytäkirjakielen kohdalla ehdotettua pykälää pidemmälle.

Helsingin kaupunki (kaupunginhallitus) toteaa, että kunnallisen demokratian näkökulmasta valtuuston kaksikielinen pöytäkirja lisää mahdollisuuksia palvella kiinnostuneita myös tietoverkon avulla. Yhden pöytäkirjan kääntäminen kokonaan ruotsiksi vaatii arviolta kymmenen työtuntia kuukaudessa. Käännöstarve lisääntyisi arviolta 2000 sivulla vuodessa, jos kaupunginvaltuuston työjärjestyksessä tarkoitettu erillinen keskustelupöytäkirja tulisi kääntää. Kaupunginhallituksen tulkinnan mukaan ehdotettu säännös ei kuitenkaan koskisi näitä. Kaupunginhallitus huomauttaa, että järkevän tarkkuuden vaatimus edellyttäne, että valtuuston varsinaisessa pöytäkirjassa suomen kieltä pidetään alkuperäiskielenä ja ruotsin kieltä käännöksenä. Kaupunginhallitus toteaa edelleen, että lopullista lakiehdotusta valmisteltaessa olisi aiheellista ottaa huomioon myös kunnallisten päätöksentekijöiden mahdollisuudet paneutua tehtäviinsä niiden vaatimalla huolella. Heidän oikeutensa ja mahdollisuutensa käyttää omaa kieltään olisi syytä käsitellä ehdotettua perusteellisemmin. Lopuksi kaupunginhallitus toteaa, että useimmat toimielimet ovat monijäsenisiä eikä voitane edellyttää kaikilta vaaleilla valituilta luottamushenkilöiltä sitä kansalliskielten taitoa mitä virkamiehiltä edellytetään. Monijäsenisissä kunnan toimielimissä olisi tämä vuoksi parhaiten perusteltua pysyä yhden käsittelykielen käytössä, vaikka kansalaisen tai asiakkaan kanssa asioitaisiinkin kummalla tahansa kansalliskielellä. Ehdotuksen 13, 16, 26 ja 27 §:ää olisi siten tarkistettava.

Lohjan kaupunki ja Turun kaupunki toteavat, että valtuuston esityslistojen, pöytäkirjojen ja johtosääntöjen laatiminen sekä suomeksi että ruotsiksi edellyttäisi merkittävää henkilöstöressurssien lisäämistarvetta. Lohjan kaupunki huomauttaa myös, että käännöskustannusten lisäksi ruotsinkielisten pöytäkirjojen ja johto- ym. sääntöjen painattaminen aiheuttaisi huomattavia lisäkustannuksia. Sekä Lohjan kaupunki että Turun kaupunki katsovatkin, että johto- ja vastaavat säännöt palvelevat pääosin kaupungin omaa organisaatiota, ja ettei niiden ruotsin kielelle kääntämiseen tulisi kuluttaa varoja, jotka voitaisiin käyttää ruotsinkielisten asukkaiden parempaan palveluun esim. sosiaali- ja terveyssektoreilla.

Tammisaaren kaupunki puoltaa ehdotusta, mutta toteaa sen johtavan entistä suurempaan käännöstarpeeseen ja näin ollen lisäkustannuksiin kunnille.

27 §

Viranomaisten kirjeenvaihto

Valtion viranomaisten välisessä kirjeenvaihdossa käytetään suomen kieltä, jollei vastaanottava tai lähettävä viranomaisena ole yksikielisesti ruotsinkielinen tai jollei muusta syystä ole tarkoituksenmukaisempaa käyttää ruotsin kieltä. Valtion viranomaisen on lähettäessään kirjelmiä kunnalle käytettävä kunnan kieltä tai kunnan väestön enemmistön kieltä, jollei 2 momentista muuta johdu.

Pyytäessään ja antaessaan lausunnon asiassa, jossa annetaan tuomio, päätös tai muu toimituskirja, on viranomaisen käytettävä asian käsittelykieltä. Yksikielinen viranomaisena saa kuitenkin antaa lausuntonsa kielellään. Asiaa käsittelevän viranomaisen on tällöin asianosaisen pyynnöstä maksutta annettava lausunnosta laillinen käännös.

Kirjeenvaihdossa ulkomailla toimivien viranomaisten ja järjestöjen sekä ulkomaan kansalaisten kanssa voidaan käyttää muita kieliä kuin suomen ja ruotsin kieltä.

Valtiovarainministeriön mielestä ehdotus on selkeyttävä. Tosin 2 momentin soveltamisesta voi seurata aikataulullisia ongelmia, jos lausunto joudutaan kääntämään. Päätöksenteko ministeriöissä kuitenkin myös nopeutuisi, kun lausunnot ministeriölle annetaan asian käsittelykielellä.

Eduskunnan kanslia toteaa 3 momentin osalta, että kielilain tarkoituksena on turvata suomen- ja ruotsinkielisen väestön kielelliset oikeudet perustuslaissa edellytetyllä tavalla, ja että viranomaisen kansainväliset yhteydet näin ollen jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle. Eduskunnan kanslian näkemyksen mukaan kyseessä olisi ylisääntely, sillä momentin sisältö olisi selvä ilman lakiin otettavaa säännöstäkin.

Paraisten käräjäoikeus kiinnittää huomiota selvennystarpeeseen sen suhteen, milloin ruotsin kielen käyttäminen olisi 1 momentin mukaan tarkoituksenmukaisempaa.

Ahvenanmaan lääninhallitus kyseenalaistaa 1 momentin ja pitäisi luonnollisempana, että lähettävä käyttää pöytäkirja- ja työkieltään.

Åbo Akademi huomauttaa, että ehdotuksen 1 momentista seuraisi, että yksikielisesti ruotsinkielinen Åbo Akademi valtion viranomaisen ominaisuudessaan yhteyksissään kuntiin käyttää näiden kieltä tai, jos kunta on kaksikielinen, kunnan enemmistön kieltä. Vastaavalla tavalla suomenkielisen kunnan, tai kaksikielisen kunnan jonka enemmistön kieli on suomi, yhteydenotto Åbo Akademiin voisi tapahtua suomeksi. Åbo Akademi huomauttaa, että säännös johtaisi outoon asetelmaan, ja että se olisi ristiriidassa 15 §:n 2 momentin kanssa, jonka mukaan yliopistoilla, korkeakouluilla ja muilla oppilaitoksissaan olisi oikeus yhteyksissään kaksikielisiin viranomaisiin käyttää opetuskieltään.

Tammisaaren kaupunki puoltaa ehdotusta, mutta toteaa sen voivan johtaa lisäkustannuksiin kunnille. Ehdotuksessa tulisi korostaa, ettei kirjeenvaihto saa hidastua käännösvaikeuksien seurauksena.

Helsingin kaupunki (lainopillinen osasto) huomauttaa, että jos kaksikielinen kunta on päättänyt käyttää kokouskutsuissa ja pöytäkirjassa enemmistön kieltä ja kunnan toimielimen käsiteltäväksi tulisi vähemmistökielellä vireille pantu asia, asian käsittelykieli olisi vähemmistökieli. Tällöin kunnan toiselta toimielimeltä hankittava lausunto olisi pyydettyä ja annettava vähemmistökielellä mutta todennäköisesti pöytäkirjattava lausunnon antaneessa toimielimessä enemmistökielellä. Asian käsittelevän toimielimen kokouskutsu lähetettäisiin ja pöytäkirja laadittaisiin vähemmistökielellä. Esityslista olisi kuitenkin valmisteltava vähemmistökielellä ja esittelijän olisi kokouksessa käytettävä vähemmistökieltä. Toimielimen jäsenet voisivat käyttää kokouksessa ja pöytäkirjaan liitettävässä eriväisessä mielipiteessään kumpaa kieltä haluavat. Pöytäkirja olisi laadittava asian käsittelykielellä eli vähemmistökielellä.

28 §

Suomen ulkomaan edustustot

Suomen ulkomaan edustustoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä kaksikielisestä viranomaisesta, jonka enemmistön kieli on suomi. Kunniakonsulaateissa tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta.

Ulkoasiainministeriö voi antaa tarkempia säännöksiä ja ohjeita vieraiden kielten käyttämisestä edustustoissa.

Ulkoasiainministeriö puoltaa ehdotusta todeten kuitenkin, että sana *ulkomaanedustusto* tulee vakiintuneena käsitteenä kirjoittaa yhteen. Ministeriö ehdottaa pykälän sijainnin muuttamista siten, että se olisi johdonmukaisesti 6 §:n jälkeen. Ministeriö toteaa myös, ettei 2 momentin tarkoittamien säännösten antamiselle ole ilmennyt tarvetta ja että mahdolliset asetustasoiset säännökset olisi tarkoituksenmukaista sisällyttää valtioneuvoston asetukseen ulkoasiainhallinnosta (256/2000) eikä erilliseen ministeriön asetukseen. Ohjeiden osalta ministeriö huomauttaa maininnan olevan tarpeeton, koska ministeriö voi antaa ohjeita valtioneuvoston yleistoimivallan nojalla. Ministeriö kiinnittää myös huomiota pykälän yksityiskohtaisiin perusteluihin, joissa olevan viittauksen 23 §:ään pitäisi olla viittaus 24 §:ään.

Paraisten käräjäoikeus huomauttaa, että pykälä tulisi muotoilla siten, että suurlähetystöjen kielet ovat suomi ja ruotsi. Käräjäoikeus esittää, ettei ole asiallista syytä siihen, että suomi on virkakieli Suomen Ruotsin suurlähetystössä. Käräjäoikeus kiinnittää myös huomiota siihen, etteivät yksityiskohtaiset perustelut täsmää pykälätekstin kanssa.

29 §

Sotilasviranomaiset, joukko-osastot ja komentokieli

Sotilasviranomaisten kieli on suomi. Vähintään yksi joukko-osasto on kuitenkin ruotsinkielinen. Muita ruotsinkielisiä joukko-osastoja sekä joukkoyksiköjä samoin kuin kaksikielisiä yksiköjä voidaan tarpeen vaatiessa perustaa siten kuin puolustusvoimista annetussa lainsäädännössä säädetään.

Jokaisella on sotilasviranomaisessa asioidessaan oikeus käyttää omassa asiassaan omaa kieltään tämän lain säännösten mukaisesti. Asevelvollisen oikeudesta tulla määrätyksi joukko-osastoon, jonka opetuskieli on hänen äidinkiensä, suomi tai ruotsi, säädetään asevelvollisuuslaissa (452/1950). Suomen- ja ruotsinkielisen siviilipalvelusvelvollisen oikeudesta suorittaa siviilipalveluksensa äidinkielellään säädetään siviilipalveluslaissa (1723/1991).

Puolustusvoimien komentokieli on suomi.

Pääesikunta esittää, että pykälän sijainti olisi lakiteknisesti mielekkäämpi erinäisiä säännöksiä koskevassa luvussa, sillä tämänhetkinen sijainti saattaa antaa kuvan, että pykälässä säädetään ainoastaan sotilasviranomaisten pöytäkirja- ja työkielestä. Pääesikunta katsoo, että pykälää pitää tulkita siten, että merivoimien esikunnan ja pääesikunnan tulee asioida Uudenmaan prikaatin kanssa ruotsiksi siitä huolimatta, että merivoimien esikunta ja pääesikunta olisivat viranomaisina suomenkielisiä. Pääesikunta toteaa, ettei kielitaitolain vaatimuksista sinänsä aiheuttaisi olennaista muutosta nykytilaan. Käytännön vaikutuksena voisi kuitenkin olla se, ettei kaikilla ruotsin kielellä koulunsa käyneillä ole välttämättä osoittaa lakiluonnoksen 8 ja 15 §:n tarkoittamaa erinomaista kielitaitoa, eikä vastaavasti Uudenmaan prikaatiin siirrettävillä suomenkielillä olisi tarvittavaa ruotsin kielen taitoa.

Uudenmaan prikaati toteaa, että suomenkielisten asevelvollisten osuus prikaatissa on noin 15 prosenttia, mutta että kysymyksessä on asevelvollisten kohdalla vapaaehtoinen valinta mm. ruotsin kielen oppimiseksi, eikä tästä aiheudu seurauksia prikaatin yksikielisesti ruotsinkieliselle asemalle.

Paraisten käräjäoikeus huomauttaa, että maassa on lukuisia sotilasviranomaisia, jotka siis eivät ole joukko-osastoja. Käräjäoikeus tulkitsee ehdotusta siten, että puolustusministeriön kieli, sen ollessa sotilasviranomaisen, olisi lain voimaan tultua yksinomaan suomi.

Suomalaisuuden liitto toteaa, että määräys prikaatitasoisesta ruotsinkielisestä joukko-osastosta on liian suuri ja ehdottaa, että pääpainon tulisi olla joukkoyksiköissä.

6 luku Lainsäädännössä sekä yleisessä tiedottamisessa käytettävät kielet

30 §

Lait ja muut säädökset

Lait säädetään ja julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Myös asetukset ja viranomaisten oikeussäännöt annetaan molemmilla kansalliskielillä.

Lakien ja muiden säädösten julkaisemisesta säädetään perustuslaissa sekä Suomen säädöskokoelmaa ja viranomaisten määräyskokoelmia koskevassa lainsäädännössä.

Liikenne- ja viestintäministeriö huomauttaa, että viranomaisten *oikeussäntöjen* julkaisemisesta molemmilla kielillä koskevalla ehdotuksella olisi huomattavia kustannusvaikutuksia mm. Ilmailuhallitukselle, jos pykälän on katsottava koskevan myös niitä laitoksen määräyksiä, jotka on mainittu laitoksen oikeusministeriölle antamassa lausunnossa. Ministeriö pitää säädöstä tältä osin kohtuuttomana ja ehdottaa, että pykälää täsmennettäisiin siten, ettei se koskisi näitä normeja.

Ilmailulaitos pitää ehdotettua säännöstä Lentoturvallisuushallinnon osalta kohtuuttomana, jos säännöksen on katsottava koskevan ilmailumääräyksiä, ja yhtyy asiassa Ilmailulaitoksen viranomaisyksikkönä toimivan Lentoturvallisuushallinnon lausunnossaan esittämiin kantoihin.

Lentoturvallisuushallinto huomauttaa, että säännös viranomaisten oikeussäntöjen samanaikaisesta julkaisemisesta molemmilla kansalliskielillä on uusi verrattuna nykyiseen kielilakiin ja olisi erittäin vaikea toteuttaa, sillä eri valtioita sitovat, keskeiset periaatteet, standardit ja suositukset valmistellaan ja päätetään kansainvälisellä tasolla. Lentoturvallisuushallinto toteaa, ettei Suomen voimassa oleva lainsäädäntö muutoinkaan edellytä kansainvälisten normien kääntämistä suomen ja ruotsin kielelle. Laki säädöksissä viitattavien standardien kielestä (553/1989), jonka mukaan vieraalla kielellä olevaan standardiin voidaan Suomen lainsäädännössä viitata silloin, kun säädös kohdistuu erityisalaan, jonka piirissä toimivien henkilöiden, yhteisöjen ja viranomaisten voidaan edellyttää hallitsevan standardien kieltä, soveltuu Lentoturvallisuushallinnon näkemyksen mukaan Suomea sitovien kansainvälisten normien kääntämiseen. Lentoturvallisuushallinto vastaa Suomessa siviili-ilmailun valvonnasta ja antaa ja julkaisee siinä tarkoituksessa lentoturvallisuuteen liittyvät määräykset ja ohjeet ilmailulain nojalla. Lentoturvallisuushallinnon keskeisiä säännöksiä ovat Euroopan ilmailuviranomaisen yhteistyöorganisaation JAR-vaatimukset (Joint Aviation Requirements), jotka tähän mennessä ovat vaatineet 2000 sivua käännoistyötä englannista suomeksi, joten Lentoturvallisuushallinto on joutunut arvioimaan kääntämisestä aiheutuvaa hyötyä ja etua vaatimusten kohteille sekä kääntämisestä aiheutuvia huomattavia kustannuksia. Lentoturvallisuushallinto ei ole katsonut tarkoituksenmukaiseksi kääntää JAR-vaatimuksia ruotsiksi. Lentoturvallisuushallinto myös viittaa siihen, että sillä on tarkoituksena luoda internet-sivuillaan yhteys Ruotsin määräysjärjestelmään, jolloin ruotsinkielisillä suomalaisilla olisi mahdollisuus päästä lukemaan ruotsinkielisiä JAR-vaatimuksia niiltä osin kuin Ruotsin ilmailuviranomainen on katsonut tarpeelliseksi kääntää kyseiset vaatimukset. Lentoturvallisuushallinnon näkemyksen mukaan kääntämistä koskevien ongelmien ratkaisu ei voi jäädä

suoraviivaisen kansallisen lainsäädännön varaan tilanteissa, joissa Suomea sitovia kansainvälisellä tasolla laadittuja mittavia normistoja implementoidaan.

31 §

Säädösehdotukset ja mietinnöt

Ministeriön sekä valtion komitean, toimikunnan, työryhmän tai vastaavan toimielimen säädösehdotukset ja niihin liittyvät mietinnöt julkaistaan suomeksi. Julkaisuun otetaan myös ruotsinkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen ruotsinkielinen teksti.

Jos mietinnöllä on huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle väestölle, se on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi. Samoin säädösehdotus tai mietintö, joka koskee yksinomaan Ahvenanmaan maakuntaa tai jolla on erityisen suuri merkitys maakunnalle, on julkaistava kokonaisuudessaan ruotsiksi.

Jos säädösehdotuksella tai mietinnöllä on merkitystä lähinnä vain ruotsinkieliselle väestölle tai Ahvenanmaan maakunnalle, se voidaan julkaista ruotsiksi siten, että julkaistavaksi otetaan suomenkielinen tiivistelmä ja säädösehdotuksen suomenkielinen teksti.

Valtioneuvoston kanslia toteaa, että ehdotuksesta seuraa valtioneuvoston kanslian käännöstoimistolle uusi velvollisuus käntää jo mietintövaiheessa ruotsinkielinen tiivistelmä. Toisaalta käännöstyö on tällöin pääosiltaan tehty jo ennen lakiesitysvaihetta, mikä puolestaan vähentää käännöstyötä tässä vaiheessa.

Valtiovarainministeriö kiinnittää huomiota ehdotuksesta seuraavaan resurssitarpeeseen ja esittää, ettei kaikkien, esimerkiksi verolainsäädäntöehdotusten, käntäminen mietintövaiheessa ole tarkoituksenmukaista, vaikka kansalaisten tasavertaisen kohtelun kannalta merkittävien säädösehdotusten saatavuus myös ruotsiksi ennen hallituksen esitysvaihetta olisi tärkeää. Valtiovarainministeriö toteaa, että pykälän tulkinnasta voi aiheutua tulkintaongelmia. Perusteluissa tulisi ilmetä, missä tilanteissa mietinnöllä olisi ”huomattava merkitys ruotsinkieliselle väestölle” tai ”erityisen suuri merkitys Ahvenanmaan maakunnalle”. Oikeusministeriön tulisi valtiovarainministeriön mukaan mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään lain voimaantullessa, antaa suosituksia pykälän soveltamisesta.

Sisäasiainministeriö huomauttaa 1 momenttiin viitaten, että säädösluonnoksiin eri valmisteluvaiheissa tehtävien muutosten johdosta aikaisesta käntämisestä aiheutuu jonkin verran lisäkäännöstarpeita. Ministeriö puoltaa komitean ehdottamaa viiden uuden käntäjäviran perustamista Valtioneuvoston käännöstoimistoon tarvittavana vähimmäismääränä. Ministeriö huomauttaa 2 momenttiin viitaten, että kriteerit veloitteelle käntää ruotsin kielelle on jätetty avoimiksi, joten julkaiseminen ruotsin kielellä pykälän velvoittavasta sanamuodosta jää kulloisenkin toimivaltaisen ministeriön varsin vapaaseen harkintaan. Säännös tulisi ministeriön näkemyksen mukaan muotoilla siten, että siinä joko täsmennettäisiin, milloin mietinnöllä on katsottava olevan huomattava merkitys maan ruotsinkieliselle vähemmistölle tai vaihtoehtoisesti todettaisiin, asia on kulloisenkin toimivaltaisen ministeriön harkinnassa.

Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että jo valmisteluvaiheessa myös käntäminen otetaan huomioon, mutta huomauttaa myös, että valmisteluvaiheessa saattaa olla tilanteita, joissa säädösehdotukset eivät ole hahmottuneet kyllin selkeiksi ehdotuksiksi,

jolloin näiden kääntäminen ruotsiksi ei olisi tarpeen vielä mietintövaiheessa. Ympäristöministeriö esittää tämän vuoksi, että 1 momentti tulisi muotoilla joustavaksi todeten kuitenkin samalla ehdotusten laatimisen ruotsiksi monissa tapauksissa palvelevan myös Ahvenanmaata EY-lainsäädännön täytäntöönpanossa.

Kirkkohallitus toteaa pysyväksi ongelmatilanteeksi sen, ettei vaativien säädöstekstien tai yleisemminkin vaativia hallinnollisten tekstien kääntämistä hallitsevia juristeja ole saatavissa riittävästi. Tämä vaikeuttaa ja hidastaa myös kirkkohallituksen säädösvalmistelua. Kirkkohallitus toteaa ongelman olevan sen tasoinen ja laatuinen, ettei kirkollishallinto voi saada siihen parannusta omin toimenpitein, esimerkiksi koulutuksella.

Merenkululaitoksen arvion mukaan lakiehdotus voi aiheuttaa jonkin verran käännöstarvetta.

Ahvenanmaan lääninhallitus toteaa 1 momenttiin viitaten, että säädösehdotusten ja mietintöjen saatavuus ruotsin kielellä jo julkaisuvaiheessa on kieli oikeudellinen itsestään selvyyttä, sillä ne ovat automaattisesti tärkeitä ruotsinkieliselle väestölle, eikä asiassa tämän vuoksi saisi käyttää harkintavaltaa.

TE-keskusten ruotsinkielinen työryhmä esittää, että julkaisujen kielellisenä vähimmäisvaatimuksena on pidettävä kuvailulehteä ja yhteenvetoa ruotsin kielellä.

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund r.f. puoltaa ehdotusta pitäen sitä erittäin tärkeänä.

Finlandssvensk samlingen näkemyksen mukaan ehdotettu pykälä ei ole sopusoinnussa perustuslain 17 §:n 2 momentin kanssa ja huomauttaa, että on epäselvää, kenellä on kyky ja vastuu päättää siitä, milloin mietintö on vähemmän tärkeä ruotsinkieliselle kuin suomenkieliselle suomalaiselle. Järjestö huomauttaa myös, ettei ruotsinkielinen elin tai yksikkö lausunnonantajana pysty antamaan lausuntoa ruotsinkielisen tiivistelmän perusteella ja ehdottaa tämän vuoksi, että pykälä muotoiltaisiin siten, että 1 momentissa tarkoitettut julkaisut julkaistaan suomeksi ja ruotsiksi.

32 §

Viranomaisten tiedottaminen

Valtion ja kunnan viranomaisen yleisölle suunnatussa tiedottamisessa on kaksikielisessä kunnassa käytettävä suomen ja ruotsin kieltä. Asianomaisen ministeriön on huolehdittava siitä, että yksilön hengen, terveyden ja turvallisuuden kannalta oleellinen tieto annetaan koko maassa molemmilla kansalliskielillä.

Kaksikielisen viranomaisen ilmoitukset, kuulutukset ja julkipanot sekä muut yleisölle annettavat tiedotteet tulee antaa suomen ja ruotsin kielellä.

Viranomaisten laatimien selvitysten, päätösten tai muiden vastaavien tekstien julkaiseminen ei velvoita kääntämään niitä sellaisinaan. Viranomaisen tulee kuitenkin huolehtia sekä suomen- että ruotsinkielisen väestön tiedonsaantitarpeista.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto huomauttaa, että perusteluissa tulisi selventää, miltä osin säännös koskisi yksittäisiä rangaistuslaitoksia esimerkiksi niiden tiedottaessa vankien omaisille tai muille yhteistyötahoille.

Ympäristöministeriö huomauttaa 1 momentin säännöksen ao. ministeriön vastuusta olevan sanamuodoltaan liian yleisluonteinen. Perusteluihin viitaten ministeriö ehdottaa momentin sanamuotoa täsmennettäväksi seuraavasti: ”... oleellinen tieto onnettomuustilanteissa tai poikkeusoloissa annetaan...” sekä esittää harkittavaksi, pitäisikö hengen, terveyden ja turvallisuuden ohella momentissa mainita myös omaisuus ja ympäristö (esim. pelastustoimilaki (561/1999) 1 §). Ympäristöministeriö toteaa 2 momentin osalta, että on erityisen tärkeää, että ruotsinkielinen tiedotusmateriaali valmistuu samanaikaisesti kuin suomenkielinen vaikka se laajuudeltaan olisikin suppeampi. Ministeriö kiinnittää myös huomiota siihen, että Internetyhteydet antavat viranomaisille uusia mahdollisuuksia hyödyntää samaan aiheeseen liittyvää, toisten toimijoiden ruotsinkielistä tiedotusmateriaalia linkitysten avulla. Lopuksi ministeriö kiinnittää vielä huomiota siihen, että jonkun lisätietojen antajista tulisi pystyä antamaan lisätietoja myös ruotsiksi.

Paraisten käräjäoikeus huomauttaa, että ehdotuksen 3 momentti kaipaa selvennystä.

Vantaan käräjäoikeus huomauttaa, ettei säännöksen perusteluista suoraan ilmene, tarkoittaako velvollisuus esimerkiksi asiakirjan kuolettamisen yhteydessä laadittavaa kuulutusta, vaikka asian käsittelykieli on joko suomi tai ruotsi, eikä myöskään, tulisiko tuomioistuimen silloin, kun se omaehtoisesti antaa lehdistötiedotteen jostakin käsittelemästään asiasta, laatia tämä tiedote kokonaisuudessaan sekä suomeksi että ruotsiksi. Käräjäoikeus toteaaakin, että tällainen kaksikielisyyden vaatimus voi aiheetta johtaa tiedottamisen laatimatta jättämiseen ja että asiaan olisi jatkovalmistelussa kiinnitettävä huomiota.

Valtion taidemuseo suhtautuu kielteisesti laajaan tiedottamisvelvollisuuteen ruotsin kielellä, sillä tämä suuntaisi henkilökunnan voimavaroja pikemminkin käännöstöiden prosessointiin kuin varsinaiseen sisältötuotantoon. Ministeriöiden tiedotteiden kääntäminen jo ministeriöissä ennen niiden välittämistä joukkoviestimille on valtion taidemuseon näkemyksen mukaan arveluttavaa, sillä se tulisi henkilöresurssien lisäämisen vuoksi kasvattamaan tiedottamisen kustannuksia. Valtion taidemuseo

kyseenalaistaa myös, pystyisivätkö ministeriöt työllistämään kääntäjiä tässä tehtävässä täyspäiväisesti ja huomauttaa, että ruotsinkielisten tiedottajien palkkaaminen saattaisi johtaa toisen kieliryhmän epäoikeudenmukaiseen suosimiseen erikoisosaamista edellyttävällä ja poikkeuksellisen halutulla ammattialalla.

Merenkulkulaitos toteaa, että pykälän edellyttämä samanaikainen tiedottaminen molemmilla kielillä lisäisi jonkin verran käännöstarvetta, ja koska Merenkulkulaitoksella ei ole ruotsinkielistä taitavaa tiedottajaa, tiedottajan palkkaaminen aiheuttaisi laitokselle lisäkustannuksia. Nykyisen kielijaottelun mukaan yksikielisessä Järvi-Suomen merenkulkupiirissä ei ole ruotsia taitavaa henkilöstöä, ja Merenkulkulaitos kyseenalaistaa tarkoituksenmukaisuuden antaa ilmoituksia yms. molemmilla kansalliskielillä.

Uudenmaan ympäristökeskus toteaa 2 momenttiin viitaten, että jollei viranomaiselle jätetä harkintavaltaa poiketa kaksikielisestä tiedottamisesta, aiheutuu säännöksen noudattamisesta merkittäviä lisäkustannuksia.

Länsi-Suomen ympäristökeskus toteaa, että 2 momentista jää jossakin määrin epäselväksi, onko kaksikielisellä viranomaisella velvollisuus jossakin laajuudessa kääntää esimerkiksi asiakirjoja, jotka lain nojalla on pidettävä nähtävänä asianosaisten tai muiden intressenttien kuulemista tai mielipiteen esittämistä varten. Vastaavia säännöksiä on ympäristölainsäädännössä varsin runsaasti ja Länsi-Suomen ympäristökeskus kiinnittää huomiota varsinkin laajavaikutteisissa ympäristölupa-asioissa nähtävänä pidettävään asiakirja-aineistoon, joka saattaa olla niin mittava, ettei sen kääntäminen käytännössä voisi tulla kysymykseen. Ympäristökeskus ehdottaakin, että säännöstä olisi näiltä osin täsmennettävä.

Etelä-Suomen lääninhallitus yhtyy ehdotukseen pääosin, muttei pidä sitä tarkoituksenmukaisena maakunnallisten medioiden osalta, vaan viranomaisen tulisi voida edelleen voida noudattaa levikkialueen kielijakaumaa. Etelä-Suomen lääninhallitus pitää perusteltuna ja tärkeänä ehdotusta siitä, että jokaisen viranomaisen tulee omalta osaltaan huolehtia lähetettävien tiedotteiden, ohjeiden ja vastaavien tekstien kääntämisestä, sekä arvioi, että laatu varmistuisi ja käännösresursseja säästyisi huomattavasti, kun samaan käännökseen ei tarvitsisi ryhtyä seuraavalla hallinnon tasolla. Lääninhallitus korostaakin ministeriöiden ja keskusvirastojen käännösvastuuta.

Ahvenanmaan lääninhallitus kiinnittää huomiota varsinkin ministeriötason tiedottamiseen molemmilla kansalliskielillä ja ehdottaa, että jokaisessa ministeriössä tulisi olla riittävä määrä kielitaitoisia tiedottajia.

Kansallinen kokoomus rp. puoltaa ehdotusta erittäin tärkeänä ja kiinnittää erityisesti huomiota viranomaisten ruotsinkielisten Internetsivujen puutteellisuuteen.

Vasemmistoliitto puoltaa ehdotusta ja huomauttaa, että kaikkien virastojen nimet tulee olla molemmilla kotimaisilla kielillä.

Keskuskauppakamari toteaa, että ruotsia käyttäville yrityksille on turvattava tasapuoliset mahdollisuudet saada ruotsinkielistä palvelua, jollaista on esimerkiksi viranomaisten tai muiden julkista tehtävää hoitavien yksiköiden antamat ohjeet ja määräykset. Esimerkiksi nykyisin kirjanpitovelvollisten yritysten kannalta tiedonsaanti ei ole

riittävää, koska kirjanpitolautakunnan ohjeet ja lausunnot julkaistaan vain suomen kielellä. Keskuskauppakamari pitää tärkeänä, että tietoverkon kautta tarjottavaa palvelua kehitetään tasapuolisesti molemmilla kielillä ja toteaa viranomaisilla olevan erityinen vastuu tässä kysymyksessä. Keskuskauppakamari toteaaakin, että ruotsinkielinen tiedottaminen ja neuvonta ovat tärkeä osa kauppakamarien toimintaa erityisesti silloin, kun viranomaisten tuottamia tiedotteita ja asiakirjoja ei saada riittävän nopeasti tai lainkaan ruotsin kielellä.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry ehdottaa, että lainsäädäntöä täydennettäisiin siten, että niillä työpaikoilla, joissa on riittävän huomattava kielivähemmistö, työnantajalla olisi velvollisuus antaa kirjallisena työntekijöille yrityksessä sovellettavien työehtosopimusten keskeisestä sisällöstä. SAK:n mukaan tiedottamista tulisi täydentää siten, että tärkeimmät kaksikielisillä alueilla sovellettavat yleissitovat työehtosopimukset käännettäisiin esimerkiksi yleissitovuuslautakunnan toimesta ja kustannuksella vähemmistökielille.

Svenska Finlands Folkting esittää, että viranomaisten velvollisuutta huolehtia yksilön hengen, terveyden ja turvallisuuden kannalta oleellisesta tiedottamisesta tulisi selvittää. Esimerkkinä Folktinget mainitsee lokakuussa 2001 ajankohtaisen pernaruttovaaran. Svenska Finlands Folkting yhtyy perustelujen ehdotukseen ruotsia taitavien tiedottajien palkkaamiseen todeten, että ministeriöiden laadukkaat ja samanaikaisesti annetut tekstit lisäisivät kansalaisten oikeusvarmuutta. Folktinget kiinnittää myös huomiota periaatteeseen, jonka mukaan viranomaisilla tulee olla virallinen nimi sekä suomen että ruotsin kielellä, ja jota ei ole noudatettu esim. TE-keskuksien, Postin ja VR-Yhtymän kohdalla. Folktinget ehdottaa hallituksen esitykseen nimenomaista mainintaa siitä, että viranomaisilla tulisi olla virallinen nimi molemmilla kansalliskielillä.

Suomalaisuuden liitto huomauttaa, että ”ihmisen turvallisuuden” käsite on epämääräinen ja olisi omiaan antamaan aihetta valituksille.

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund r.f. puoltaa ehdotusta erittäin tärkeänä ja kiinnittää erityisesti huomiota viranomaisten ruotsinkielisten Internetsivujen puutteellisuuteen.

33 §

Kilvet, liikennemerkit ja paikannimet

Viranomaisten kaksikielisessä kunnassa asettamien kilpien, liikennemerkkien ja muiden vastaavien opasteiden tekstien on oltava suomen- ja ruotsinkielisiä.

Lento- ja rautatieasemien kilpien ja opasteiden on koko maassa oltava ainakin suomen ja ruotsin kielellä. Ulkomaan paikannimet voivat kuitenkin vaihtoehtoisesti olla pelkästään vieraalla kielellä. Merialueiden yleisille laivaväylille asetettavien kilpien tekstien on oltava suomen- ja ruotsinkielisiä.

Teiden ja katujen liikennemerkkien sekä muiden liikenteen ohjauslaitteiden kielistä säädetään tarkemmin tieliikennelainsäädännössä. Valtioneuvosto voi hyväksyä julkisissa kilvissä ja viitoituksessa käytettävät paikannimet hankittuaan Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen lausunnon.

Oikeusministeriön yleinen osasto katsoo, että 2 momentti edellyttää valtioneuvoston asetuksen antamista kilvissä ym. käytettävistä paikannimistä. Yleinen osasto kiinnittää myös huomiota kilpien ja muiden opasteiden epäjohdonmukaisille nimikkeille pykälän eri momenteissa ja ehdottaa 3 momenttiin muotoilua ”1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa kilvissä ja muissa opasteissa”.

Liikenne- ja viestintäministeriöllä ei ole huomautettavaa itse säädösehdotuksiin. Liikenne- ja viestintäministeriö toteaa kuitenkin, että perustelujen mukaan 3 momentissa tarkoitettua asiaa koskeva perussäännös olisi lain tasolla, mutta ettei tieliikennelaissa ole liikenteen ohjauksessa käytettävien merkkien kieltä koskevia säännöksiä, vaan että liikennemerkkien ja niiden lisäkilpien kielestä säädetään liikenteen ohjauslaitteista annetun liikenneministeriön päätöksen (203/1982) 10 §:ssä. Lähtökohtana on ollut, että liikennemerkeissä ym. käytettävän kielen ratkaisee sen kunnan kielisuhteet, jossa merkki sijaitsee. Ministeriö pitää tämän periaatteen kyseenalaistamista komitean ehdotuksen tavoin osin perusteltuna, mutta toteaa, että periaatteesta luopuminen aiheuttaisi huomattavia kustannuksia. Liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää myös huomiota liikennemerkkien, erityisesti viittojen ja suunnistustaulujen käytön yhteydessä ilmenevään liiallisen informaation ongelmaan, jota kaksikielisyys osaltaan lisää. Käytännössä tästä seuraa, että jokin kohde voi jäädä opastuksesta kokonaan pois, koska informaation määrä muutoin voisi kasvaa liialliseksi. Edelleen liikenne- ja viestintäministeriö kiinnittää huomiota komitean ehdottamiin parannusehdotuksiin, jotka tulisi ottaa huomioon tieliikennelakia ja ministeriön asetusta uudistettaessa ja huomauttaa, että komitean esittämät suuntaviivat merkitsisivät muutosta nykyisiin periaatteisiin ja että niiden toteuttaminen olisi erittäin laaja uudistus, joka aiheuttaisi suuria kustannuksia. Kaksikielisten kilpien ja opasteiden käyttöönottoaminen myös yksikielisissä kunnissa kielellisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi ja tästä aiheutuvat lisäkustannukset eivät ministeriön näkemyksen mukaan ole kohtuullisissa suhteissa. Ministeriö huomauttaa myös, että kilpiä ja opasteita koskevat ehdotukset on rajoitettu koskemaan lento- ja rautatieasemia, ei linja-autoasemia tai satamia. Lakiehdotuksen laajojen vaikutusten vuoksi liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla liikenne- ja viestintäministeriö esittää harkittavaksi, että oikeusministeriö järjestäisi kuulemistilaisuuksia vielä ennen lakiehdotuksen jatkovalmistelua.

Ilmailulaitos toteaa 2 momentin osalta, että kaikki lentoasemat ovat ”päätepysäkkejä” eikä niitä voi rinnastaa rautatieasemiin, jossa junat pysähtyvät muutamaksi minuutiksi. Ilmailulaitos pitää tähän vedoten koko nimikilpisäännöstä tarpeettomana ja ehdottaa sen poistamista. Ilmailulaitos huomauttaa myös, että kilpiä ja opasteita koskevat ehdotukset on rajoitettu koskemaan vain lento- ja rautatieasemia, ei sitä vastoin linja-autoasemia ja satamia.

VR-Yhtymä Oy toteaa, että yhtiön omistuksessa on noin 50 asemaa, joista suurimpaan osaan tulisi ehdotuksen toteutuessa muuttaa opasteet ja kilvet kaksikielisiksi. Valtion omistuksessa olevilla rautatieasemilla ja kaikkien asemien laiturialueilla olevat kilvet ja opasteet ovat puolestaan Ratahallintokeskuksen vastuulla. Yhtiön mukaan kilpimuutosten todellinen tarve tulisi suhteellisuusperiaatteen mukaan harkita huolellisesti ottaen huomioon mm. sen, ettei yksikielisillä kunnilla ja kaupungeilla ole vastaavaa velvoitetta. VR-yhtymä Oy:lle ja Ratahallintokeskukselle aiheutuisi hankkeesta huomattava kustannus. Ehdotuksen toteutuessa VR-yhtymä Oy ehdottaa kymmenen vuoden siirtymäkautta kuten tiepuolelle.

Finnair toteaa, ettei 2 momentin säännöstekstistä ilmene, mitä lento- ja rautatieasemien kilvillä, liikennemerkeillä ja paikannimillä tarkoitetaan, eikä myöskään, koskeeko velvoite myös laivaliikenteen satamia. Finnair ehdottaa, että 2 momenttia selvennettäisiin näiltä osin.

Merenkulkulaitos huomauttaa, että jo nykyään on esiintynyt arvostelua suurien taulumuotoisten vesiliikennemerkkien maisemaa pilaavasta vaikutuksesta ja että taulujen koot suurenisivat kaksikielisyysvaatimuksen johdosta. Merenkulkulaitos toteaa myös, että taulut ovat standardimuotoisia ja niissä käytettävät erikieliset sanat muistuttavat hyvin paljon toisiaan, joten väärinymmärryksen vaaraa ei synny, vaikka teksti olisi jatkossakin vain yhdellä kielellä. Taulujen saattaminen ehdotuksen mukaiseen kieliasuun kaksinkertaistaisi käytännössä kustannuksia.

Tiehallinnon näkemyksen mukaan vanhojen, jo käytöstä poisjääneiden paikkakuntien nimien uudelleen käyttöön ottaminen kielellisen identiteetin perustetta käyttäen voidaan kyseenalaistaa. Historiallisten nimien käyttöön ottoa voisi korkeintaan harkita asianomaisten kaupunkien rajoilla paikannimikilvissä. Tiehallinto huomauttaa, että kokonaan huomiotta on jäänyt ehdotuksista aiheutuvan, viitoituksen lisääntyvän tekstiosuuden vaikutus opasteviittojen selkeyteen ja liikenneturvallisuuteen. Jos jo nykyisinkin paljon informaatiota sisältäviin opasteisiin lisättäisiin tekstiä, se voisi siirtää ajoneuvon kuljettajan huomion pois kulloisestakin liikennetilanteesta vaaraa aiheuttavalla tavalla. Tiehallinto viittaa myös säädöksen ehdotuksista aiheutuviin kustannuksiin ja suhtautuu kielteisesti viitoitusjärjestelmän uudistamiseen ehdotetulla tavalla.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus huomauttaa, että pykäläehdotuksen asianmukainen toteuttaminen vaatisi myös täsmällisempää lakia, jossa säädettäisiin laajemminkin paikannimiä koskevista seikoista. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus toteaa, että paikannimilain valmistelua helpottavia, valmistelevia selvityksiä on jo olemassa (ks. Paikkala, Sirkka, Pitkänen, Ritva Liisa & Slotte, Peter, 1997: Paikannimet – yhteinen omaisuutemme. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus), ja että näissä esitetyt näkökohdat olisi hyvä ottaa huomioon.

Tampereen kaupungin käsityksen mukaan komitean ehdottama esitys ruotsinkielisten paikkakuntanimien historiallisesta merkityksestä ja säilyttämisestä on kestävä, sillä vain yksikielisen Tampereen nimi on tuttu kaikille suomalaisille eikä ruotsinkielisen nimen käyttö viitoituksessa ole nimen säilymisen kannalta merkittävä tekijä, kun puolestaan kahden nimen käyttö saattaa aiheuttaa sekaannusta ulkomaalaisille autoilijoille.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta suhtautuu myönteisesti esityksen periaatteeseen molempien kielten näkyvyydestä ja tähdentää kielten symboliarvoa.

Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada puoltaa komitean näkemystä kielten tärkeydestä kulttuurin kannattajana todeten kuitenkin, että komitean ehdotus perinteisten paikannimien molemminkielisestä käytöstä voisi ilmetä selvemmin itse lakitekstistä.

Vihreä liitto ja *Vasemmistoliitto* puoltavat säännöstä selkeyttävänä uudistuksena.

Svenska Finlands Folkting kiinnittää huomiota siihen, että järjestö on jo vuonna 1998 opetusministeriölle antamassaan lausunnossa ehdottanut paikannimilain säätämistä.

Suomalaisuuden liitto vastustaa paikkakuntakilpien ruotsinkielisten nimien säilyttämistä koko maan päteillä mm. viitaten kustannuksiin, ja kyseenalaistaa myös säännöksen johdonmukaisuuden, kun muihin liikennemerkkien teksteihin, jotka liittyvät tieturvallisuuteen (esim. suolausta vähennetty), ei ehdoteta muutosta. Liitto kiinnittää edelleen huomiota siihen, ettei rautatie- ja lentoasemien opasteiden kaksikielisyydellä ole kansainvälistä tai pohjoismaista vastinetta. Kilpien ja opasteiden tulisi Suomalaisuuden liiton arvion mukaan edelleen määräytyä vain sen kunnan kieliolosuhteiden mukaan, jossa se ovat.

34 §

Kulutushyödykkeestä annettavat tiedot

Kun myytävään tuotteeseen on lain mukaan merkittävä kauppatavan mukainen nimi, tuoteseloste, käyttöohje tai varoitus, on tekstin yksikielisessä kunnassa myytävässä tuotteessa oltava ainakin sen kunnan kielellä ja kaksikielisessä kunnassa myytävässä tuotteessa ainakin suomen ja ruotsin kielellä. Annettaessa tässä tarkoitettuja tietoja suomen ja ruotsin kieliä on kohdeltava tasapuolisesti.

Kauppa- ja teollisuusministeriö kannattaa säännöksen ottamista kielilakiin. Ministeriön mukaan pitäisi harkita, tulisiko pykälään lisätä maininta käyttöohjeista ja varoituksista ja muusta tiedonantovelvollisuudesta myös tarjottaessa kuluttajapalveluksia.

Kaupun keskusliitto puoltaa ehdotusta ja ehdottaa pykälälle vuoden siirtymäaikaa lain voimaantulosta.

Suomen Yrittäjät ry toteaa, ettei ehdotuksesta seuraisi muutoksia nykykäytäntöön.

7 luku Kielellisten oikeuksien edistäminen ja seuranta

35 §

Toimenpiteet kielellisten oikeuksien edistämiseksi

Julkisen vallan on perustuslain mukaisesti huolehdittava maan suomen- ja ruotsinkielisen väestön sivistyksellisistä ja yhteiskunnallisista tarpeista samanlaisten perusteiden mukaan.

Hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisten perusteiden mukaan.

Viranomaisten tulee toiminnassaan vaalia maan kielellistä kulttuuriperintöä ja edistää molempien kansalliskielten käyttämistä. Jos olosuhteet sitä edellyttävät, julkisen vallan on ryhdyttävä erityistoimenpiteisiin kansalliskieliin liittyvien sivistyksellisten tai yhteiskunnallisten tarpeiden turvaamiseksi.

Ympäristöministeriö kannattaa kulttuuriperinnön säilyttämisen perusteella komitean ehdotusta nimistön ilmaisemisesta entistä laajemmin molemmilla kielillä.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta pitää ehdotusta erittäin myönteisenä ja toivoo, että pykälä ulotettaisiin koskemaan myös muita perustuslaissa mainittuja kieliä. Tiedekunta tulkitsee pykälää – yhdessä perustuslain 17 §:n kanssa – siten, että eri tieteenaloilla on huolehdittava siitä, ettei alan omakielinen käyttö näivety, ja varoittaa tämän vuoksi ylilyönneistä vieraskielisen opetuksen järjestämisessä. *Åbo Akademi* on samaa mieltä ja kannattaa perusteluissa mainittua, tieteellisen kirjallisuuden tuottamista molemmilla kansalliskielillä toimenpiteenä kielellisten oikeuksien edistämiseksi.

Helsingin kaupunki (sosiaalilautakunta) toteaa 1 momenttiin viitaten, että sosiaalitoimen palvelujen järjestäminen perustuu pääosin alueperiaatteelle. Kaikkien palvelujen täydellistä ruotsinkielistä tarjontaa ei ole mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan tarjota kaikissa alueellisissa yksiköissä. Ruotsinkielisten palvelujen vahvistaminen ja sen suunnittelu sosiaalivirastossa tällä hetkellä tapahtuu osittain alueperiaatteesta poiketen kokoamalla ruotsinkielistä osaamista yhteen hallinnollisesti keskitettyyn yksikköön. Keskitäminen varmistaa sen, että ruotsinkielisen väestön tarpeet voidaan kartoittaa kokonaisuutena ja ohjata voimavaroja järkevästi. Yksikön asteittainen kehittäminen on tuonut esille ruotsinkielisten palvelujen ilmi- ja piilokysynnän. Yli kymmenen vuoden aikana saadut kokemukset ja palautteet asiakkailta ovat osoittaneet miten tärkeätä on, että palvelut voidaan antaa äidinkielenään ruotsia puhuvan henkilöstön toimesta.

Suomalainen lakimiesyhdistys toteaa 3 momenttiin viitaten, että eräs kansalliskielten käytön edistämismuoto voi olla esimerkiksi kansalliskielillä julkaistavan tieteellisen kirjallisuuden tukeminen valtion varoista. Lakimiesyhdistys kiinnittääkin huomiota siihen, että juuri oikeustieteen alalla kansalliskielten käytön edellytykset ovat olennaisesti vaarantumassa. Lakimiesyhdistys toteaa edelleen, että tehokkaan henkilöstölle järjestettävän kielikoulutuksen lisäksi kansalliskielten käyttöä olisi edistettävä siten, että perus- ja jatkotutkinnoissa panostettaisiin kielten opetukseen.

Oikeustieteen ammatillinen lisensiaatintutkinto saattaisi yhdistyksen arvion mukaan olla eräs tehokas väylä kohdennetussa kielikoulutuksessa.

Suomalaisuuden liitto huomauttaa, että 3 momentin kohdalla on unohdettu, että maan kielelliseen kulttuuriperintöön kuuluu myös aitosuomalaisuus.

36 §

Valvonta ja seuranta

Jokainen viranomainen valvoo omalla toimialallaan tämän lain noudattamista.

Oikeusministeriö seuraa tämän lain täytäntöönpanoa ja soveltamista sekä antaa suosituksia kansalliskieliä koskevaan lainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä. Tarvittaessa ministeriön tulee tehdä aloitteita ja ryhtyä muihin toimenpiteisiin havaitsemiensa epäkohtien korjaamiseksi.

Ympäristöministeriö kannattaa ehdotusta kielilainsäädännön täytäntöönpanon systemaattisesta seurannasta todeten, että tähän tarkoitukseen olisi jo ennen lain voimaantuloa luotava seurantajärjestelmä. Edelleen ministeriö huomauttaa, että säännöksessä jää epäselväksi se, korostetaanko sillä ministeriön vastuuta koko toimialansa osalta vai kunkin viraston vastuuta omissa tehtävissään. Pykälän sanamuotoa tulisi ministeriön näkemyksen mukaan tältä osin selventää.

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa, ettei ehdotuksen mukaiselle oikeusministeriön erityisvelvollisuudelle kielilain seurantaan liittyvissä asioissa ole periaatteellista estettä. Oikeuskansleri toteaa kuitenkin, etteivät ehdotetut lisävelvoitteet kuitenkaan vähentäisi ylimpien laillisuusvalvojien perustuslaissa säädettyjä velvollisuuksia.

Korkein oikeus toteaa, että ehdotetut seurantatoimenpiteet ovat kielilainsäädännön toteutumisen kannalta hyödyllisiä ja kannatettavia. Seurantajärjestelmä saattaisi korkeimman oikeuden näkemyksen mukaan vaikuttaa myönteisesti siihen, että keskustelu kansalliskielistämme jatkuu ja että kielellisiin perusoikeuksiin vastaisuudessakin kiinnitetään riittävästi huomiota.

Paraisten käräjäoikeus huomauttaa, että ehdotuksesta puuttuvat mahdolliset seuraukset lain soveltamatta jättämisestä.

Etelä-Suomen lääninhallitus toteaa, että oikeusministeriön tulisi seurantavastuun roolissaan kiinnittää huomiota kielikoulutuksen järkevään ja tuloksekkaaseen järjestämiseen ja kielellisten oikeuksien toteuttamismalleja koskevien selvitysten tekemiseen ja jakamiseen yhteistyössä eri viranomaisten kanssa. Lääninhallitus arvioi, että tämä säästäisi kustannuksia ja ehkäisisi päällekkäisiä projekteja.

Länsi-Suomen lääninhallitus pitää säännöstä lain noudattamisen valvonnasta riittävänä ja toteaa raportoineensa ohjaavalle ministeriölle lääninhallitukselle kuuluvien ruotsinkielisten palvelujen järjestämisestä lääninhallitusasetuksen 2 §:n 1 momenttia noudattaen.

Helsingin kaupunki (terveyslautakunta) toteaa, että säännös, jonka mukaan jokainen viranomainen valvoisi kielilain noudattamista omalla toimialallaan, on merkittävä ja

edistää osaltaan kielellisten oikeuksien toteutumista käytännössä. Helsingin kaupunki (terveyslautakunta) pitää tärkeänä muutoksena kielilain seurantavelvoitteen asettamista oikeusministeriölle ja esittää pitävänsä hyvänä, että ministeriö voisi myös antaa suosituksia kielilainsäädäntöön liittyvissä kysymyksissä sekä tehdä aloitteita epäkohtien korjaamiseksi.

Vasemmistoliitto pitää ehdotettua pykälää erittäin tärkeänä.

Svenska folkpartiet i Finland rp. puoltaa ehdotusta todeten sen olevan omiaan edistämään viranomaisten omaa valvontaa.

Kaupan keskusliitto ja *Svenska lantbruksproducenternas centralförbund r.f.* pitää ehdotettua pykälää erittäin tärkeänä ja toivoo sen aktiivista soveltamista. Myös *TE-keskusten ruotsinkielinen työryhmä* puoltaa ehdotusta ja tarjoaa ”Kundservice på svenska”-projektistaan saamia kokemuksia seurannan avuksi.

Svenska Finlands Folkting toteaa, että ehdotetun sektorivalvonnan toiminnan edellytyksenä on järjestelmän luominen sille, miten kansalaisten kantelut kerätään ja käsitellään yksittäisissä viranomaisissa. Folktinget toteaa 2 momentin osalta, että oikeusministeriössä olisi oltava riittävät resurssit ottaa vastaan tai lähettää eteenpäin ministeriölle suunnattuja kanteluja ja valituksia. Folktinget toteaa edelleen, että korkeimmilla lainvalvojilla tulisi olla riittävät resurssit kielellisiä oikeuksia koskevien kantelujen käsittelemiseksi.

Finlandssvensk samling pitää ehdotettua viranomaisten valvontavelvollisuutta ja oikeusministeriön seurantavelvollisuutta hyvänä, mutta riittämättömänä. Järjestön näkemyksen mukaan kielilain valvonta ja seuranta tulisi kuulua kieliasiamiehelle, jonka seuranta-alaan kuuluisivat sekä kansalliskielet että vähemmistökielet. Tämän lisäksi kunnallisilla tilintarkastajilla ja vastaavasti valtion tilintarkastajilla olisi velvollisuus kaksikielisissä kunnissa seurata kielilain noudattamista, sillä kunnilla on suuri vastuu siitä, että kielellinen yhdenvertaisuus toteutuu.

Juridiska föreningen i Finland katsoo, että kielilakikomitean ehdottamien käytännön toimenpide-ehdotusten tulisi kuulua oikeusministeriön säännöksessä ehdotetun seurannan piiriin.

37 §

Kielilainsäädännön soveltamista koskeva kertomus

Valtioneuvosto antaa vaalikausittain eduskunnalle kertomuksen kielilainsäädännön soveltamisesta ja kielellisten oikeuksien toteutumisesta sekä tarpeen mukaan muistakin kielioloista. Kertomuksessa käsitellään suomen ja ruotsin kielen lisäksi ainakin saamen kieltä, romanikieltä ja viittomakieltä.

Sisäasiainministeriö pitää ongelmallisena menettelyä, jossa eduskunta lailla sidottaisiin tietyn lainsäädännön toteutumisen jatkuvaan seurantaan, sillä vastaava menettely ei ole yleisesti mahdollinen muidenkaan lakiin perustuvien oikeuksien osalta. Ministeriön

näkemyksen mukaan 36 §:n seurantavelvollisuuteen olisi mahdollista liittää yleisesti noudatettu menettely, jossa eduskunnalle annetaan kertaluontoisesti selvitys lain täytäntöönpanosta ja toimivuudesta määrätyn ajan kuluessa lain voimaantulosta.

Valtioneuvoston kanslia toteaa, että eduskunta ja hallitus ovat pyrkineet vähentämään eduskunnalle annettavien kertomusten määrää. Aikaisemmin annetut erilliskertomukset annetaan nykyisin hallituksen toimenpidekertomuksen oheisaineistona. Valtioneuvoston kanslia pitää kielilain seurantaan tärkeänä, mutta ehdottaa sen antamista mainitulla tavalla kerran vaalikauden aikana.

Eduskunnan kanslia toteaa ehdotuksen olevan hyvin sopusoinnussa perustuslain 17 §:n kanssa, ja kertomus tulisikin kanslian näkemyksen mukaan laatia nimenomaan tämän pykälän tavoitteista ja sisältöalasta lähtien.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus esittää, että ehdotettu kertomus sisältäisi mahdollisimman paljon myös *kielioloja* koskevaa yleistä tietoa muun muassa siksi, että eri alojen päätöksentekijöiden olisi säännöllisesti päivitettävä tietämystään myös tässä asiassa.

Vaasan yliopisto pitää ehdotettua kertomusmenettelyä kannatettavana ajatuksena, koska se luultavasti olisi omiaan tehostamaan kielellisten oikeuksien toteutumista. Yliopisto kiinnittää kuitenkin huomiota tarpeeseen täsmentää kertomuksen suhdetta yleisten lainvalvojen vastaavanlaisiin vuosittaisiin kertomuksiin.

Lapin lääninhallitus puoltaa ehdotettua kertomusmenettelyä tarpeellisenä maan todellisten kieliolojen selvittämiseksi.

Svenska Finlands Folkting ehdottaa, että kertomus annettaisiin tiedoksi Euroopan neuvostolle. Folktingetin mukaan kertomus voitaisiin yhdistää Suomen Euroopan neuvostolle annettavaan kausittaiseen raporttiin.

Saamelaiskäräjät pitää erittäin positiivisena perustuslain 17 §:n 3 momentissa mainittujen kielten sisällyttämistä ehdotuksessa tarkoitettuun kertomukseen. Saamelaiskäräjät huomauttaa kuitenkin, että ehdotuksen mukaisen kertomuksen laatiminen myös saamen kielen osalta vaatisi lisäresursseja myös saamelaiskäräjien saamen kielen toimistoon.

Suomalainen lakimiesyhdistys huomauttaa ehdotuksen edellyttävän toimivan seurantajärjestelmän luomista ja toteaa, että tätä olisi kehitettävä kaavailtua tarkemmin.

8 luku Erinäiset säännökset

38 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

39 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004 .

Tällä lailla kumotaan 1 päivänä kesäkuuta 1922 annettu kielilaki (148/1922) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Uudenmaan TE-keskus ja TE-keskuksien ruotsinkielinen työryhmä esittävät lain nopeaa voimaantuloa, mieluiten jo ennen 1.1.2004.

40 §

Siirtymäsäännökset

Muussa laissa tai asetuksessa olevan viittauksen tällä lailla kumottuun kielilakiin katsotaan lain voimaantulon jälkeen tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

Ennen tämän lain voimaantuloa vireille tulleisiin asioihin sovelletaan edelleen tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä, jollei viranomaisen asianosaisten oikeutta ja etua silmällä pitäen muuta päättä.

Valtioneuvoston asetus virka- ja itsehallintoalueiden kielellisestä jaotuksesta vuosina 2003–2012 (/) jää voimaan asetuksessa mainitun ajan. Tämän jälkeen annetaan uusi valtioneuvoston asetus tämän lain 5 §:n 1 momentin nojalla.

Tämän lain 33 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitetut kilvet ja opasteet sekä 34 §:ssä tarkoitetut tekstit on saatettava tämän lain mukaisiksi vuoden kuluessa lain voimaantulosta.

Oikeusministeriön yleinen osasto huomauttaa, että 3 momenttia on tarkennettava siten, että tarkoitettu valtioneuvoston asetus jää voimaan siltä osin kuin siinä säädetään kuntien kielellisestä jaotuksesta, mutta ei – 6 §:ään viitaten – virka-alueiden kielellisten määritelmien osalta. Yleinen osasto kiinnittää myös huomiota siihen, että valtioneuvoston päätös virka- ja itsehallintoalueiden sekä eräiden liikennepaikkojen nimistä (636/1989) kumoutunee uuden kielilain tullessa voimaan. Viitaten 33 §:n 3 momenttiin ehdotetaan, että 33 §:ssä tarkoitettu valtioneuvoston asetus paikannimistä olisi annettava välittömästi kielilain tultua voimaan jotta 40 §:n 3 momentissa tarkoitetut kilvet voidaan siirtymäajan kuluessa saattaa kielilain mukaisiksi.

Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota siihen, että lailla Euroopan yhteisön ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä Suomen Standardisoimisliitto SFS ry:lle annetaan tehtäviä, joissa käytetään julkista valtaa, joten em. lakiin tarvitaan myös tulevaisuudessa viittaus kielilakiin.

Eduskunnan oikeusasiamies huomauttaa, että jatkovalmistelussa olisi otettava huomioon ne vaatimukset, joita ehdotuksen toteuttaminen merkitsee viranomaisille ja esittää, että tätä seikkaa tulisi harkita lain voimaantuloajankohtaa harkittaessa.

Vaasan hovioikeus kiinnittää huomiota säännösehdotuksen ja perustelujen eroavaisuuteen asian vireille tulon suhteen ja esittää, että perustelut tulisi johdonmukaisuus ja käytännön näkökohdat huomioon ottaen muuttaa sellaisiksi, että käräjäoikeudessa vanhan kielilain säännöksiä soveltaen käsitelty asia käsitellään myös muutoksenhakutuomioistuimessa samoja säännöksiä noudattaen. Kohtuullistamislausukkeeseen hovioikeudella ei ole huomauttamista.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto huomauttaa komitean käytännön toimenpideehdotuksista, että tekniikan avulla toteutettu tulkkkaus vaatii erittäin hyvät ja siihen koulutetut ja erikoistuneet tulkit.

Svenska Finlands Folkting huomauttaa, että valtioneuvoston on huolehdittava siitä, että kansalaiset, viranomaiset ja muut asianosaiset saavat tietoa oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan ja siitä, että annetaan riittävästi neuvontaa ja opastusta jotta kielilain uudistuksella olisi tavoiteltu vaikutus. Folktinget toteaa, että koska kielilain toimeenpano ilmeisesti ensisijaisesti olisi oikeusministeriön vastuulla, olisi tärkeää neuvonnan ja opastuksen lisäksi valmistella koulutusmateriaaleja, joiden avulla eri viranomaiset voisivat saada malleja siitä, miten niiden tulisi parantaa kielellisiä valmiuksiaan. Folktingetin näkemyksen mukaan kielilakiuudistus, joka suoraan koskee yksilön perusoikeuksia, on tärkeydeltään sen laatuinen, että siitä tulisi tiedottaa tehokkaasti, kuten perustuslaista, josta lähetettiin kirjanen kaikkiin talouksiin.

Suomen Posti Oyj toteaa, ettei ehdotettuun lakiin sisällytettyä vaatimusta siitä, että myös palvelun on toteuduttava molemmilla kansalliskielillä, ole Postin kaltaiselle henkilökunnaltaan suurelle yritykselle käytännössä mahdollista ilman pitkiä siirtymäaikoja ja ehdottaa kymmenen vuoden siirtymäaikaa.

2.3 Muita huomautuksia

Kielilakikomitean ehdotukset käytännön toimenpiteiksi – yleistä

Vaasan hovioikeus, ympäristöministeriö, Helsingin hallinto-oikeus, Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto, Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta, Svenska lantbruksproducenternas centralförbund r.f., Ahvenanmaan lääninhallitus, Kansaneläkelaitos, Suomen kristillisdemokraatit ry, Uudenmaan TE-keskus ja TE-keskusten ruotsinkielinen työryhmä, Juridiska föreningen i Finland, Svenska Finlands folkting ja Maalahden kunta kannattavat nimenomaisesti myös kielilakikomitean ehdotuksia käytännön toimenpiteiksi kielellisten oikeuksien toteuttamiseksi.

Eduskunnan kanslia toteaa käytännön toimenpide-ehdotusten luovan hyvän lähtökohdan julkisessa palvelussuhteessa olevien kielitaidon edistämiseksi.

Åbo Akademi kannattaa komitean ehdotusta tieteellisen kirjallisuuden julkaisemisesta molemmilla kansalliskielillä toimenpiteenä kielellisten oikeuksien edistämiseksi ja ruotsinkielisen yliopistokoulutuksen tukemiseksi. *Åbo Akademi* kiinnittää huomiota siihen, että sillä on lakisääteinen velvollisuus ruotsinkieliseen koulutukseen mm. sellaisilla aloilla, jotka kielilakiehdotuksen mukaan määritellään keskeisiksi.

Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada huomauttaa, että ruotsinkielisten ammattikorkeakoulujen tuen tarve on samanlainen kuin komitean toimenpide-ehdotuksissa mainittu tuki ruotsinkieliselle yliopisto-opetukselle.

Valtionosuusjärjestelmän kehittäminen

Sisäasiainministeriö viittaa lausunnossaan kielilakikomitean kannanottoon, jonka mukaan valtionosuusjärjestelmää tulisi kehittää siten, että kaksikielisten kuntien kielellinen asema ja tästä aiheutuvat lisäkustannukset voidaan asianmukaisella tavalla ottaa huomioon valtionosuuksia laskettaessa. Ministeriö toteaa tähän, että kunnan kaksikielisyydestä ja ruotsinkielisistä asukkaista aiheutuvat lisäkustannukset otetaan voimassa olevassa valtionosuusjärjestelmässä huomioon niiltä osin, kun kaksikielisyyden tai ruotsinkielisyyden on todettu aiheuttavan valtionosuuskompensaatiota edellyttäviä lisäkustannuksia. Ministeriö lisää kuitenkin, että kielisuhteiden perusteella tulevien valtionosuuksien lisäyksien tarvetta ja riittävyyttä tullaan arvioimaan kehitettäessä valtionosuusjärjestelmää jatkossa. Edelleen sisäasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että uusi kielilaki toteutuessaan merkitsisi huomion kiinnittämistä ruotsin kielen asemaan entistä laajemmin myös alue- ja paikallishallinnossa, josta puolestaan aiheutuisi laajuudeltaan vaikeasti arvioitava lisärekrytoinnin tarve. Ministeriö toteaa kuitenkin kysymyksessä pääosin olevan painotuksesta ja panostuksesta koulutukseen ja asiakaspalveluun.

Suomen teatteriliitto toteaa, että teatteri- ja orkesterilain (730/1992) mukaan teattereille ja orkestereille myönnetään valtionosuutta käyttökustannuksiin siten kuin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (635/1998) säädetään. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain (728/1992) mukaan kunnan tehtävänä on ”edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnissa”, mikä Suomen teatteriliiton näkemyksen mukaan lienee tulkittavissa siten, että kaksikielisen kunnan on huolehdittava myös kielelliselle vähemmistölle suunnatun kulttuuritoiminnan riittävästä saatavuudesta alueellaan. Suomen teatteriliitto suhtautuu myönteisesti komitean hahmottelemaan valtionosuusjärjestelmän kehittämiseen siten, että kaksikielisten kuntien asema ja siitä aiheutuvat lisäkustannukset voitaisiin ottaa asianmukaisella tavalla huomioon kuntien valtionosuuksien laskennassa.

Maalahden kunta korostaa kaksikielisten kuntien lisäkustannuksia kaksikielisen palvelun ylläpidon johdosta ja toteaa, että tämä olisi otettava huomioon valtionosuusjärjestelmää kehitettäessä.

Tammisaaren kaupunki toteaa, että ehdotetusta 10 §:stä aiheutunee kunnille lisäkustannuksia, jotka tulisi ottaa huomioon kaksikielisten kuntien valtionosuuksien laskennassa.

Kielilisät

Korkein oikeus, Vaasan hovioikeus, Vaasan kärjäoikeus, Helsingin kärjäoikeus, Helsingin hallinto-oikeus, Mustasaaren kärjäoikeus, Turun oikeusaputoimisto, Joensuun yliopiston kielikeskus, Verohallitus ja Tampereen kärjäoikeus, Vaasan oikeusaputoimisto, Helsingin oikeusaputoimisto, Suomen kristillisdemokraatit ry, Svenska folkpartiet i Finland rp., Uudenmaan TE-keskus ja TE-keskusten ruotsinkielinen työryhmä puoltavat komitean ehdottamia kielilisiä ja kiinnittävät huomiota nykyisten kielilisien epäjohdonmukaisuuteen ja riittämättömyyteen. Esimerkiksi Vaasan kärjäoikeus, Vaasan hallinto-oikeus ja Mustasaaren kärjäoikeus toteavat, että kielilisien tulisi olla suuruusluokaltaan noin 10% peruspalkasta. Vaasan hovioikeus esittää, että kielilisen tulisi T-palkkausluokassa olla merkittävä, esimerkiksi neljän kokemuslisän suuruinen molempia kieliä erinomaisesti taitaville tuomareille ja esittelijöille sekä kahden kokemuslisän suuruinen niille tuomareille ja esittelijöille, jotka hallitsevat toista kansalliskieltä erinomaisesti ja toista kotimaista kieltä lähes erinomaisesti.

Lounais-Suomen ympäristökeskus huomauttaa, että kielilisät on komiteanmietinnössä katsottu välttämättömiksi jotta tuomioistuineläytöksen toimiminen molemmilla kansalliskielillä taattaisiin, mutta että palkkauksellinen kannustus kielitaidon kohentamiseen on aivan yhtä tarpeellinen myös muualla hallinnossa.

Kielitaito ja –koulutus sekä niiden resurssitarpeet

Korkein oikeus toteaa, että ehdotetut säännökset edellyttävät sekä kielikoulutuksen lisäämistä että tarvittavien määrärahojen osoittamista sitä varten.

Vaasan hovioikeus kiinnittää keskustelussa kielitaidon parantamista huomiota siihen, että tuomareille ja esittelijöille on järjestettävä sekä perus- että jatkokoulutusta, jonka lisäksi on myös järjestettävä kansliahenkilökunnan kielikoulutusta. Hovioikeus huomauttaa, että koulutuksen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon myös se, että koulutettavat virkamiehet ovat koulutuksen ajan poissa tuomitsemistoiminnasta.

Loviisan kärjäoikeus huomauttaa, että tuomarin virkaan nimitettävältä edellytetään täydellistä tuomiopiirin enemmistön kielen hallitsemista, mutta että syyttäjän kielitaidolle ei syyttäjän rikosprosessissa korostuneesta asemasta huolimatta ole asetettu vastaavia vaatimuksia.

Kokkolan kärjäoikeus kiinnittää huomiota täydennyskoulutustarpeeseen, jotta valtion ja kunnan viranomaiset pystyisivät käytännössä palvelemaan molemmilla kielillä.

Helsingin oikeusaputoimisto toteaa, että kielikoulutuksen tulee olla räätälöityä ja niin perusteellista, että se tehoaa aikuisopiskelijoihin, joilla ehkä on huono pohja ja alhainen

motivaatio. Oikeusaputoimisto toteaa myös, että ellei ruotsinkielisten palvelujen kysyntä merkittävästi lisäänty, jää käytännön harjoitus melko vähäiseksi.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ehdottaa, että ehdotetut lait saisivat tuekseen asetuksen tai määräyksen tasoisen ohjeiston siitä, miten työpaikkojen kielikoulutus järjestetään, miten sitä tuetaan ja millainen merkitys kielitaidolla on osana ammatillista pätevyyttä.

Kansaneläkelaitos toteaa, että viranomaisten vastuun korostaminen henkilöstönsä kielitaidosta on merkittävä kannanotto, sillä ruotsin kielen asema on Suomen koulujärjestelmässä heikentynyt eikä kielitaidon hankkimista ole viime vuosina arvostettu riittävästi.

Turun yliopiston näkemyksen mukaan uudistuksen taloudellisia vaikutuksia ei ole arvioitu riittävästi. Yliopisto kiinnittää myös huomiota kouluista yliopistoihin siirtyvien opiskelijoiden *tosiasiallisesti heikentyneeseen* ruotsin kielen taitoon ja toteaa esityksen edellyttävän ruotsin kielen ”aseman” kohentamista. Yliopisto esittää pohdittavaksi, tulisiko nykyisen tasoisen toisen kotimaisen kielen osaamisen vaatimus sisällyttää tutkintovaatimukseen vain sellaisilla aloilla, joilla kielen osaaminen on tärkeää ja perusteltua. Yliopistojen kielikeskuksia ei saisi käyttää koulujen kielen opetuksen paikkaamiseen.

Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta kiinnittää huomiota *täydennyskoulutustarpeeseen*, jotta valtion ja kunnan viranomaiset pystyisivät käytännössä palvelemaan molemmilla kielillä. Tämän lisäksi tiedekunta kiinnittää huomiota Suomen kaksikielisyyden *näkymisen* tärkeyteen kaksikielisyyden toimimisen perusteena.

Vasemmistoliitto huomauttaa lain toteutumisen edellyttävän, että kaikilla keskeisillä aloilla on riittävästi koulutusta molemmilla kotimaisilla kielillä.

TE-keskuksien ruotsinkielinen työryhmä kiinnittää huomiota kielenopetusta varten tarvittaviin kyvykkäisiin opettajiin ja uusiin opetusmateriaaleihin, esim. CD-levykkeisiin.

Kielelliset avustajat

Vaasan hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että mietinnön perustelujen useassa eri kohdassa esitellään *kielellisen avustajan* käyttämistä kaksikielisissä tuomioistuimissa, mutta että varsinaisessa lakiehdotuksessa avustajasta ei ole mainintaa. Hovioikeus toteaa tällaisen avustajan aseman muutenkin jäävän epämääräiseksi, koska perusteluissakaan ei ole tarkemmin määritelty tämän tehtäviä ja kelpoisuusvaatimuksia. Kielellisen avustajan käyttäminen tuomion kieliasun jälkikontrollissa on hovioikeuden mielestä luonnollista ja kaikin puolin kannatettavaa. Suullisessa oikeudenkäynnissä tuomarin tulisi kuitenkin menettelyn oikeusvarmuuden ja välittömyyden huomioon ottaen lähtökohtaisesti hallita molempia kansalliskieliä niin hyvin, ettei kielellistä avustajaa tarvita. Tämä lähtökohta ei kuitenkaan sulkisi pois sitä, että kielellisen avustajan käyttäminen voisi poikkeuksellisesti olla paikallaan esim. tapauksissa, joihin

liittyy vaikean ammattikielen hallitsemista tai joissa asianosainen tai todistaja käyttää erityisen vaikeaa murretta.

Helsingin käräjäoikeus pitää perusteluissa esitettyä ajatusta kielellisistä avustajista mielenkiintoisena todeten kuitenkin, että tämäntyyppinen ratkaisu edellyttäisi että asiasta säädetään laissa ottaen huomioon muun muassa määräykset tuomarin salassapitovelvollisuudesta sekä oikeudenkäynnin ja oikeudenkäyntiaineiston julkisuudesta. Kielellisen avustajan pätevyysvaatimukset ja toimenkuva olisi myös määriteltävä.

Vantaan käräjäoikeus esittää, että perusteluissa mainittujen kielellisten avustajien roolia, heille asetettavia vaatimuksia ja muita kysymyksiä on syytä jatkovalmistelussa pohtia yksityiskohtaisemmin.

Suomalainen lakimiesyhdistys huomauttaa ajatukseen kielellisistä avustajista, että on aiheellista kysyä, tuleeko tuomarin tehtävä asianmukaisesti hoidetuksi, jos hän ei täysin ymmärrä tuomioistuimensa käsittelykieltä, vaan joutuisi turvautumaan kielelliseen avustajaan. Lakimiesyhdistys kiinnittää edelleen huomiota kielellisen avustajan pätevyysvaatimusten selventämisen tarpeeseen.

Kääntäminen, tulkkaus ja tiedottaminen sekä resurssit

Valtioneuvoston kanslia toteaa, että lähinnä tuomioistuinten toimintaan liittyvien laillisten käännösten määrä lisääntyy uuden lain myötä, ja yhtyy täten komitean ehdotukseen viiden uuden kääntäjäviran perustamisesta valtioneuvoston kanslian käännöstoimistoon. Kääntäjävirkkoja lisätessä on kuitenkin otettava huomioon, että käännöstoimiston tarkastusta on vahvistettava ainakin yhdellä kokeneella kääntäjällä. Valtioneuvoston kanslia toteaa tämän lisäksi, että myös kaikissa ministeriöissä on oltava minimikapasiteetti käännösasioissa, esim. eduskuntavastauksia varten, ja arvioi uusien kääntäjävirkkojen tarpeen isoihin ministeriöihin olevan 4-6.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että kielilainsäädännön uudistamisesta aiheutuvia resurssitarpeita ja kustannusvaikutuksia on vaikea arvioida, sillä ne ilmennevät vasta tehtäviä suunniteltaessa tai niitä suoritettaessa.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto toteaa, että suurimmat ongelmat vankiloissa aiheutuvat siitä, ettei vankilan henkilökunta hallitse riittävän hyvin ruotsia. Tutkintavankeuden toimeenpanoon ja vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvät lomakkeet ja asiakirjat, esimerkiksi vangin nimilehti, poistumislupa-asiakirjat, kurinpitoasiakirjat ja vankipassi, ovat saatavilla lähes ainoastaan suomeksi. Myös tiedotus vankilan ilmoitustauluilla tapahtuu suomeksi. Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto toteaa, että komitean ehdotusten perusteella on nähtävissä ilmeinen tarve säädellä nykyistä täsmällisemmin vangin ja tutkintavangin oikeudesta käyttää suomea tai ruotsia täytäntöönpanon aikana, mutta ettei kaikkia täytäntöönpanossa esiintyviä tilanteita voida riittävän täsmällisesti säädellä yleislaissa. Kriminaalipoliittinen osasto ehdottaa tämän vuoksi harkittavaksi, että ehdotettuun kielilakiin lisättäisiin viittaussäännös rangaistusten täytäntöönpanolainsäädäntöön ja tutkintavankeuden toimeenpanosta annettuun lainsäädäntöön taikka lisättäisiin ehdotetun lain 29 §:ää vastaava säännös vankeinhoitoa koskien. Kysymyksessä olevat

säännökset voitaisiin valmistella vankeuslain ja tutkintavankeuslain valmistelun yhteydessä; molempien lainsäädäntöhankkeiden suunniteltu voimaantulo on vuonna 2004.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että koko valtioneuvoston ongelmana on ruotsinkielisen käännöskapasiteetin jatkuva vaje. Asioiden valmistelun aikataulu on viimeisen kymmenen vuoden aikana nopeutunut huomattavasti ja pääsääntönä on, että kaikki asiat ja niihin liittyvät asiakirjat valmistellaan hyvin kiireellisesti. Asiakirjojen kääntäminen ruotsin kielelle viivästyy lähes säännönmukaisesti käännöskapasiteetin puutteesta. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää komitean ehdotusta viiden uuden kääntäjäviran perustamisesta valtioneuvoston kansliaan ja ehdotusta siitä, että jokaisessa ministeriössä olisi ainakin yksi ruotsia taitava tiedottaja, selvästi alimitoitettuna. Ministeriö toteaa, että lakiehdotukset merkitsevät ministeriön, sen alaisten virastojen ja laitosten tiedottamisvelvollisuuden lisäämistä, ja huomauttaa, että lainsäädäntöä toteutettaessa on huolehdittava siitä, että samalla kuin velvollisuuksia lisätään varataan myös riittävät henkilöstövoimavarat ja taloudelliset resurssit lainsäädännön toteuttamiselle.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, ettei kielilain vaatimuksia käytännössä voida kaikin osin toteuttaa ilman riittävin resurssein varustettua ruotsinkielisen käännöspalvelua.

Eduskunnan kanslia toteaa, että sen osalta uuden kielilain vaikutukset liittyisivät lähinnä henkilöstön kielitaidon parantamiseen tarpeen vaatiessa, mutta kiinnittää myös huomiota Euroopan unionin aineistoon liittyvien U- ja E-kirjelmien kasvavaan määrään, sillä niistä annettavien lausuntojen kääntäminen ruotsin kielelle kohtuullisessa ajassa tulee edellyttämään eduskunnan kääntäjäresurssien lisäämistä.

Korkein hallinto-oikeus toteaa esityksen edellyttävän lainkäyttötehtävissä työskentelevien ruotsin kielen taidon parantamista ja varsinkin käännöstoiminnan laajentamista, toisin sanoen kääntäjien/kielellisten avustajien palkkaamista. Tämän lisäksi *tiedottamista* varten on varattava lisäresursseja. Korkein hallinto-oikeus korostaa kuitenkin, että kielilain tarkoituksen tulee toteutua riippumatta tiedottamisen muodosta.

Porvoon käräjäoikeus toteaa ehdotettujen 21 ja 23 §:n, joiden seurauksena viranomaisen voi joutua antamaan laillisen käännöksen esim. tuomiosta, todennäköisesti johtavan tarpeeseen perustaa kielenkääntäjän virka käräjäoikeuteen.

Turun hallinto-oikeus kiinnittää huomiota käytännön kielitaidon ylläpitoa ja kehittämistä varten tarvittaviin virastojen resursseihin. Hallinto-oikeus toteaa myös käsittelyaikojen pitenevän, kun päätöksiä ja tiedotteita tehdään muulla kuin äidinkielellä.

Terveydenhuollon oikeusturvakeskus toteaa, että sen käsiteltäviin asioihin liittyvät olennaisena osana perusteelliset ja monisivuiset asiantuntijalausunnat. Terveydenhuollon oikeusturvakeskus toteaa ehdotuksesta aiheutuvan kustannusten lisääntymistä ja henkilöstövaikutuksia mm. henkilöstön kielitaidon parantamiseksi ja ylläpitämiseksi, kirjallisen aineiston kääntämistä varten, kaksikielisten tiedotteiden ja opasteiden laatimiseen ja tehtävien jakoon kielitaidon mukaan.

Länsi-Suomen lääninhallitus kiinnittää huomiota käännoستهävistä syntyvään paineeseen, kun ministeriöt ja keskushallinto eivät aina pysty antamaan tarvittavaa kielellistä palvelua. Haasteena oman palvelunsa suhteen Länsi-Suomen lääninhallitus pitää esim. kotisivujen kehittämistä ja ylläpitämistä.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta kiinnittää huomiota tulkkaus- ja käännospalvelujen järjestämisestä ja tulkkauslaitteiden hankinnasta seuraavista kustannusvaikutuksista.

Suomen kristillisdemokraatit ry kannattaa komitean ehdottaman viiden uuden kääntäjäviran perustamista arvioiden kuitenkin määrän olevan mahdollisesti riittämätön.

Suomen asianajajaliitto toteaa lain toteutumisen olevan mahdollinen vain, jos oikeusviranomaisille annetaan riittävät resurssit.

Suomalaisuuden liitto huomauttaa, ettei komitea ole arvioinut esityksen kustannuksia riittävästi. Liitto esittää, että esityksen pääpainon tulisi olla tulkkaus- ja käännospalvelujen parantamisella ja että henkilöstön kielikouluttamisen sijasta tulisi ohjata resursseja tulkkaus- ja käännoskustannusten kattamiseksi. Suomalaisuuden liitto esittää edelleen, ettei henkilöstön kielitaidon parantamisella voitaisi säästää tulkkaus- ja käännoskustannuksia. Suomalaisuuden liitto toteaa positiivisen erityiskohtelun osalta, etteivät ruotsinkieliset ole sorretti kielivähemmistö vaan *'komitean mietinnön* mukaan sortava ryhmä", joten oikeutus positiiviseen erityiskohteluun puuttuu.

Kielilainsäädännöstä tiedottaminen

Ympäristöministeriö huomauttaa, että uuden lain voimaantulosta tiedottamista varten tarvitaan yhteistä tiedotusmateriaalia eri hallinnonalojen käyttöön.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus toteaa, että viranomaisilla on tärkeä rooli kielellisten oikeuksien toteutumisessa ja niistä tiedottamisessa (esim. 10, 11 ja 32 §). Kotimaisten kielten tutkimuskeskus ehdottaa tämän vuoksi, että esimerkiksi oikeusministeriön ja opetusministeriön aloitteesta perustettaisiin työryhmä, jonka tehtävänä olisi konkreettisesti laatia ohjeistoa siitä, miten valtion ja sen virastojen ja liikelaitosten sekä kuntien johtoa ja henkilöstöä saadaan tietoisiksi tästä viranomaisen velvollisuudesta. Työryhmässä voitaisiin myös pohtia sitä, millaisia kokemuksia viranomaisten aktiivisuudesta on ja miten erilaiset yksiköt voisivat tässä asiassa hyödyntää toistensa kokemuksia.

TE-keskuksien ruotsinkielinen työryhmä esittää, että molemmista laeista ja niiden perusfilosofiasta tulisi laatia helppolukuisia opaskirjoja henkilöstöä varten.

Svenska lantbruksproducenternas centralförbund r.f. korostaa riittävän, yleisen kielilakia koskevan tiedottamisen ja riittävien resurssien varaamisen olevan keskeisessä asemassa kielilain toteutumisessa.

Valvonta ja sanktiot

Domkapitlet vid Borgå stift kannattaa viranomaisten oma-aloitteellisuuden periaatetta ja valvonta- ja seurantatoimintaa, mutta suhtautuu kriittisesti viranomaisten oman valvonnan tehokkuuteen kielilain tarkoituksen täyttämiseksi.

Myös *Suomen asianajajaliitto* huomauttaa, ettei lakiehdotus sisällä riittäviä takeita tavoitteiden toteuttamiseksi.

Finlandssvensk samlings ehdottaa sanktioita kielellisten velvollisuuksien noudattamatta jättämisestä ja toteaa, että vastuussa tulisi olla velvollisuuksista piittaamaton viranomaislainen, ei yksittäinen virkamies.

Ruotsinkielisten palvelujen varmistaminen

Työministeriössä toimii kaksi ruotsinkielisistä palveluista huolehtivaa työryhmää (Svenska koordinationsgruppen ja svenska utvecklingsgruppen). Tämän lisäksi ministeriössä on sekä ylitarkastajan että kääntäjän virka ruotsinkielisiä palveluja varten. Työministeriö toivoo, että oikeusministeriö keskustelisi koulutuksen tuottajien kanssa siitä, että tarjolla olisi tehokasta koulutusta ruotsiksi (vrt. EU-valmennuksen aikaan englantia ja ranska). Työministeriö ehdottaa myös, että oppimista voisi tehostaa virkakierron avulla ja virkamiesvaihdolla Ruotsin kanssa.

Paraisten käräjäoikeus ehdottaa kielituomioistuinten perustamista siten, että määrätyt käräjäoikeudet toimisivat hovioikeuspiireissä kielituomioistuinina (ks. lausunnon s. 8).

Mustasaaren käräjäoikeus pitää ruotsin kielen *alueellista* turvaamista tärkeänä, ts. että perinteisesti ruotsinkielisillä alueilla olisi mahdollista toimia äidinkielellä kaikissa viranomaisyhteyksissä. Käräjäoikeus toteaa edelleen, että toimivan oikeusturvan takaaminen ruotsin kielellä on mahdollista vain riittävän suuren ruotsia hallitsevan tuomarikunnan avulla. Koska ruotsia hallitsevista juristeista ei sinänsä ole pulaa, on keskityttävä tuomarinuran kiinnostavaksi tekemiseksi.

Etelä-Suomen lääninhallitus on vuonna 2001 perustanut ruotsinkielisten palvelujen verkoston, jossa on edustajia lääninhallituksen kaikista osastoista ja toimipisteistä, ja jonka tehtävänä on kehittää lääninhallituksen ruotsinkielisiä palveluja. Etelä-Suomen lääninhallitus toteaa, että laadukkaan ja virheettömän käännöstyön takaamiseksi olisi lääninhallituksen keskeinen terminologia koottava yhteen.

Länsi-Suomen lääninhallitus toteaa sillä olleen myönteisiä kokemuksia pohjoismaisesta virkamiesvaihdosta.

Helsingin kaupunki (sosiaalilautakunta) toteaa, että sosiaalitoimen palvelujen monimuotoisuus huomioon ottaen on ilmeisen mahdotonta taata kaikilla ammatillisen osaamisen alueilla täydellistä ruotsinkielistä osaamista ja tasapuolista palvelua suomenkielisten kanssa. Keskitetysti ohjatussa järjestelyssä ruotsinkielinen erityisosaaminen voidaan koota tiettyihin palvelupisteisiin, jolloin asiakkaat voivat valita käyttävätkö hieman etäämmällä olevaa ruotsinkielistä palvelua vai lähintä

palvelupistettä, jossa palvelua saa suomen kielellä. Keskitettynä hoidettu ruotsinkielinen palvelutarjonta on mahdollista toteuttaa vähemmillä resursseilla kuin hajautettuna.

Muuta

Sisäasiainministeriö toteaa, että esityksen perusteluissa (esim. s. 196) viitataan kuntien järjestyssääntöihin, mutta että vireillä olevan kuntalain muutoksen jälkeen kunnallisten järjestyssääntöjen antaminen ei enää olisi mahdollista.

Ahvenanmaan lääninhallitus toteaa, ettei lakiehdotuksesta ilmene, että viranomaisen paikalliskonttorin työkieli pitäisi olla sijaintipaikan enemmistön kieli myös silloin kun tämä on toinen kuin viranomaisen kieli.

Opetusministeriö kiinnittää huomiota mietinnön yleisperusteluihin, jossa opetusalaa koskevassa tarkastelussa ammattikorkeakoulut puuttuvat, ja esittää perusteluja näitä osin täydennettäväksi. Opetusministeriön näkemyksen mukaan taiteen perusopetusta ja vapaata sivistystyötä koskevat kokonaisuudet tulisi mietinnössä käsitellä opetus- ja sivistystointa käsittelevässä alaluvussa (s. 78 ff) eikä kulttuuritoimintaa ja liikuntaa käsittelevässä alaluvussa (s. 81-82). Opetusministeriö kiinnittää myös huomiota Svenska Finlands folkting –nimiseen järjestöön, jonka tehtävänä on edistää ruotsinkielisen väestön oikeuksien toteutumista ja sitä koskevan lainsäädännön uudistamiseen, joka tähän asti on kuulunut opetusministeriön hallinnonalalle. Viitaten kielilakiehdotuksen 36 §:ään opetusministeriö esittää harkittavaksi, että Suomen ruotsinkielistä väestöä edustavan järjestön toimintaan liittyvät viranomaistehtävät siirrettäisiin oikeusministeriölle.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että kielellisiä oikeuksia koskevat kantelut ovat pääasiassa koskeneet mahdollisuutta käyttää ruotsin kieltä viranomaisissa sekä puutteita viranomaisten ruotsinkielisessä palvelussa ja tiedotustoiminnassa. Ns. kielikanteluiden määrä on viime vuosina vaihdellut kymmenestä kahteenkymmeneen, eli alle 1 % kanteluiden kokonaismäärästä. Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että jotta tuomioistuin voisi turvautua ehdotuksen perustelujen esittämään kielelliseen avustajaan tulisi avustajan asema, tehtävät ja vastuu määritellä laissa. Edelleen oikeusasiamies toteaa, että lakiehdotukseen sisältyy ilmaisuja kuten ”joka välittömästi kohdistuu hänen perusoikeuksiinsa”, ”tarpeeton ottaen huomioon toiminnan laatu”, ”riittävässä laajuudessa”, ”oleellinen yksilölle”, ”oikeus ja etu”, jotka antavat viranomaiselle harkintavaltaa mutta edellyttävät, että lakia tulkitaan yksittäistapauksessa. Jo lain valmisteluvaiheessa olisi tärkeää kiinnittää huomiota ilmaisiin, jotka herättävät tulkinnan tarvetta, ja joko pyrkiä muotoilemaan yksiselitteisempiä ilmaisuja tai säännösten perusteluissa mahdollisimman tyhjentävästi käsittelemään ilmaisujen merkitystä.

Korkein oikeus toteaa, että koska hovioikeuslain 2 §:n mukaan hovioikeuksien tehtävänä on valvoa alaistensa tuomioistuinten toimintaa ja tarvittaessa ryhtyä toimenpiteisiin havaitsemiensa epäkohtien poistamiseksi, voitaisiin kielilainsäädännön noudattamista yleisten tuomioistuinten osalta edistää myös siten, että tässä valvonnassa kiinnitetään riittävästi huomiota kielellisiin oikeuksiin. Korkein oikeus toteaa edelleen, ettei ehdotetussa laissa eikä sen perusteluissa ole mainintaa asian käsittelykielen päätöstä koskevasta muutoksenhakumahdollisuudesta. Jatkovalmistelussa tulisi tämän

vuoksi selvittää, olisiko kielivalintaa koskevaan ratkaisuun mahdollista löytää sopivaa erillistä muutoksenhakumahdollisuutta, esimerkiksi kantelutyypistä muutoksenhakekeinoja, jolla olisi lyhyt määräaika ja joka näin ollen ei tarpeettomasti viivästyttäisi oikeudenkäyntiä.

Korkein hallinto-oikeus toteaa, että jatkovalmistelussa tulee pohdittavaksi lain sopeutuvuus nopeasti muuttuviin sekä *teknisiin* että muihin olosuhteisiin.

Helsingin hallinto-oikeus toteaa ruotsinkielisten asioiden osuuden kaikista vuonna 2000 saapuneista asioista olleen 3,2 prosenttia, ja että näin ollen on ilmeistä, että monet äidinkieltään ruotsinkieliset, mutta ainakin tyydyttävästi suomea osaavat, laativat muutoksenhakemuksensa hallinto-oikeudelle suomeksi. Helsingin hallinto-oikeus toteaa edelleen, että henkilöstön puutteellinen kielitaito on johtanut siihen, että ruotsinkielisten asioiden käsitteleminen hallinto-oikeudessa on keskimääräistä työläämpää. Puutteellisen kielitaidon seuraukset ilmenevät lähinnä epätarkoituksenmukaisina työjärjestelyinä ja ratkaisujen ruotsinkielisten asioiden jälkitöiden pitkittymisenä sekä vaikeuksina ruotsinkielisten asiakkaiden neuvonnassa ja muussa asiakaspalvelussa. Helsingin hallinto-oikeus arvioi, ettei nykyisistä ongelmista selvitä ilman tuntuvia kielitaitoon kohdistuvia panoksia sekä ainakin yhden uuden notaarin viran perustamista käännös- ja kielenkäännöstehtäviin ja yleensäkin kielelliseksi tukihenkilöksi. Helsingin hallinto-oikeuden koon ja väestöpohjan huomioon ottaen tällaisen sisäisen tukipalvelun järjestämistä voidaan hallinto-oikeuden näkemyksen mukaan pitää hyvin perusteltuna.

Vaasan hallinto-oikeus toteaa, että mietinnössä tuodaan useassa eri kohdassa lastensuojelulain huostaanottopäätökset, mutta että vastaavanlaisia henkilökohtaiseen vapautteen puuttuvia päätöksiä tehdään huomattavasti enemmän mielenterveysasioissa. Samanluonteisia päätöksiä tehdään myös päidehuoltolain ja kehitysvammaisten erityishuoltolain perusteella.

Loviisan käräjäoikeus huomauttaa, että *lautamiesten* kielitaitovaatimukset ovat komitean ehdotuksessa jääneet käsittelemättä, ja että oikeusturvan kannalta on perusteltua, että kaksikielisissä kunnissa lautamiehiä valittaessa turvataan molempien kotimaisten kielten edustus. Myös Suomalainen lakimiesyhdistys toteaa, että lautamiesten kielitaidosta huolehtiminen on tärkeää koska lautamiehillä on yksilöllinen äänioikeus. Lakimiesyhdistys toteaa, ettei käräjäoikeuslain 7 §:n edellyttämä kielijakauma useinkaan saavuteta.

Turun oikeusaputoimisto kertoo, että Turun kaupungissa on kerran kymmenessä vuodessa käynnistetty ruotsin kielen ”käyttämiskuuma”, jolloin toimistossa asioi tavanomaista enemmän ruotsinkielisiä testaamassa oikeusavustajien kielitaitoa.

Kirkkohallitus toteaa, että kirkkolaissa on vanhastaan viitattu kielilakiin, ja että tätä periaatetta on perusteltua jatkaa. Kirkkohallitus on tätä tarkoitusta varten 18.12.2001 asettanut työryhmän, valmistelemaan ehdotusta kirkkolain ja muiden kirkollisten säädösten tarkistamiseksi kielilakiehdotuksen johdosta. Aikataulullisesti kirkkohallitus pyrkii siihen, että kirkkolainsäädännön muutosesitykset voitaisiin käsitellä lainsäädäntöelimissä siten, että ne tulisivat voimaan samanaikaisesti kielilain kanssa. Kirkkohallitus toivoo työnsä oikeellisuuden varmistamiseksi, että oikeusministeriö pitäisi kirkkohallituksen ajan tasalla suunnitelmien kehittämisestä.

Ilmailulaitos ehdottaa, että oikeusministeriö vielä järjestäisi ennen lakiehdotuksen jatkovalmistelua kuulemistilaisuuksia, jotta ne organisaatiot, joiden toimintaan lainsäädäntöuudistus vaikuttaa, voivat lausua perustellummat ja yksityiskohtaisemmat käsityksensä lakiehdotuksesta.

Suomen Posti Oyj toteaa Postin osalta tilanteen olevan pahin niissä 79 asiamiespostissa, jotka sijaitsevat sellaisilla kaksikielisillä alueilla, joissa enemmistön kieli on suomi. Näissä toimipaikoissa yhteistyökumppani on usein vähittäiskauppias tai kioski, joilla ei ole ruotsin kielen taitoista henkilöstöä. Posti laskee palvelukanavissa kielikoulutustarpeen kohdistuvan noin 250 henkilöön, ja viikon mittaisen koulutusjakson kustannusten olevan vähintään viisi miljoonaa markkaa. Posti esittääkin, että uudelle kielilaille asetetut tavoitteet saavutettaisiin tehokkaammin, jos lain ehdottomuus ja velvollisuus muutettaisiin suositusten ja pyrkimysten luontaisiksi kilpailuilla markkinoilla toimivien valtioenemmistöisten yritysten osalta.

Länsi-Suomen lääninhallitus toteaa, että vuonna 1997 lääninhallintouudistuksen johtoryhmän rinnalla työskennelleen ruotsinkielisen palvelujen jaoston suositukset ovat pitkälti uuden kielilain tavoitteiden mukaisia ja ovat siten osaltaan antaneet lääninhallitukselle hyvät valmiudet vastata myös uuden kielilain vaatimuksiin. Länsi-Suomen lääninhallitus kiinnittää huomiota lääninhallitusasetuksen 13 §:n säännökseen ruotsinkielisen opetustoimen järjestämisestä.

Lapin lääninhallitus kiinnittää huomiota siihen, että mahdollisuus rekisteröidä vain yksi kieli äidinkieleksi on ongelmallinen ja johtaa ennen kaikkea kaksikielisissä perheissä sattumanvaraisiin päätöksiin; tilastotiedot eivät näin ollen anna täydellistä kuvaa kielellisestä todellisuudesta.

Houtskarın kunta huomauttaa, että viranomaisten on huolehdittava siitä, ettei *asian käsittely* viivästy sen vuoksi, että asiakirjat ovat ruotsin kielellä. Kunta korostaa myös vanhojen paikannimien merkitystä ja näiden käyttämistä meri- ja tiekartoissa ja kannattaa näin ollen komiteanmietinnön ehdotusta paikannimiä koskevaksi lainsäädännöksi.

TE-keskusten ruotsinkielinen työryhmä toteaa uuden kielilain ja uuden hallintolain luovan arvonormeja hyvää, asiakkaan näkökulmasta lähtevää palvelukulttuuria varten ja tämän puolestaan asettavan vaatimuksia johdolle.

Vasemmistoliitto huomauttaa, että lautamiesten kielitaitovaatimukset ovat komitean ehdotuksessa jääneet käsittelemättä, ja että oikeusturvan kannalta on perusteltua, että kaksikielisissä kunnissa lautamiehiä valittaessa turvataan molempien kotimaisten kielten edustus.

Vihreä liitto huomauttaa, että kun kieliasioista säädetään näyttävästi tulisi samalla esittää velvoitteita myös viranomaisten käyttämän kielen laadulle: viranomaisilta on kielestä riippumatta vaadittava avointa ja palveluhenkistä ymmärrettävää kielenkäyttöä.

Suomalaisuuden liitto kiinnittää huomiota siihen, etteivät suomalaiset voi esiintyä äidinkielellään yhteispohjoismaisissa tilaisuuksissa, jotka nauttivat julkisen vallan tukea (vrt. kielellinen palvelu vaatimuksena kaikessa valtion tukemassa toiminnassa).

4 NS. KIELITAITOLAKIEHDOTUSTA KOSKEVAT KANNANOTOT JA HUOMAUTUKSET

4.1 Keskeiset kannanotot

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa lain laajan soveltamisalan olevan perusteltu julkishallinnon rakennemuutoksen johdosta.

Valtiovarainministeriö huomauttaa, että kielitaitovaatimuksissa on EU:n myötä enenevässä määrin tarvetta painottaa englannin kielen hallintaa. Valtiovarainministeriön näkemyksen mukaan vaikuttaa epätodennäköiseltä, että rekrytoinnissa myös ruotsin kielen erinomaista hallintaa voitaisiin vaatia merkittävästi laajemmin.

Maa- ja metsätalousministeriö huomauttaa, että asetus valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain täytäntöönpanosta kumoutuu uuden lain voimaantullessa, ja että tilalle olisi valmisteltava uusi asetus siten, että se voidaan toimittaa eduskunnalle annettavan hallituksen esityksen yhteydessä.

Ympäristöministeriö kannattaa viranomaisten kielitaitovaatimusten uudistamista ja toteaa, että erityistä huomiota olisi kiinnitettävä virkamiesten käytännön kielitaitovaatimuksiin. Kotimaisten kielten taito tulisivin ympäristöministeriön näkemyksen mukaan ottaa huomioon esimerkiksi parhaillaan virastoissa valmisteilla olevissa uusissa palkkausjärjestelmissä. Ehdotetun lain nimikkeen osalta ympäristöministeriö toteaa, ettei ”julkinen palvelussuhde” ole ilmaisuna vakiintunut, ja ehdottaa tämän sijasta ilmaisua ”kielitaitovaatimukset julkisoikeudellisessa palvelussuhteessa” tai ”julkisyhteisön palveluksessa olevan henkilöstön kielitaitovaatimukset”.

Valtioneuvoston oikeuskansleri pitää erillisen lain säätämistä kielitaitovaatimuksista julkisissa tehtävissä asianmukaisena, koska ainoastaan kielitaitoisen henkilökunnan kautta voidaan käytännössä turvata kielellisten oikeuksien toteutuminen viranomaisten ja julkisyhteisöjen toiminnassa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että ehdotuksista puuttuvat yksityiskohtaiset säännösehdotukset virkamiesten kielitaitovaatimuksista, jotka on tarkoitus antaa asetuksella, mutta joiden sisältyminen ehdotukseen olisi helpottanut kokonaisuuden hahmottamista. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää välttämättömänä, että mainitut säädökset tarjoavat mahdollisuuden vaatia saman viranomaisen sisällä eri virkamiehiltä eritasoisia kielitaitoa. Näiden tavoitteiden saavuttaminen saattaa valtakunnansyyttäjänviraston näkemyksen mukaan edellyttää myös laintasoisen sääntelyn tarkentamista.

Vaasan käräjäoikeus huomauttaa, että lain muotoilut ovat jossakin määrin epämääräisiä ja ettei lain sinänsä hyvä tarkoitus näin ollen voi toteutua todellisuudessa.

Suomen Kuntaliitto toteaa kuntien kannalta olevan uutta, että julkisten palvelussuhteiden kielitaitovaatimuksista säädettäisiin lailla.

Kansaneläkelaitos toteaa, että huomattava osa toimihenkilöistä työskentelee asiakaspalvelussa, ja etteivät Kansaneläkelaitokset nykyiset resurssit mahdollista kaikkien kouluttamista niin, että asiakasneuvonta olisi jokaisen hoidettavissa molemmilla kielillä, suomeksi ja ruotsiksi. Kansaneläkelaitos pitää ehdotuksen tavoitteena olevaa joustomahdollisuutta, jonka mukaan kielitaitovaatimus voi olla erilainen eri tehtävissä, hyvänä ja välttämättömänä asiana, joka kuitenkin edellyttää töiden huolellista suunnittelua ja riittävää tiedottamista.

Svenska handelshögskolan toteaa, että kysymys kielitutkinnoista ja niiden yhteydestä ylioppilaskirjoituskieleen ja pro gradu- tai kypsyyskoekieleen on monisäikeinen ja vaikea. *Svenska handelshögskolan* korostaa tarvetta tarkastaa asiaa koskevat säännökset ja niiden noudattaminen sekä riittävän yliopistomaailman edustuksen tarvetta valtioneuvoston asetusten valmistelussa. *Svenska handelshögskolan* huomauttaa, että yliopistoille ajankohtainen ja vaikeasti ratkaistava kysymys on se, kuinka yliopistotutkijoiden ja -opettajien suomen ja ruotsin kielen taidon ylläpitämisen mahdollisuus mahdollisesti rajoittuu EY-oikeuden myötä.

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet toteaa, että vaikka laki sanamuotonsa mukaan vain osittain soveltuisi yliopistoihin, sillä tulisi kuitenkin viittaussäännöksen johdosta, joka sisältyy korkeakoulujen henkilöstön kielitaitovaatimuksista ja tehtävistä annettuun asetukseen (309/1993, muut. 463/1998) myös kokonaisuudessaan olemaan merkitystä myös yliopistoille. *Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet* pitää ehdotuksen mukaista joustavuutta myönteisenä huomauttaen kuitenkin, että on tärkeää varmistaa, ettei laajempi joustavuus johda kielitaitovaatimusten tosiasialliseen heikentymiseen.

Turun yliopisto pitää kannatettavana tavoitetta, että kielitaitovaatimus kohdistettaisiin viranomaiseen, ei yksittäiseen virkamieheen. Yliopiston mielestä olisi kuitenkin tärkeää, että uudistuksia suunniteltaessa ja toteutettaessa käytetään harkintaa, jossa *käytännön realiteetit* mm. koulutusresurssien ja kustannusvaikutusten osalta otetaan riittävästi huomioon.

Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada puoltaa ehdotusta, mutta toteaa kuitenkin, että kielellisen tasa-arvoisuuden käytännön todellisuus tuottanee ongelmia, kun kielilakiehdotus lähtee siitä, että viranomaisten on palveltava yleisöä myös vähemmistökielellä, mutta erinomaista kielitaitoa vaaditaan ainoastaan enemmistökielessä. Ammattikorkeakoulu kiinnittää myös huomiota oikeudenmukaisuuteen suomenruotsalaisten kannalta, koska heiltä vaadittaisiin suomen kielen erinomaista hallitsemista sellaisissa kunnissa ja sellaisilla virka-alueilla, joiden enemmistökieli on suomi, mutta jotka kuitenkin ovat monen ruotsinkielisten kotikuntia. Arcadan arvion mukaan tämä voi johtaa siihen, että julkinen sektori menettää osan potentiaalisesta ruotsinkielisestä henkilöstöstään. Arcada esittää tämän vuoksi, että ns. pieneen kielikokeeseen mahdollisesti liittyvät ongelmat ja kysymys mahdollisista ruotsinkielisille varatuista kiintiöistä julkisella sektorilla tulisi selvittää.

Lounais-Suomen ympäristökeskus toteaa, ettei ole riittävää, että vain ”avainasemassa” olevien virkamiesten kielitaitoa parannetaan, vaan että hallinnon henkilöstön kielitaitoa on mm. kielikoulutusta järjestämällä parannettava *kaikilla tehtävätasoilla*.

Länsi-Suomen ympäristökeskus toteaa, että esityksessä henkilöstön käytännön kielitaidolle asetettavat vaatimukset ovat sitä luokkaa, että niiden toteuttamisen voidaan arvioida aiheuttavan ympäristökeskukselle sekä organisatorisia että henkilöstöpoliittisia ongelmia. Länsi-Suomen ympäristökeskus huomauttaa myös, etteivät esityksessä kaavailut työnjohdolliset järjestelyt kovin helposti ole toteutettavissa ympäristökeskuksen kaltaisessa asiantuntijaorganisaatiossa, jossa tietyn erityisalueen osaaminen saattaa olla jopa vain yhden tai kahden virkamiehen harteilla. Ympäristökeskus toteaa lopuksi lain suunnitellun voimaantuloajankohdan mahdollisesti olevan kohtuuttoman lähellä niiden virkamiesten kannalta, joiden käytännön kielitaito ei ole ehdotetun lainsäädännön edellyttämää tasoa.

Helsingin kaupunki (henkilöstöosasto) toteaa, että ehdotus uudeksi kielilaiksi ja siihen liittyvä ehdotus laiksi henkilöstön kielitaitovaatimuksista julkisissa palvelusuhteissa tuntuvat selkeiltä ja nykyaikaa vastaavilta. Helsingin kaupunki (henkilöstöosasto) toteaa, että Helsingin kaupunki noudattaa kaupunginvaltuuston 6.10.1976 vahvistamaa Helsingin kaupungin viranhaltijain ja toimihenkilöiden kielitaitosääntöä. Kielilakikomitean mietinnön tiivistelmässä on todettu, että kuntien ja kuntayhtymien henkilöstön kielitaitovaatimukset vahvistettaisiin kunnallisissa virkasäännöissä. Koska virkasäännön määräykset eivät sellaisenaan koske työntekijöitä, tulisi viimeksi mainittuja koskevista kielitaitovaatimuksista päättää kunnissa ja kuntayhtymissä erikseen. Helsingin kaupungin henkilöstöosaston näkemyksen mukaan yhteinen kielitaitosääntö tai vastaava olisi edelleen käyttökelpoinen sekä viranhaltijoita että työntekijöitä koskevat väline.

Helsingin kaupunki (sosiaalilautakunta) toteaa, että sosiaalipalvelujen antaminen asiakkaan omalla kielellä ei ole ongelmallista yksinkertaisissa ja selkeissä asioissa, mutta ei esimerkiksi vaikeissa lastensuojeluasioissa. Näissä ei riitä, että työntekijällä on kielitaitovaatimusten mukainen kielitaito, sillä asioiden hoito edellyttäisi ns. tunnekielen tasoista kielen hallintaa. Sosiaalilautakunta on hyväksynyt raportissa ”Ruotsinkieliset palvelut sosiaalivirastoissa” esitetyt suuntaviivat palvelujen jatkokehittämistyön pohjaksi. Kehittämissuunnaksi hyväksyttiin keskitetty täyden palvelun toimistomalli.

Vaasan kaupunki toteaa olevan myönteistä, että ehdotettu laki jättäisi edelleen kaupungin oman säännösten ja päätöksenteon varaan varsin suuren osan kielitaitovaatimusten määrittämisestä antaen samalla riittävät puitteet päätöksenteolle.

Loviisan kaupunki pitää onnistuneena ehdotusta, jonka mukaan kunnalla olisi mahdollisuus itse päättää kieli asioiden järjestämisestä perustuslaista johdatettavat periaatteet huomioiden.

Lohjan ja Turun kaupunki katsovat, että henkilöstön kielitaitovaatimukseen liittyvien kaupunkityönantajan menettelyjen selkeyttäminen lakiehdotuksessa mainitulla tavalla on paikallaan. Kunnille on Lohjan ja Turun kaupungin näkemyksen mukaan kielitaidon osalta jätetty riittävästi harkintavaltaa toteuttamistavan suhteen.

Svenska folkpartiet i Finland rp. kannattaa lakiehdotusta ja korostaa jatkovalmistelun osalta lain nojalla annettavien asetusten merkitystä. Svenska folkpartiet i Finland rp. edellyttää selkeitä säännöksiä kielitaitovaatimuksista, kielitutkinnoista ja kielikokeista.

Myös Svenska Finlands Folkting kannattaa lakiehdotusta ja korostaa jatkovalmistelun osalta lain nojalla annettavien asetusten merkitystä. Folktinget edellyttää selkeitä säännöksiä kielitaitovaatimuksista, kielitutkinnoista ja kielikokeista. Svenska Finlands Folkting toteaa tärkeää olevan ennen kaikkea sen, että julkisissa palvelussuhteissa olevien henkilöiden kielitaito on riittävä suhteessa niihin työtehtäviin, joissa kielitaitoa todella tarvitaan. Tämän varmistamiseksi ovat lain nojalla annettavat valtioneuvoston asetukset ensisijaisen tärkeitä. Svenska Finlands Folkting vaatii, että asetustasolla annetaan selkeät säännökset kielitaitovaatimuksista, kielitutkinnoista ja kielikokeista. Folktinget toivoo, että heidän edustajansa valitaan asetusta valmistelevaan työryhmään.

Finlandssvensk samlings toteaa lailla olevan ratkaiseva merkitys kielilain tehokkuuden turvaamiseksi. Järjestön näkemyksen mukaan julkisissa palvelussuhteissa olevan henkilöstön tulisi siksi ennen viran täyttöä todistaa kielitaitonsa, eikä ainoastaan nojautua vanhoihin kielitodistuksiin.

4.2 Yksityiskohtaiset huomautukset

1 luku Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Tässä laissa säädetään valtion, kuntien ja kuntayhtymien sekä itsenäisten julkisoikeudellisten laitosten virkamiehiltä ja muulta henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta.

Yliopistoihin, korkeakouluihin ja muihin oppilaitoksiin sovelletaan, mitä 1 ja 2 luvussa säädetään. Muutoin niiden henkilöstöä koskevista kielitaitovaatimuksista säädetään erikseen.

Evankelis-luterilaisen kirkon henkilöstön kielitaitovaatimuksista säädetään kirkkolassa (1054/1993).

Oikeusministeriön yleinen osasto huomauttaa, että säännös jättää epäselväksi lain soveltuvuuden Suomen Akatemiaan, taidetoimikuntiin, tutkimuslaitoksiin ja niiden henkilöstöön. Yleinen osasto oudoksuu sitä, että erivapaussäännös (7 §) soveltuu yliopistoihin, korkeakouluihin ja muihin oppilaitoksiin, ja kysyy, onko viittaus ortodoksiseen kirkkokuntaan jätetty tarkoituksella pykälästä. Myös julkisoikeudellisten yhdistysten osalta säännöstä tulisi osaston näkemyksen mukaan tarkentaa.

Ilmailulaitos toteaa, että sen palveluksessa liiketoimintaan liittyvissä tehtävissä on myös virkasuhteessa olevia henkilöitä, joilta ruotsin kielen osaamisen edellyttäminen on Ilmailulaitoksen näkemyksen mukaan tarpeetonta. Ilmailulaitos katsookin, että ehdotetun lain soveltamisala on epäselvä ja että sitä olisi selkiytettävä jättämällä valtion liikelaitokset soveltamisalan ulkopuolelle.

2 §

Henkilöstön kielitaidosta huolehtiminen

Viranomaisen on koulutusta järjestämällä ja muilla henkilöstöpoliittisilla toimilla huolehdittava siitä, että sen henkilöstöllä on tehtäviensä sekä kielilain (/) ja muiden lakien säännösten soveltamisen vaatima kielitaito.

Oikeusministeriön yleinen osasto huomauttaa, että 2 luku koskee myös muita kieliä kuin suomea ja ruotsia ja kiinnittää huomiota perustelujen (mietinnön s. 208) epä johdonmukaisuuteen.

Työministeriö pitää hyvänä esitystä, jonka mukaan vastuu kielitaidosta olisi johdolla.

Hallinnon kehittämiskeskus (HAUS) huomauttaa ehdotuksen edellyttävän, että erityisesti viranomaisten johdon on kiinnitettävä huomiota kielitaidon tärkeyteen *tiedottamalla* lain edellyttämistä viranomaisten kielellisistä velvollisuuksista. HAUS on valmis osaltaan edistämään lainsäädännön toteutumista esim. ajankohtaiskoulutuksen ja kielikoulutuksen kautta.

Vantaan käräjäoikeus pitää tärkeänä, että erityisesti suomenkielisille tuomareille taataan tosiasiallisesti riittävät mahdollisuudet ruotsin kielen opiskeluun niin, että he voivat toimia tuomareina myös ruotsinkielisissä asioissa. Koulutuksen tulisi voida tapahtua virkatyönä, ja myös mahdollisuus kielitaidon jatkuva ylläpitoon olisi taattava.

Itä-Suomen lääninhallitus toteaa kielitaidon olevan ehdoton laatukriteeri monissa julkishallinnon tehtävissä, ja esittää tämän vuoksi, että työnantajan pitäisi paitsi järjestää kielikoulutusta, myös tukea omaehtoista kouluttautumista taloudellisesti ja siten, että tällaiseen koulutukseen olisi mahdollista käyttää työaika.

Helsingin kaupunki (terveyslautakunta) puoltaa ehdotusta.

Turun kaupunki toteaa, että henkilöstön kielitaidosta määrätään Turun kaupungin kielitaitosäännössä, ja että lakiehdotuksen periaatteiden ja mainitun kielitaitosäännön ero on se, että säädösehdotuksen mukaan kunnan on huolehdittava jatkuvasti henkilöstön kielitaidosta mm. koulutuksella, kun taas Turun kaupungin kielitaitosääntö painottuu henkilöstön ottamistilanteeseen ja asetettaviin kelpoisuusehtoihin, vaikka kielitaitosäännön mukaan myös edellytetään kyky antaa palvelua molemmilla kansalliskielillä. *Lohjan kaupunki* yhtyy Turun kaupungin lausumaan todeten, että kielitaidosta huolehtimisen velvoite toteutuu kaupungin hallintosäännössä jo nykyisin.

Kansallinen kokoomus rp. pitää tärkeänä, että viranomaiset aiempaa paremmin huolehtivat siitä, että virkamiehet myös ylläpitävät kerran hankittua kielitaitoa.

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet puoltaa ehdotusta.

2 luku Kielitaitovaatimusten asettaminen ja kielitaidon huomioon ottaminen henkilöstöä palvelukseen otettaessa

3 §

Kielitaitovaatimuksista ilmoittaminen

Edellä 1 §:ssä tarkoitetuilta virkamiehiltä ja muulta henkilöstöltä vaadittava kielitaito on vahvistettava ennen kuin virka tai muu palvelussuhde julistetaan haettavaksi tai avoimeksi. Kielitaitovaatimukset on ilmoitettava, kun virka tai muu palvelussuhde julistetaan haettavaksi tai avoimeksi.

Suomen Kuntaliitto kiinnittää huomiota siihen, että kielitaitovaatimukset tulevat harkittaviksi käytännössä lähinnä vain kaksikielisissä kunnissa ja viranomaisissa, vaikka ehdotettu laki näyttäisikin koskevan henkilöstöä myös yksikielisissä kunnissa, joita on Suomessa ylivoimainen enemmistö. Kuntaliiton arvion mukaan lain soveltamisala on tältä osin liian laaja ja ehdotettu sääntely aiheuttaisi tarpeetonta vaivannäköä. Kuntaliitto ehdottaa tämän vuoksi, että 2 luku rajattaisiin koskemaan vain kaksikielisiä kuntia ja kaksikielisiä viranomaisia.

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet puoltaa ehdotusta ja toteaa, että kielitaitovaatimuksista ilmoittamisella olisi symboliarvoa, sillä se asettaisi kielitaidon samaan asemaan kuin muut kelpoisuusvaatimukset.

Suomalainen lakimiesyhdistys toteaa ehdotuksen olevan erittäin tärkeä, sillä kielitaitovaatimuksia muuttamalla kesken hakumenettelyn voitaisiin epäasiallisella tavalla eliminoida ”ei-toivottu” hakija.

4 §

Kielitaitovaatimusten vahvistamistapa

Valtion virkamiehiltä ja muulta henkilöstöltä vaadittavasta suomen ja ruotsin kielen taidosta säädetään lailla tai valtioneuvoston asetuksella taikka määrätään nimittävän viranomaisen päätöksellä siten kuin 13 §:ssä säädetään. Itsenäiset julkisoikeudelliset laitokset vahvistavat henkilöstönsä kielitaitovaatimukset, jollei niistä ole erikseen säädetty.

Kuntien ja kuntayhtymien henkilöstön kielitaitovaatimukset vahvistetaan kuntalain (365/1995) mukaisessa järjestyksessä, jollei lailla muuta säädetä.

Saamen kielen taidon vaatimisesta säädetään saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annetussa laissa (516/1991). Muun kuin suomen, ruotsin ja saamen kielen taidon vaatimisesta päättää nimittävä viranomainen, jollei erikseen toisin säädetä laissa tai valtioneuvoston asetuksessa.

Oikeusministeriön yleinen osasto huomauttaa, että 3 momentin ”vaatimus” -sana voitaisiin korvata kielitaitovaatimuksella.

Sisäasiainministeriö huomauttaa 2 momenttiin viitaten, että oppilaitosten rehtorien ja opettajien kielitaitovaatimuksista säädetään myös kuntien ja kuntayhtymien osalta opetustoimen erityislakeihin sisältyvien valtuutussäännösten mukaan asetuksella, kun taas ehdotetusta 2 momentista voi saada käsityksen, että kuntien ja kuntayhtymien henkilöstön kielitaitovaatimuksista tulisi aina säätää lailla jollei asiaa haluta jättää kunnan johtosäännön varaan. Sisäasiainministeriö esittää siksi harkittavaksi, että lailla säätämisen vaatimus jätettäisiin pois 2 momentista ja sääntelytaso jätettäisiin perustuslain yleisten asetuksen antamista ja lainsäädäntövallan siirtämistä koskevien säännösten varaan tai, vaihtoehtoisesti, että 2 momentissa todettaisiin, että kuntien ja kuntayhtymien henkilöstön kielitaitovaatimuksista olisi mahdollista säätää lailla tai laissa olevan asetuksenantovaltuuden nojalla asetuksella.

Kunnallinen työmarkkinalaitos toteaa, että perustelujen mukaan muista kuin lailla säädetyistä kuntien henkilöstön kielitaitovaatimuksista säädettäisiin kuten nykyisinkin kunnan virkasäännössä, joka on kunnallinen johtosääntö.

Lapin lääninhallitus pitää viittausta saamen kielen käyttämisestä viranomaisissa annettuun lakiin hyvänä ja selkeänä ratkaisuna.

5 §

Kielitaidon varmistaminen palvelukseen otettaessa

Viranomaisen ottaessa henkilöstöä palvelukseensa sen on varmistettava, että palvelukseen otettavalla on työtehtävien edellyttämä kielitaito.

Kielitaito osoitetaan todistuksella opintojen yhteydessä saavutetusta kielitaidosta, erillisellä kielitodistuksella tai muulla asianmukaisella tavalla.

Oikeusministeriön yleinen osasto toteaa, että pykälää voisi selventää siten, että siitä kävisi ilmi, että pykälän ilmaisu ”muu asianmukainen tapa” koskee lähinnä ulkomaalaisia. Edelleen yleinen osasto toteaa, että jos hakijan kielitodistus on vanha eikä viranomaisen voi muulla tavalla varmistua hakijan kielitaidosta, on tämän kielitaidon osalta katsottava olevan muodollista kielitaitoa vailla.

Vaasan hovioikeus puoltaa ehdotusta viranomaisen velvollisuudesta varmistaa palvelukseen otettavan henkilön kielitaito.

6 §

Hakuajan jälkeen jätettävä todistus kielitaidosta

Jos viran tai muun palvelussuhteen hakija on jättänyt hakemukseen liitettäväksi tarkoitetun kielitaidosta vaadittavan todistuksen vasta hakuajan päätyttyä, hakemus on siitä huolimatta otettava huomioon edellyttäen, että nimitysasian käsittely ei tästä syystä viivästy.

Oikeusministeriön yleinen osasto huomauttaa, ettei pykälästä ilmene, että kielitodistuksen voi myös *hankkia* vielä hakuajan päätyttyä, ellei tästä seuraa viivästyä.

Opetusministeriö pitää hyvänä, että julkisen alan virkamiesten ja henkilöstön kielitaitoa koskevat säännökset on tarkoitus saattaa ajan tasalle. Koska uuden lainsäädännön voimaansaattamisesta seuraa, että opetusministeriön toimialalle kuuluva suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta annettu asetus (442/1987) kumoutuu, tulee opetusministeriön näkemyksen mukaan asettaa työryhmä tämän uuden asetuksen sisällön pohtimiseksi ja asetusluonnoksen valmistelemiseksi.

Sisäasiainministeriö toteaa, että ehdotettu pykälä perustelujensa mukaan vastaisi nykyistä menettelyä, mutta että se kuitenkin poikkeaisi voimassa olevasta valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain 5 a §:stä. Ehdotettu säädös tulisi 5 a §:stä poiketen sovellettavaksi myös kunnissa ja kuntayhtymissä ja voimassa olevassa laista poiketen uuden lain lähtökohtainen edellytys olisi, että kielitaidon osoittava tutkinto olisi suoritettu ennen hakuajan umpeutumista.

Suomen Kuntaliitto puolestaan huomauttaa, että kunnallishallinnossa on perinteisesti katsottu, että viran kelpoisuusehdot on täytettävä hakuajan päättyessä. Ehdotettu 6 § voisi tältä osin aiheuttaa tulkintavaikeuksia vaikka nykytilannetta ei perustelujen mukaan pyritäkään muuttamaan. Kuntaliitto katsoo kuitenkin, että voi olla perusteltua asettaa kielitodistuksen hankkiminen eri asemaan kuin muut kelpoisuusehdot, mutta että ainakin perusteluja olisi täsmennettävä. *Kunnallinen työmarkkinalaitos* yhtyy Suomen Kuntaliiton kantoihin ehdottaen säännöksen poistamista harkittavaksi.

Kansaneläkelaitos huomauttaa, onko kielitodistus useinkaan riittävä todiste käytännön osaamisesta varsinkin oman alan sanastoa ajatellen, ja kysyy, tulisiko olla jopa alakohtaisesti annettavia kielitodistuksia, joilla osaaminen osoitettaisiin.

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet huomauttaa ehdotuksen tarkoituksen jäävän epäselväksi, sillä jos tarkoitus on ensisijassa antaa mahdollisuus hakemuksen täydentämiseen, on tämä mahdollista jo hallintomenettelylain 9 §:n nojalla. Korkeakoulu toteaa myös, ettei pykäläehdotus kuntien osalta vastaa nykytilannetta, vaikka yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan näin. Korkeakoulu huomauttaa, että jos säännösehdotuksen tarkoituksena kuitenkin on mahdollistaa kielitaidon osoittaminen vasta viranhakuajan umpeuduttua, on jo nykytilanne yliopistojen osalta epätyytyttävä, sillä se on omiaan pitkittämään jo ennestään pitkiä virantäyttöprosesseja. Korkeakoulun näkemyksen mukaan olisi

selkeämpää, että viranhakijan edellytetään hakuajan umpeutuessa täyttävän kielitaitovaatimukset samoin kuin muut kelpoisuusvaatimukset.

Helsingin kaupunki (sosiaalilautakunta) huomauttaa, että pykälässä tulisi ilmaista täsmällisesti, onko kielitodistuksen oltava päivätty ennen hakuajan päättymistä.

7 §

Erivapaus

Valtioneuvosto voi erityisestä syystä myöntää erivapauden valtion virkaan tai muuhun palvelussuhteeseen vaadittavasta kielitaidosta. Kunnallisen virka- tai työsuhteen kielitaitovaatimuksista kunta voi erityisestä syystä myöntää erivapauden.

Valtioneuvoston kanslia toteaa, että valtioneuvoston yleisistunto olisi erivapausasioiden päätöksentekoasteena erittäin korkea, ja pitää valtioneuvoston ohjesäännön 6 §:n 3 kohdan säädöstä (ministeriön päätös erivapausasioissa) riittävänä myös kielitaitoa koskeissa erivapausasioissa.

Oikeusministeriön yleinen osasto huomauttaa, että säännös lienee tarkoitettu koskemaan myös *kuntayhtymien* virkoja ja palvelussuhteita, mikä ei ilmene pykälästä.

Sisäasiainministeriö huomauttaa, ettei voimassa oleva lainsäädäntö tunne kunnan päätösvallassa olevaa erivapausmenettelyä ja ettei ehdotusta ole perusteltu riittävästi. Ministeriö esittääkin harkittavaksi, ettei tällaista säännöstä sisällytettäisi lakiin, sillä erivapausinstituutio voitaisiin kunnissa korvata kunnalle säädetyllä mahdollisuudella yksittäistapauksessa poiketa säädetyistä tai kunnan itse päättämistä kielitaitovaatimuksista. Kielilaissa olisi kuitenkin tässä tapauksessa määriteltävä perusteet jotka oikeuttaisivat kunnan poikkeamaan kielitaitovaatimuksista.

Työministeriö kiinnittää huomiota maahanmuuttajien lisääntyvään määrään ja kielitaitovaatimusten merkitykseen heidän työllistämisessään ja pitää erivapaussäännöstä tästä syystä tarkoituksenmukaisena.

Joensuun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunta huomauttaa kriittisesti, että kansalaisten yhdenvertaisuus vaarantuu, jos erivapausmenettely ulotetaan yksittäisten kuntien tasolle.

Suomalaisuuden liitto huomauttaa, että erivapauksien myöntäminen tulisi siirtää ministeriöille tai niitäkin alemmalle virastotasolle.

3 luku Suomen ja ruotsin kielen tutkinnot

8 §

Valtionhallinnon kielitutkinnot

Valtionhallinnon kielitutkinnot ovat:

- 1) tutkinto, joka koskee *suomen tai ruotsin kielen erinomaista hallitsemista*,
 - 2) tutkinto, joka koskee *suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa*,
 - 3) tutkinto, joka koskee *suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa*,
 - 4) tutkinto, joka koskee *kykyä ymmärtää suomen tai ruotsin kieltä*.
- Kielitutkintojen sisällöstä ja annettavista arvosanoista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Oikeusministeriön yleinen osasto ehdottaa 2 momenttiin lisäystä ”tarpeellisin osin”, jolloin kielitutkintojen sisältöä voitaisiin joustavasti kehittää myös alemmantasoisilla säännöksillä.

Pääesikunta toteaa, että kielitaitovaatimuksia tarkisteltaessa olisi otettava huomioon kielilakiehdotuksen 29 §:n 2 momentti, joka luo jokaiselle oikeuden asioidessaan sotilasviranomaisissa käyttää omaa kieltään omassa asiassaan. Sotilasviranomaisen tulee edellä mainituista kielitaitovaatimuksista erillään varmistaa, että niiltä löytyvät tarvittavat kielelliset valmiudet palvella kansalaisia näiden omalla kielellä.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu toteaa 2 momenttiin viitaten, että nykyisen, suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta annetun asetuksen (442/1987) 6 §:n sääntely vaadittavan kielitaidon sisällöstä on riittämätön.

Turun yliopisto, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Uudenmaan ruotsinkielinen ammattikorkeakoulu Arcada ja Suomalaisuuden liitto kannattavat termiä ”erinomainen kielitaito” huomattavasti nykyistä ilmaisua parempana.

Joensuun yliopiston kielikeskus pitäisi kielipedagogisesti perustellumpana määritellä virkamiehiltä vaadittava kielitaito tasokuvauksittain, kuten yleisissä kielitutkinnoissa. Kielikeskus huomauttaa, että sanalla ”hallitseminen” on täydellisyyden merkitys ja ehdottaa 1)-kohdassa tarkoitettulle tutkinnolle nimeä ”suomen tai ruotsin kielen erinomainen taito”.

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet puoltaa ehdotusta todeten kuitenkin, että kielitaitovaatimuksen nimikkeen muuttaminen ”täydellisestä hallinnasta” ”erinomaiseksi hallinnaksi” aiheuttaisi korkeakoulujen kelpoisuusvaatimusten tarkastamistarpeen.

Turun kaupunki kiinnittää huomiota siihen, että nykyisen kielilain nojalla annettujen asetusten, ennen kaikkea suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta annetun asetuksen (442/1987), johon Turun kielitaitosäännössä on viittaus, soveltaminen on usein osoittautunut ongelmalliseksi. Turun kaupunki esittää tämän vuoksi, että kumottavien asetusten sijalle laadittavien uusien asetusten sisältöön tulisi kiinnittää huomiota muun muassa kielitaidon osoittamistapojen määrittelysuhteen.

Suomalainen lakimiesyhdistys huomauttaa, ettei kielen ”erinomainen hallitseminen” ole sama asia kuin ”täydellinen hallitseminen”, vaan että ruotsin tai suomen kielen erinomaiseen hallitsemiseen voidaan katsoa riittävän heikomman kielitaidon kuin kielen täydelliseen hallitsemiseen. Esimerkiksi ruotsinkielisessä tuomiokunnassa tuomarina tuskin voi toimia henkilö, joka osaa vain ”erinomaisesti” ruotsia. Lakimiesyhdistys esittääkin säädöstermiä harkittavaksi uudelleen, eteenkin kun se käytännössä helposti sekoitettaneen yleisessä käytössä olevaan termiin ”vieraan kielen erinomainen hallinta”, joka ei tasoltaan vastaa nykyisen säännösten mukaista ruotsin ja suomen kielen täydellistä hallintaa.

9 §

Yleisten kielitutkintojen rinnastaminen valtionhallinnon kielitutkintoihin

Valtioneuvoston asetuksella säädetään siitä, miten yleisistä kielitutkinnoista annetussa laissa (668/1994) tarkoitetut tutkinnot rinnastetaan 8 §:ssä tarkoitettuihin valtionhallinnon kielitutkintoihin.

Oikeusministeriön yleinen osasto pitää rinnastamista perusteltuna.

Joensuun yliopiston kielikeskus ja *Kymenlaakson ammattikorkeakoulu* pitävät rinnastamista ongelmallisena, mm. sillä sisällöltään ja vaatimustasoltaan erilaisten tutkintojen hyväksyminen samaan tarkoitukseen olisi ristiriidassa yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa. *Vaasan kaupunki* puolestaan lausuu, että rinnastamisenettä poistaisi virkojen ja toimien täyttöihin liittyneen ongelman.

Hallinnon kehittämiskeskus (HAUS) ilmoittaa jo järjestävänsä yleiseen kielitutkintoon valmentavaa koulutusta ja olevansa jatkossa kiinnostunut järjestämään myös valtionhallinnon kielitutkintoja.

Kansaneläkelaitos pitää ehdotusta rinnastamismahdollisuudesta hyvänä sellaisissa tehtävissä, joissa ei vaadita erityissanaston osaamista.

Vaasan kaupunki pitää selkeänä parannuksena sitä, että lakiin tai asetukseen sisällytetään säännökset siitä, miten kielitutkinnot rinnastetaan toisiinsa, koska tämä tulee poistamaan yhden virkojen ja toimien täyttöihin viime vuosina liittyneen ongelman.

10 §

Kielitutkinnon suorittaminen tai korvaaminen muulla koulutuksella

Valtionhallinnon kielitutkintojen suorittamisesta joko erikseen tai muun tutkinnon yhteydessä sekä tutkintolautakunnista ja kielitodistuksista säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää myös siitä, miten valtionhallinnon kielitutkinto voidaan korvata koulutuksella tai muulla tavalla saavutetulla kielitaidolla.

Kotimaisten kielten tutkimuskeskus esittää, että yleisten kielitutkintojen ja muiden kielitaitoa arvioivien korvaavien tutkintojen suorittamista koskeva asetusta laadittaisiin mahdollisimman pian ja että se olisi luonteeltaan sellainen, että se selventäisi nykyistä, varsin kirjavaa tutkintojärjestelmää.

4 luku Valtion henkilöstöltä vaadittava suomen ja ruotsin kielen taito

11 §

Yleiset kielitaitovaatimukset

Valtion henkilöstöltä on vaadittava sellaista suomen ja ruotsin kielen taitoa, jota viranomaisen tehtävien asianmukainen hoitaminen edellyttää.

Viranomaiset voivat jakaa työtehtäviä eri henkilöiden suoritettaviksi siten, että kutakin virkaa tai tehtävää hoitavan kielitaitovaatimukset voidaan suhteuttaa hänen tosiallisia tehtäviä vastaaviksi.

Paraisten käräjäoikeus huomauttaa, ettei pykälässä aseteta minkäänlaisia kielitaitovaatimuksia ja ettei perustuslain 17 §:n toteutumiselle näin ollen ole takeita. Käräjäoikeus toteaa myös, että perusteluissa mainitaan erikielisten yksikköjen muodostamismahdollisuus, mutta ettei välttämättömiä kielilisiä mainita tässä yhteydessä.

12 §

Loppututkinnon suorittamista koskevat virat

Jollei muussa laissa taikka valtioneuvoston asetuksessa toisin säädetä, valtion virkaan, johon vaaditaan yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettu loppututkinto, on edellytettävä viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista hallitsemista sekä toisen kielen suullista ja kirjallista taitoa. Jos viranomaisen kielilain mukaan on yksikielinen, edellytetään viranomaisen kielen erinomaista hallitsemista sekä kykyä ymmärtää toista kieltä.

Oikeusministeriön yleinen osasto ja ympäristöministeriö ehdottavat ”loppututkinto”-sanana korvaamista ”korkeakoulututkinto”-sanalla. Myös *Helsingin yliopisto, Åbo Akademi* ja *pääesikunta* kiinnittävät huomiota termien ongelmallisuuteen, sillä lain tarkoittamaksi loppututkinnoksi voitaneen tulkita myös alempi korkeakoulututkinto.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto esittää, että perusteluihin tulisi selvyuden vuoksi lisätä maininta siitä, että säännös koskee vain virkoja, joihin lain tai asetuksen tasolla on kelpoisuusvaatimukseksi säädetty korkeakoulututkinnon suorittaminen ja että säännös tarkoittaa vain niitä virkoja, joihin korkeakoulututkinto on yksinomaisena kelpoisuusvaatimuksena.

Ympäristöministeriö kiinnittää huomiota siihen, että nykyisin on tavallista, ettei muodollisia kielitaitovaatimuksia aseteta, joten sanamuoto "... valtionvirkaan, johon vaaditaan..." on tältä osin ongelmallinen.

Puolustusministeriö huomauttaa, että yhtäältä pykälän säännöksen, jonka mukaan valtion virkaan, johon vaaditaan yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritettu loppututkinto, pääsääntöisesti edellytetään viranomaisen virka-alueen väestön enemmistön kielen erinomaista hallitsemista sekä toisen kielen suullista ja kirjallista taitoa, ja toisaalta säännöksen, jonka mukaan yksikielisessä viranomaisessa edellytetään viranomaisen kielen erinomaista hallitsemista ja kykyä ymmärtää toista kieltä, soveltuvuus puolustusvoimiin aiheuttaa tulkinnanvaraisuutta, koska kielilain säännökset näiden viranomaisten kielellisen aseman suhteen eivät ole yksiselitteisiä. Puolustusministeriö toteaa myös, että säännös merkitsisi kielitaitovaatimusten korottamista upseerien osalta, jos pääsäännön katsotaan soveltuvan puolustusvoimiin, kun taas lähempänä nykytilaa olisi pykälän soveltaminen sen tulkintavaihtoehdon mukaan, että sotilasviranomaiset katsottaisiin yksikielisiksi.

Vantaan käräjäoikeus toteaa, että säännös on omiaan turvaamaan kaksikielisissä tuomioistuimissa kummankin kansalliskielen riittävän taidon. Käräjäoikeus korostaa kuitenkin, ettei juttujen jako tuomioistuimissa kielitaidon perusteella saisi olla ensisijainen jakoperuste.

Uudenmaan prikaati toteaa, että ehdotuksen mukaan upseerilta vaadittaisiin joukko-osastonsa kielen erinomaista hallitsemista, ja että tämä Uudenmaan prikaatissa merkitsisi, että äidinkieleltään suomenkielisiltä upseereilta ja erityisupseereilta (runsaat 60 prosenttia), toimistoupseereilta (runsaat 30 prosenttia) ja siviileiltä työntekijöiltä (vajaa puolet) erinomaista ruotsin kielen hallitsemista. Uudenmaan prikaatilla on kuitenkin erittäin rajoitetut mahdollisuudet tukea heidän ruotsin oppimisen kehitystä. Mahdollisena ratkaisuna prikaati kuitenkin pitää kahden ruotsin kielen opettajan palkkaamista.

Ahvenanmaan lääninhallitus ehdottaa, että ruotsinkielisen palvelun varmistamiseksi viranomaisissa ainakin suurissa virastoissa tulisi nykyistä laajemmin olla erillisiä ruotsinkielisiä osastoja tai virkamiehiä, joiden pääasiallisena tehtävänä olisi hoitaa ruotsinkielisiä asioita. Näiltä virkamiehiltä vaadittaisiin silloin samantasoinen ruotsin kielen taito kuin jos enemmistökielenä olisi ruotsi. Lääninhallitus toteaa, etteivät ehdotetut säännökset mahdollista tämäntyyppisiä ratkaisuja ilman erillistä valtioneuvoston asetusta.

Länsi-Suomen lääninhallitus ja *Åbo Akademi* toteavat, että maininnat yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa suoritetusta loppututkinnosta vaatinevat tarkastusta.

Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet kiinnittää huomiota ilmaisuun ”loppututkinto”, joka osin on vanhentunut ja osin myös sisällöltään epäselvä. Selvempää olisi tämän vuoksi käyttää ilmaisuja ”alempi tai ylempi korkeakoulututkinto tai ammattikorkeakoulututkinto” tai yksinkertaisesti ”korkeakoulututkinto”.

13 §

Yksityiskohtaisten kielitaitovaatimusten asettaminen

Jos virkaan tai tehtävään kuuluu julkisen vallan käyttöä, on virkaa tai tehtävää hoitavan henkilöstön kielitaitovaatimuksista säädettävä valtioneuvoston asetuksella, jollei niistä ole säädetty lailla.

Muuhun kuin 1 momentissa tarkoitettuun virkaan tai tehtävään vaadittava kielitaito voidaan vahvistaa nimittävän viranomaisen päätöksellä, jollei siitä ole säädetty lailla tai asetuksella.

Oikeusministeriön yleinen osasto ja Länsi-Suomen lääninhallitus huomauttavat julkisen vallan käsitteen sekä rajanvedon, milloin virkaan kuuluu julkisen vallan käyttöä, pakostakin jäävän epämääräiseksi.

Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto toteaa, että vankiloiden toimialue on koko maa, ja että valtaosa hallinnonalan viroista kuuluvat ryhmään, jolta vaaditaan suomen tai ruotsin kielen hyvää suullista ja kirjallista taitoa. Suurin tällainen henkilöstöryhmä on vanhemmat vartijat. Pykälän mukaan näistä kielitaitovaatimuksista olisi jatkossa säädettävä lailla tai valtioneuvoston asetuksella, jos virkaan – kuten suurimmassa osassa rikosseuraamusalan henkilökunnan tehtävistä – kuuluu julkisen vallan käyttöä. Käytännössä kielitaitovaatimuksia ei koko henkilökunnan osalta olisi mahdollista samanaikaisesti nostaa kovin nopealla aikataululla, koska tähän saakka valtaosalta ei ole vaadittu toisen kotimaisen kielen taitoa. Mietittäväksi jää, mitä tässä yhteydessä tarkoitetaan julkisen vallan käytöllä eli tullaanko se määrittelemään yleisesti koko alaa koskien vai henkilöstöryhmittäin. Pelkästään virkanimikekohtainen määrittely olisi vaikea toteuttaa, sillä virkanimikkeitä on alalla paljon ja tehtävät eri viroissa vaihtelevat. Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto kiinnittää huomiota siihen, ettei laki erikseen tunne virastotason määräyksiä, jotka voisivat joiltakin osin olla perusteltuja.

Ulkoasiainministeriö toteaa, että erityissäännöksiä ulkoasiainhallinnossa vaadittavasta kielitaidosta on annettu ulkoasiainhallintolain (294/2000) 14 §:n nojalla valtioneuvoston asetuksessa ulkoasiainhallinnosta 6 §:ssä, ja ettei näitä säännöksiä ole mainittu komiteanmietinnön yleisperustelujen katsauksessa virkamiesten kielitaitovaatimuksiin.

Sisäasiainministeriö toteaa, että nykyään eräiden poliisivirkojen kielitaitovaatimuksista säädetään erikseen asetuksessa valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain täytäntöönpanosta. Koska poliisivirkoihin kuuluu julkisen vallan käyttöä, olisi ehdotetun 1 momentin nojalla näitä virkoja koskevat kielitaitovaatimukset sisällytettävä nykyisen asetuksen korvaavaan valtioneuvoston asetukseen.

Ympäristöministeriö huomauttaa, että jotta säännöksen soveltamiskäytäntö muodostuisi eri hallinnonaloilla mahdollisimman yhdenmukaiseksi, tarvittaisiin linjausta esimerkiksi pykälän perusteluissa siitä, millaiset tehtävät katsotaan *julkisen vallan* käytöksi.

Vaasan hovioikeus kannattaa esitystä ja toteaa, että tuomarin ja tuomioistuimissa toimivien esittelijöiden virkoihin sisältyessä julkista valtaa valtioneuvoston tulisi asetuksella säätää erityisesti kaksikielisissä tuomioistuimissa olevia tuomareita ja esittelijöitä koskevat yksityiskohtaiset kielitaitovaatimukset. Hovioikeus toteaa kuitenkin, että asetuksen ulkopuolelle jäisi osa viroista, joihin sovellettaisiin edelleen tällä hetkellä voimassa olevia kielitaitovaatimuksia, samoin kuin sellaiset virat, joiden hoitamiseen ei sisälly julkisen vallan käyttöä. Hovioikeuden näkemyksen mukaan viimeksi mainittujen virkojen, lähinnä kansliahenkilökunnan, kielitaitovaatimukset voisivat tuomioistuinten yksikköjen päälliköt määritellä. Hovioikeus korostaa kuitenkin, että kaikkien virkojen osalta ratkaisevaa on kielen käytön hallinta ja kielitaidon ylläpitäminen ja puoltaa nimenomaisesti 5 §:n ehdotusta viranomaisen vastuusta palvelukseen otettavan henkilön kielitaidon varmistamisesta.

Kansaneläkelaitos huomauttaa, että jää epäselväksi, sovellettaisiinko säännöstä Kansaneläkelaitokseen, jolloin julkisen vallan käyttöä sisältävän tehtävän kielitaitovaatimuksista olisi säädettävä lain tai asetuksen tasolla, mutta jolloin Kansaneläkelaitoksen mahdollisuus päättää itse henkilöstönsä kielitaitovaatimuksista kaventuisi merkittävästi.

Kirkkohallitus toteaa, että yksityiskohtaisista kielitaitovaatimuksista päätettäessä on harkittavissa virkasääntö, ohjesääntö, kielisääntö ja johtosääntö tai erillinen hallintopäätös.

Kunnallinen työmarkkinalaitos huomauttaa, että säännös näyttäisi sanamuotonsa perusteella olevan ristiriidassa 4 §:n kanssa, jonka mukaan kunta voi itse päättää henkilöstönsä muista kuin laissa asetetuista kielitaitovaatimuksista. Kunnallinen työmarkkinalaitos toteaa tulkintaristiriidalla olevan huomattava käytännön merkitys, sillä kunta-alalla työskentelee yli 200 000 viranhaltijaa, joista tuhannet käyttävät virkatehtävissään julkista valtaa.

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta suhtautuu myönteisesti järjestelyyn, jonka mukaan viranomainen itse päättää kielitaitovaatimuksista silloin, kun niistä ei ole säädetty laissa tai asetuksessa.

5 luku Erinäiset säännökset

14 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 200 .
Tällä lailla kumotaan valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta 1 päivänä kesäkuuta 1922 annettu laki (149/1922) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

15 §

Siirtymäsäännökset

Edellä 8 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu tutkinto, joka koskee suomen tai ruotsin kielen erinomaista hallitsemista, vastaa ennen lain voimaantuloa suoritettua tutkintoa, joka koskee suomen tai ruotsin kielen täydellistä hallitsemista.

Ennen tämän lain voimaantuloa suoritettu tutkinto, joka koskee suomen tai ruotsin kielen suullista ja kirjallista taitoa, suomen tai ruotsin kielen suullista taitoa taikka kykyä ymmärtää suomen tai ruotsin kieltä vastaa 8 §:n 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitettuja tutkintoja.

Oikeusministeriön yleinen osasto kiinnittää huomiota siihen, että siirtymäsäännöksiin tulisi lisätä viittaukset niihin asetuksessa suomen ja ruotsin kielen taidon osoittamisesta oleviin säännöksiin, jotka koskevat kielitaidon saavuttamista opintojen yhteydessä. Tämän lisäksi tulisi lisätä viittaus siitä, että muussa laissa tai asetuksessa olevan viittauksen tällä lailla kumottuun valtion virkamiehiltä vaadittavasta kielitaidosta annettuun lakiin katsotaan tämän lain voimaantulon jälkeen tarkoittavan viittausta tähän lakiin.

4.3 Muita huomautuksia

Oikeusministeriön tiedotusyksikkö kannattaa lämpimästi kielilakikomitean ehdotusta erinomaisesti ruotsia hallitsevan tiedottajan palkkaamisesta.

Työministeriö pitää käytännön toimenpide-ehdotuksista ajatusta kielitaidosta laatuvaatimuksena hyvänä.

Ympäristöministeriö toteaa, että kielilainsäädännön tavoitteiden toteuttamisen edellytys on virkamiesten ruotsinkielen taidon parantaminen. Valtaosin kielikoulutus tulisi toteuttaa *virastokohtaisesti*, jonka lisäksi tarvitaan myös erityiskoulutusta esim. lainsäädäntöön liittyvistä käsitteistä, mikä voisi olla hallinnonalojen yhteistä koulutusta.

Verohallinto, Vaasan oikeusaputoimisto ja Joensuun yliopiston kielikeskus pitävät myönteisenä ajatusta, että kielitaitoa pidetään osana ammattipätevyyttä ja että kielitaidosta tulisi palkita.

Mustasaaren kärjäoikeus kritisoi kielitaidon tiukkaa kytkentää korkeakoulututkintoon, sillä tästä saa helposti vaikutelman, että tutkinto takaa riittävän kielitaidon. Kärjäoikeus suhtautuu myös hyvin kriittisesti mahdollisten lievempien kielitaitovaatimusten asettamista vieraskielisille henkilöille (mietinnön s. 155).

Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta suhtautuu myönteisesti virkamiesten kielikoulutukseen, mutta kiinnittää huomiota kielitaidon parantamisen kustannusvaikutuksiin.

Turun yliopisto toteaa, että ongelmia tuottavat ennen kaikkea kielitaitovaatimukset virkoihin, joihin *ei* ole säädetty ylempää korkeakoulututkintoa. Kielitaitovaatimukset tuntuvat näiden virkojen täytössä osittain epätarkoituksenmukaisilta.

Suomalainen lakimiesyhdistys toteaa, että mietinnössä (s. 152) painotetaan aiheellisesti, etteivät liian tiukat kielitaitovaatimukset saisi asettaa turhia esteitä vieraskielisille. Lakimiesyhdistys toteaa, että esimerkiksi professorin viran täytössä käytännössä voi kuitenkin syntyä tilanteita, joissa muiden EU-maiden kansalaisia tosiasiallisesti syrjitään. Tällöin voidaan soveltaa lakiehdotuksen 7 §:n erivapaussäännöstä ruotsin kielen osalta, mutta samalla ruotsin kieltä taitaville kollegoille olisi perusteltua kompensoida palkkauksessa heidän tosiasiallisten vastuidensa lisääntyminen.

5 MUITA LAKIEHDOTUKSIA KOSKEVAT HUOMAUTUKSET

Esitutkintalaki

Sisäasiainministeriö toteaa ehdotetusta esitutkintalain 39 §:n 1 momentin muutoksesta, ettei säännöksestä, kun se irrotetaan asiayhteydestä, välttämättä ilmene riittävän selvästi, että kuulusteltavan käyttämällä kielellä tarkoitettaisiin tässä suomea tai ruotsia. Sisäasiainministeriö toteaa edelleen, että mietinnössä viitataan Ahvenanmaan maakunnassa valtion virkamiehiltä vaadittavaan kielitaitoon ja että tästä on tarkoitus säätää maakuntahallituksen suostumuksin asetuksella. Sisäasiainministeriö pitää tärkeänä, että tämä asetus annetaan viimeistään siinä vaiheessa, kun uusi kielilaki tulee voimaan, jotta nykyinen sääntelemätön tila tulisi Ahvenanmaalla toimivien valtion virkamiestenkin osalta selkeäksi ja valtakunnan kielilain kanssa tasapainoiseksi.

Eduskunnan oikeusasiamies esittää harkittavaksi, että esitutkintalain 37 § muotoiltaisiin siten, että jokaista, jota kuullaan esitutkinnassa joko epäiltynä, asianosaisena tai todistajana, tulisi ilmoittaa hänen oikeudestaan käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia. Johdonmukaisesti tämän kanssa esitutkintalain 39 § tulisi muotoilla siten, että esitutkinnassa laaditaan pöytäkirja kielellä, jota kuultava on ilmoittanut käyttävänsä kuulustelussa.

Vaasan hovioikeus kannattaa esitutkintalain 39 §:ään ja 40 §:ään ehdotettuja lisäyksiä todeten, että esitutkinnalla käytettävällä kielellä on merkitystä kielellisten oikeuksien

toteutumiselle rikosprosessissa. Hovioikeus huomauttaa kuitenkin, että säännöksiin olisi otettava maininta *todistajan* kielen merkitsemisestä pöytäkirjaan, sillä tällä voi olla merkitystä käsittelykielen valinnassa asioissa, joissa on sekä suomen- että ruotsinkielisiä vastaajia.

Suomen asianajajaliitto huomauttaa, että oikeudenhoidon osalta asianosaisen kielen selvittämiselvällisyys on kirjattu vain esitutkintalain 40 §:ään, jonka mukaan esitutkintapöytäkirjaan on merkittävä asianomistajan ja epäillyn kieli. Liitto huomauttaa kuitenkin, että kieli olisi selvitettävä kaikkien kuultavien, myös todistajien, osalta, ja merkittävä pöytäkirjaan. Liitto toteaa, ettei ole riittävää, että kieli tarkistetaan vain yhdessä vaiheessa, vaan että kaikkien viranomaisportaiden tulee omalta osaltaan huolehtia siitä, että palvelua tarjotaan asianomaiselle hänen omalla kielellään riippumatta siitä, mitä kieltä asiassa on aikaisemmin käytetty. Lopuksi Suomen asianajajaliitto, samoin kuin *Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto ja Helsingin kaupunki (lainopillinen osasto)*, huomauttaa esitutkintalain 39 §:n 2 momentissa olevasta kirjoitusvirheestä, sillä pöytäkirjattu kertomus on heti *kuulustelun* päätyttyä luettava kuulusteltavalle.

Sosiaali- ja terveydenhuoltolainsäädäntö

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että komitean ehdottamat muutokset sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntöön ovat luonteeltaan selventäviä eivätkä merkitse sisällöllisiä muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön tai kuntien talouteen. Sosiaali- ja terveysministeriö pitää perusteltuna, että henkilö kaksikielisessä kunnassa tai kuntayhtymässä, johon kuuluu kaksikielisiä tai erikielisiä kuntia, voi valita, haluaako hän palvelut suomen vai ruotsin kielellä omasta äidinkielestään riippumatta, koska palvelut on kyettävä joka tapauksessa antamaan molemmilla kielillä. Sosiaali- ja terveysministeriö kiinnittää huomiota siihen, että termi ”terveydenhuoltopalvelut” on kansanterveyslain 28 §:n 3 momentissa muutettu sanaksi ”terveyspalvelut”, vaikkei vastaavaa muutosta ole tehty 1 ja 2 momenteissa, ja siihen, että erityissairaanhoidolain 33 a §:n 3 momentissa taas käytetään termiä ”terveyden- ja sairaanhoitopalvelut”.

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto kiinnittää huomiota termeihin ”tulkkamis- ja käännösapu” ehdotuksessa erikoissairaanhoidolain muuttamiseksi (33 a §), jotka tulisi korjata termeillä ”tulkkauksen- ja käännösapu”.